

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Maahanmuutto ja monikulttuurisuus eduskuntapuolueiden maahanmuuttopolitiikoissa

Kategoria-analyysi puolueiden
maahanmuuttopoliittisista ohjelmista

Sonja Peltokangas
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Elokuu 2016

TIIVISTELMÄ

Maahanmuutto ja monikulttuurisuus eduskuntapuolueiden maahanmuuttopolitiikoissa – Kategoria-analyysi puolueiden maahanmuuttopolitiikoista

Sonja Peltokangas
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Marjo Kuronen
Elokuu 2016
101 + 8 sivua

Tämän pro gradu- tutkielman tavoitteena on selvittää Suomen eduskuntapuolueiden näkökulmia muuttoliikkeisiin sekä monikulttuurisuuteen. Tutkimus sijoittuu aikaan, jossa maahanmuutto on noussut useiden länsimaisten yhteiskuntien poliittisen keskustelun ytimeen ja kriittiset äänet ovat saaneet yhä enemmän tilaa politiikassa. Tutkimus on toteutettu etnometodologisviritteisen kategoria-analyysin avulla. Tutkimusaineisto koostuu kahdeksasta vuosina 2008 – 2015 laadituista eduskuntapuolueen maahanmuuttopoliittisesta ohjelmasta. Aineisto on luokiteltu määrällisesti eri kategorioihin, jonka jälkeen kunkin puolueen kategorioista on muodostettu suurempia teemoja.

Puolueiden näkökulmia monikulttuurisuuteen pyrin selvittämään muun muassa Saukkosen (2007) esittämällä liberaaleilla monikulttuurisuusideologioilla. Teoria jakaa näkökulmat perinteisen oikeisto – vasemmistoakselin lisäksi siihen, painottaako puolue kollektiivista vai individualistista näkökulmaa. Kategorioiden avulla selvitettyt moraalijärjestykset paljastavat, millaisia näkökulmia monikulttuurisuuteen puolueet kannattivat. Tämä on kuitenkin yksi tulkinta ja monissa puolueohjelmissa tuetaan useampia näkökulmia monikulttuurisuuteen. Tutkimukseni tulokset perustuvat luokittelun avulla saatuun yleisyyteen.

Muuttoliikkeiden osalta tutkin sitä, hyväksyvätkö puolueet humanitäärisen ja työperäisen muuttoliikkeen. Näyttää siltä, että kaikki puolueet perussuomalaisia lukuun ottamatta hyväksyvät sekä humanitäärisen että työperäisen muuttoliikkeen. Perimmäiset syyt erityisesti humanitäärisen maahanmuuton hyväksymiselle näyttävät jakautuvan sen perusteella, kunnioittavatko puolueet lähtökohtaisesti kansainvälisiä sopimuksia vai onko puolueella jotain muita arvoja, kuten esimerkiksi inhimillisuus tai perhe, jonka perusteella muuttoliikkeet hyväksytään. Näyttää siltä, että erityisesti kokoomus ja keskusta luottavat sopimuksiin. Sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, vihreät sekä ruotsalainen kansanpuolue näyttäisivät painottavan poikkeuksellisen paljon inhimillisiä oikeuksia kun taas kristillisdemokraatit hyväksyvät maahanmuuton perhearvojen perusteella.

Asiasanat: monikulttuurisuus, muuttoliikkeet, maahanmuuttopolitiikka, kategoria-analyysi, poliittinen analyysi, ohjelmatutkimus, puolueet

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	4
2	SIIRTOLAISUUDEN KÄSITTEELLISIÄ JA TEOREETTISIA PAIKANNUKSIA.....	7
2.1	Maahanmuuttaja, siirtolainen vai pakolainen?	7
2.2	Muuttoliikkeiden teoretisointi	11
2.2.1	Teoreettisten koulukuntien kahtiajako	11
2.2.2	Teoriat muuttoliikkeiden syntymisestä ja jatkumisesta	15
2.2.3	Maahanmuuton vaikutukset yhteiskuntiin	18
3	MAAHANMUUTTOPOLITIikka.....	21
3.1	Maahanmuuttajat Suomessa	21
3.2	Mitä maahanmuuttopolitiikka on?.....	22
3.3	Kansallisen maahanmuuttopolitiikan kansainvälistä ohjausta	25
3.3.1	Yhdistyneet kansakunnat ja globaalit linjaukset	26
3.3.2	Euroopan unionin sääätely	31
3.4	Maahanmuuttopolitiikka Suomessa	34
4	PUOLUEIDEN ROOLI MAAHANMUUTTOPOLITIIKASSA.....	37
4.1	Millaista Suomen puoluepolitiikka on?.....	37
4.2	Puolueiden maahanmuuttopolitiikan ideologisuus.....	39
4.2.1	Liberaalit monikulttuurisuusideologiat	40
4.2.2	Kriittiset monikulttuurisuusideologiat	42
4.3	Puolueohjelmat ja niiden tutkiminen.....	44
5	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA AINEISTO	48
5.1	Kategoria-analyysin perusteet	48
5.2	Moraalinen järjestys, sosiaaliset ongelmat ja selonteot.....	51
5.3	Metodologiset valinnat institutionaalisen tekstiaineiston tarkastelussa	53
5.4	Puolueiden maahanmuuttopolitiittiset ohjelmat aineistona	54

5.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	57
6	KATEGORIOITA JA MERKITYKSIÄ	58
6.1	Suomen Kristillisdemokraatit	58
6.2	Kansallinen Kokoomus	63
6.3	Suomen Keskusta	67
6.4	Perussuomalaiset	70
6.5	Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	74
6.6	Vasemmistoliitto	78
6.7	Vihreä liitto.....	80
6.8	Suomen ruotsalainen kansanpuolue	85
7	SUOMEN MAAHANMUUTTOPOLIITTINEN KENTTÄ.....	88
7.1	Poliittisten ohjelmien yleisimmät teemat ja kategoriat vertailussa	88
7.2	Puolueiden suhtautuminen maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen	92
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	97
	Lähdeluettelo.....	102

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Maahanmuuton typologia (Forsander 2004, 106).....	10
Taulukko 2. Funktionalistiset ja historiallis-strukturalistiset teorit sekä analyysitasot (muokattu lähteestä: Caro 2015)	12
Taulukko 3. Teoriat maahanmuuton syntymisestä sekä jatkuvuudesta	15
Taulukko 4. Yhteenvedo maahanmuuttoteorioiden ominaisuuksista (muokattu lähteestä: Caro 2015).....	17
Taulukko 5. Maahanmuuton vaikutukset lähettäviin sekä vastaanottaviin yhteiskuntiin (de Haas 2012, 13)	18
Taulukko 6. Keskeiset YK:n alaiset julistukset (muokattu lähteestä: Makkonen & Koskenniemi 2013)	31
Taulukko 7. Tutkimuksessa käytetyt puolueohjelmat eriteltyinä.....	55
Taulukko 8. Puolueista kerättyjen subjektien määrä.....	56
Taulukko 9. Kristillidemokraattien maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi	59
Taulukko 10. Kokoomuksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi.....	63
Taulukko 11. Keskustan maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi	67
Taulukko 12. Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi	70
Taulukko 13. Sosiaalidemokraattien maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi	74
Taulukko 14. Vasemmistoliiton maahanmuuttajapoliittisen ohjelman kategorisointi	78
Taulukko 15. Vihreiden maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi	80
Taulukko 16. RKP:n maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi	85
Taulukko 17. Puolueiden näkemykset monikulttuurisuuteen teemojen ja kategorioiden perusteella.....	92

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Maahanmuuttopolitiikan dimensiot.....	24
Kuvio 2. Puoluekartta aatteen mukaan (muokattu lähteestä: Wiberg 2006, 54).....	38
Kuvio 3. Liberaalit monikulttuurisuussuuntaukset (Saukkonen 2007, 162.).....	42
Kuvio 4. Monikulttuurisuuden kriitikot vasemmisto-oikeisto jaottelussa	44
Kuvio 5. Esimerkki Kristillidemokraattien ohjelman analyysin alkuvaiheesta	56
Kuvio 6. Koonti puolueiden yleisimmistä teemoista	88

1 JOHDANTO

“The vast majority of migrants are industrious, courageous, and determined. They don't want a free ride. They want a fair opportunity. They are not criminals or terrorists. They are law-abiding. They don't want to live apart. They want to integrate, while retaining their identity.” (Kofi Annan, 2004)

Valitsemani katkelma YK:n entisen pääsihteerin Kofi Annanin puheesta kuvaa hyvin sitä, että maahanmuutto on 2000-luvun globaalissa maailmassa yleistynyt monia poliittisia mielipiteitä herättävä ilmiö. Olemme siirtyneet stabiilista maailmasta maailmaan, jossa ihmiset liikkuvat ennennäkemättömän paljon (mm. Castles ym. 2013). Maahanmuuttajien vastaanottaminen ja kotouttaminen ovat olleet sekä Euroopan unionin että Suomen tasolla kiistellyjä aiheita, jotka on nostettu esille hyvin kriittiseen sävyyn viime vuosien aikana. Vuonna 2007 iskenyt globaali talouskriisi, sitä seurannut euroalueen velkakriisi ja samanaikaisesti nousseet pakolaismäärät ovat olleet omiaan nostattamaan kriittisiä ääniä ja äärioikeiston suosion kasvua useissa unionin maissa.

Tutkimusteemana maahanmuuton käsittely politiikassa on ajankohtainen, sillä Suomessa kriittisten äänien nousu johti perussuomalaisen suureen vaalivoittoon vuonna 2011 osittain eurokriittisten, mutta osittain myös maahanmuuttokriittisten teesien ansiosta. Tämän johdosta useat puolueet ovat täydentäneet ohjelmiaan tai luoneet täysin uuden maahanmuuttopoliittisen ohjelman. Maahanmuuttoa ja sen seurauksia kohtaan syntyneet reaktiot herättävät myös Suomessa uusia poliittisia kiistoja sekä voimakkaita tunteita (Martikainen 2013, 14). Lisäksi Arabikevään aiheuttamat pakolaismäärät nousivat jopa 70 000 henkilöön ja keskustelu kansainvälisestä suojelusta lisääntyi. Arabikevään jatkumona Syyrian sisällissota ajoi vuonna 2014 yli 218 000 pakolaisen ylittämään Välimeren ja määrät ovat kasvaneet vuosittain. (UNHCR 2015, 1.) Suojelua hakevien ihmisten määrät näkyvät myös Suomessa verrattaessa esimerkiksi vuoden 2012 (noin 3 000 kpl) ja 2015 (noin 32 000 kpl) kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten määrää (Maahanmuuttovirasto 2016a).

Tilanne vaikuttaa myös sosiaalityön kenttään sekä suomalaisesta että kansainvälisestä näkökulmasta. Negatiivisina vaikutuksina kasvaneista pakolaismääristä ja tiukoista Euroopan rajojen sisällepääsykriteereistä voidaan pitää muun muassa ihmiskaupan ja ihmisten salakuljetuksen lisääntymistä (Castles 2013, 236–238). Suorana seurauksena näiden ilmiöiden lisääntymisestä vuonna 2014 Välimerellä ilmoitettiin kuolleiksi tai kadonneiksi noin 3 500

henkilöä, kun ihmissalakuljettajat yrittävät maksimoida voittoaan ylikuormitetuilla veneillä (UNHCR 2015, 1). Suuret ja äkilliset siirtolaismäärät ja siihen liittyvä rikollisuus huolestuttaa ihmisiä sekä siirtolaisia lähettävissä että vastaanottavissa maissa. Tämä saattaa johtaa paikallisiin ääri-ilmiöiden, kuten rasismien eri muotojen, nousuun.

Poliittisten raamien tutkiminen on tärkeää sosiaalityölle ja sosiaalityön tutkimuksessa, sillä viime kädessä politiikka määrittelee sosiaalityön toimintamahdollisuuksien rajat. Maahanmuuttajien kanssa työskentelevät sosiaalityöntekijät pyrkivät poliittisten rajojen puitteissa auttamaan heidän integroitumisessa parhaalla mahdollisella tavalla. Kun maahanmuuttopolitiikka on tiukkaa ja yhteiskunnallinen ilmapiiri rajoittava, myös sosiaalityöntekijöiden auttamismahdollisuudet ovat rajatut, ja maahanmuuttajien integroitumistulokset ovat sen mukaisia. Heikot tulokset puolestaan ruokkivat politiikan tiukentamista. Institutionaalisilla teksteillä, tässä tapauksessa puolueohjelmilla, on vahva seurauksia tuottava luonne (Jokinen 2012, 241). Tämä tutkimus keskittyy makrotason elementteihin, jotka vaikuttavat myös mikrotason kohtaamisiin ihmisten arjessa puolueiden puheiden tarttuessa mediaan ja sitä kautta myös suuremmalle yleisölle. Puolueiden maahanmuuttajille asettavilla kategorioilla on suuri merkitys silloin, kun kategoriat herätetään henkiin ja ne siirtyvät arkipuheeseen. Keskustelu muokkaa yhteiskunnallista ilmapiiriä joko kielteiseen tai sallivaan suuntaan.

Tässä pro gradu-tutkimuksessa keskityn siihen, *millaisia kategorioita Suomen eduskuntapuolueet asettavat maahanmuuttajille poliittisissa ohjelmissaan ja millaiselta Suomen maahanmuuttoliittinen kenttä näyttää näiden kategorioiden kautta*. Vastausta tutkimusongelmaan selvitän seuraavien alakysymysten avulla.

- Mitkä maahanmuuttoon liittyvät teemat ovat yleisimpiä maahanmuuttoliittisissa ohjelmissa?
- Millaisia kategorioita puolueet käyttävät maahanmuuttajista?
- Mitä käytetyt kategoriat mahdollisesti kertovat puolueiden suhtautumisesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen?

Tämän tutkimuksen olisi voinut toteuttaa selvittämällä vain sitä, millaisiin kategorioihin esimerkiksi pakolaisia asetetaan. Halusin kuitenkin selvittää puolueiden näkökulmia suurempiin teemoihin eli muuttoliikkeisiin ja monikulttuurisuuteen. Katsomalla aineistoa laajemmin sain näkyviin enemmän myös näitä piirteitä.

Aloitan tutkimuksen määrittelemällä yleisimpiä siirtolaisuuteen liitettyjä käsitteitä sekä teoreettisia näkökulmia muuttoliikkeille. Maahanmuuttoteoriat kuvaavat vahvasti globaaleja muuttoliikkeitä ja ne voidaan nähdä antavan viitekehyksen myös Suomeen suuntautuvalla maahanmuutolle (Martikainen 2013). Tulee kuitenkin muistaa, että kaikki valtiot ovat ainutlaatuisia sosiaalisesti, historiallisesti ja kulttuurillisesti (mt. 15). Luvussa kolme kerron, mistä Suomeen tullaan tällä hetkellä ja mitkä ovat Suomeen saapumisen yleisimpiä syitä. Luvussa keskityn myös maahanmuuttopolitiikkaan kansainvälisellä ja kansallisella tasolla. Siirtolaisuusasioissa Suomea velvoittaa useat kansainväliset sopimukset ja yksikään Euroopan unionin jäsenvaltio ei voi täysin sanella maahanmuuttopolitiikkaansa.

Luvussa neljä syvennyn puoluepolitiikkaan ja pohdin erityisesti maahanmuuttopolitiikan ideologisuutta. Tulee muistaa, että valtioiden toteutunut politiikka on edustuksellisessa demokratiassa pääosin kompromissien tulosta. Tämä tutkimus vertaileekin puolueiden ohjelmia, joita puolueiden väliset kompromissit eivät vielä leimaa. Luvussa viisi siirryn esittelemään käyttämäni analyysimenetelmää kategoria-analyysiä ja sen periaatteita. Kategoria-analyysi on hyvä väline paikantamaan sitä, miten kirjoittajat järjestävät maailmaansa ja omaa kulttuurista todellisuuttaan (Nikander 2010). Sillä voi myös etsiä vastauksia siihen, miten puolueet sijoittavat itsensä tai muut osaksi sosiaalista maailmaa, tekevät hienovaraisia erotteluita ja eri tavoin moraalisesti arvottavat eri ryhmiin ja kategorioihin kuulumista sekä niihin liittyviä kulttuurisia normeja ja merkityksiä. Kategorioiden avulla etsin vihjeitä puolueiden näkemyksistä yhteiskunnan moraalisesta järjestyksestä, velvollisuuksista, oikeuksista ja sosiaalisista ongelmista suhteessa muuttoliikkeisiin ja monikulttuurisuuteen. Kuudennessa ja seitsemännessä luvussa käsittelem analyysin tuloksia, ensiksi puolueittain ja seuraavaksi kootusti kaikkia puolueita yhdessä. Tutkimuksen loppupäätelmät esittelen viimeisessä luvussa.

2 SIIRTOLAISUUDEN KÄSITTEELLISIÄ JA TEOREETTISIA PAIKANNUKSIA

2.1 Maahanmuuttaja, siirtolainen vai pakolainen?

Keskusteltaessa maahanmuutosta on hyvä selventää käytetyt käsitteet, sillä ne sisältävät paljon erilaisia merkityksiä. Valittujen käsitteiden avulla muokataan viestiä, jota halutaan viedä eteenpäin. Käsitteiden käyttö usein myös kuvaa keskustelijoiden poliittisia ideologioita muuttoliikkeiden suhteen. Ihmisten asettaminen tiettyihin kategorioihin ei ole yksilön oikeuksien kannalta tasa-arvoista – ihminen on paljon muutakin, kuin pelkästään se, miten tai mistä syystä hän on ylittänyt valtioiden rajat. Kukaan ei ole pelkästään turvapaikanhakija, työn perässä muuttava tai korkeasti koulutettu maahanmuuttaja.

Muuttoliike tarkoittaa ihmisten liikkumista paikasta toiseen maailmalla tarkoituksenaan jäädä hetkellisesti tai pysyvästi asumaan kyseiseen valtioon. Muuttoliikkeitä on kategorisoitu useiksi vastinpareiksi, jotka yleensä esiintyvät yhdessä. Yleinen vastinpari on *vapaaehtoinen muutto*, jossa henkilö on itse saanut valita muuttoliikkeestään, sekä *pakotettu muutto*, jossa hän on joutunut muuttamaan kodistaan jonkin ulkoisen uhan vuoksi. *Sisäinen muuttoliike* tarkoittaa muuttoa valtion sisällä kun taas *ulkoisessa muuttoliikkeessä* muutetaan toiseen valtioon. *Maastamuutossa* muutetaan pois yhdestä maasta päästäkseen toiseen maahan ja *maahanmuutossa* muutetaan toiseen, maahanmuuttajia vastaanottavaan, valtioon. (Mm. National Geographic 2009.) Maahanmuutto ja maastamuutto ovat yleisiä käsitteitä, joihin sisältyy monia erilaisia vivahteita ja käsityksiä muuton syistä ja seurauksista.

Kansanmuutto tapahtuu, kun esimerkiksi hallitus pakottaa suuren ihmisryhmän joltain alueelta pois yleensä etnisyyden tai uskonnon perusteella. Tätä kutsutaan myös *pakotetuksi tai ei-vapaaehtoiseksi muuttoliikkeeksi*. *Painostettua muuttoa* kutsutaan myös haluttomaksi muuttoliikkeeksi. Tämä ilmenee silloin, kun ihmiset eivät ole pakotettuja lähtemään maastaan mutta päättävät lähteä, sillä siellä vallitsee huonot olosuhteet kuten esimerkiksi sota, poliittiset ongelmat tai uskonnollinen vaino. (Mm. Malin 2011.)

Askeltava muuttoliike tarkoittaa sarjaa lyhyitä muuttoliikkeitä, kuten maaseudulta kylään, kylästä kaupunkiin ja kaupungista suurkaupunkiin muutto. *Ketjumuutto* tarkoittaa sarjaa muuttoliikkeitä perheen tai yhden ryhmän sisällä. Se alkaa usein yhden perheenjäsenen muutolla uuteen paikkaan, josta hän lähettää rahaa perheelleen, jotta muut pystyisivät

seuraamaan häntä. Tämä johtaa usein ihmisryhmien klusteroitumiseen esimerkiksi tietyssä kaupunginosassa. *Paluumuutto* tarkoittaa vapaaehtoista maahanmuuttajien liikettä takaisin heidän alkuperäismaahansa. Tätä kutsutaan nykyään myös *kierteleväksi muuttoliikkeeksi*. (National Geographic 2009.)

Työperäinen maahanmuutto pitää sisällään muun muassa siirtotyöläisen ja lähetetyn työläisen käsitteen. *Siirtotyöläinen tai vierastyöläinen* on usein tilapäinen tai matalan osaamisen työntekijä, joka muuttaa systemaattisesti alueelta toiselle tarjoten määräaikaista työpanostaan yleensä sesonkiperustaisesti. *Lähetetyt työntekijät* työskentelevät rajatun ajan toisessa EU-maassa. Tärkeää on, että lähettävä maa on nimenomaisesti unionin jäsen ja tässä maassa toimiva yritys lähettää työntekijät palkkalistoillaan työskentelemään toiseen maahan. He eivät saa viettää työskentelymaassa vuoden aikana yli 183 päivää. He saavat palkkansa ja ovat myös oikeutettuja sosiaalietuihin lähettävässä maassa. (Sippola 2015, 4, 27.)

Pakotettu muutto herättää usein paljon keskustelua ja poliittisia ristiriitoja. William Wood (1994, 614–615) on hahmottanut pakotetun maastamuuton syitä. Hänen mukaansa pakotetun muuton syyt voidaan jakaa kolmeen työntöfaktoriin. Ensimmäiseen kuuluu sota, poliittinen epävakaus ja vaino. Toisessa vaikuttavat ekologiset kriisit sekä elämää uhkaava taloudellisen tilanteen heikentyminen ja kolmannessa erilaiset etniset, uskonnolliset sekä heimojen väliset konfliktit. Kaikki näistä syistä pakottavat ihmiset vaihtamaan elinympäristöään. Tästä muotoutuu valtioiden sisäistä ja kansainvälistä muuttoliikettä.

Kehityksen vuoksi kodeistaan ajatut henkilöt pakotetaan muuttamaan kodeistaan joidenkin suurten kehitysprojektien tieltä. Tällaisia ovat esimerkiksi lentokentät, padot ja tieverkostot. Kehitysprojekteja rahoittava Maailman Pankki arvioi, että kehitysprojektit ajavat kodeistaan vuosittain noin 10 - 15 miljoonaa ihmistä. Monet heistä kokevat sosiaalista marginalisaatiota sekä köyhtymistä. *Ympäristön ja erilaisten katastrofien kodeistaan ajamat ihmiset* ovat kokeneet esimerkiksi ympäristön muutoksen-, luonnon- ja ihmisten aiheuttamia katastrofeja. Näihin kuuluvat muun muassa aavikoituminen ja nouseva merenpinta, tulvat ja maanjäristykset sekä teollisuusonnettomuudet ja radioaktiivisuus. (Castles ym. 2013, 223.)

Sisäisesti paossa olevat henkilöt (IDP, internally displaced people) ovat UNHCR:n (2015) mukaan maailman heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden joukossa. Heidät erottaa pakolaisista se, että he eivät ole ylittäneet kansainvälistä rajaa löytääkseen turvapaikan vaan he ovat jääneet oman maan rajojen sisäpuolelle. Vaikka he ovat paenneet samoista syistä

pakolaisten kanssa, laillisesti he säilyvät oman maan hallituksen suojelussa. Usein juuri oman maan hallitus on kuitenkin syynä ihmisten pakenemiselle. (IDMC 2011.) Kun valtioiden sisäinen muuttoliike muuttuu rajat ylittäväksi, ihmisille syntyy erilaisia kategorioita: pakolaiset, turvapaikanhakijat, ”lailliset” maahanmuuttajat ja vierastyöläiset tai siirtolaiset, ”laittomat” tai dokumentoimattomat pakolaiset. Jaottelu ”laillisiin” ja ”laittomiin” maahanmuuttajiin on vanhahko, jota ei ole enää nykyään korrektaa käyttää tutkimuksessa. Caro (2015) esittää, että jaottelu tulisi korvata esimerkiksi epäsäännöllisen ja säännöllisen maahanmuuttajan käsitteillä. Termejä ei kuitenkaan ole poliittisessa kielenkäytössä hylätty.

Käsitteet *turvapaikanhakija* ja *pakolainen* sekoittuvat usein arkikäytössä. Turvapaikanhakija on henkilö, joka kertoo olevansa pakolainen, mutta jonka turvapaikkahakemusta ei ole vielä käsitelty ja näin ollen hänellä ei ole vielä pakolaisstatusta (UNHCR 2015). Turvapaikanhakija on siis puhtaan hallinnollinen termi ja heidät saataisiin periaatteessa poistettua tiukalla pakolaispolitiikalla. Tällä hetkellä poliitikot monissa maissa puhuvat ”jonon ohittajista”, joilla he tarkoittavat turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijat ottavatkin riskin saapuessaan maahan ja kun he saapuvat sinne, he tekevät turvapaikkahakemuksen, joka tulee lain mukaan käsitellä. Näin he ohittavat monet vielä esimerkiksi pakolaisleireillä statustansa odottavat henkilöt. Tällä hetkellä pakolaisjonon maailmanlaajuinen purkaminen kestäisi noin 80 vuotta olettaen, että uusia turvapaikkaa tarvitsevia ei enää syntyisi. (Castles 2013, 230.) Koska pakolaisuusstatuksen saaminen ”laillisin” reitein on hyvin epätodennäköistä, monet ovat valmiita valitsemaan ”laittoman reitin” ja ottamaan riskin pyrkiessään pakolaiseksi.

Suomalaisessa tutkimuksessa on tehty kategorisointia erilaisista monikulttuurisista ryhmistä, joita suomalaisessa yhteiskunnassa on. Näihin voidaan lukea kansalliset vähemmistöt, uskonnolliset ryhmät, sui-generis ryhmät sekä maahanmuuttajaryhmät (Saukkonen 2007). Kansallisiin vähemmistöihin voidaan sijoittaa valtiottomat kansakunnat sekä alkuperäiskansat, johon suomalaisessa kontekstissa voidaan lukea saamelaiset. Selkein sui generis-ryhmä Suomessa on romanit. Kansainvälisesti esimerkkejä näistä ryhmistä ovat afrikkalais-amerikkalaiset ja venäläiset joissakin entisissä Neuvostotasavalloissa. (Mt. 42, 45.) Sui generis-ryhmät viittanee siis eräänlaiseen diasporatyypiseen muuttoliikkeeseen, jossa henkilöillä on hyvin tiivis kollektiivinen muisti sekä kulttuuri (esim. Forsander ym. 2001, 147). Uskonnolliset ryhmät Saukkonen (2007, 45) jakaa eristäytyviin ja ei-eristäytyviin ryhmiin, joskaan esimerkiksi Suomessa yhteiskunnasta eristäytyviä uskonnollisia ryhmiä ei juurikaan esiinny

samalla tavoin, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa amishit. Suomessa vain muutamat evankelistiset ryhmät ottavat hieman etäisyyttä ympäröivään yhteiskuntaan.

Maahanmuuttajaryhmät Saukkonen (2007, 43) jakaa kansalaisuuden perusteella heihin, joilla on kansalaisuus tai oikeus saada kansalaisuus ja heihin, joilla ei ole oikeutta saada kansalaisuutta. Kolmanneksi tähän ryhmään hän lukee pakolaiset. Julkisessa maahanmuuttokeskustelussa maahanmuuttajat esitetään kuitenkin usein yhtenä kategoriana. Annika Forsander (2004, 106) on luonut yksityiskohtaisen Suomen tilanteeseen sovelletun maahanmuuttajien typologian ja jakanut maahanmuuton työperustaiseen-, perheperusteiseen-, etnisperusteiseen-, opiskeluun perustuvaan-, eläkeläisten muuttoliikkeeseen, pakolaisuuteen- ja dokumentoimattomaan maahanmuuttoon (ks. Taulukko 1).

Taulukko 1. Maahanmuuton typologia (Forsander 2004, 106)

Työperustainen maahanmuutto	Asiantuntijamuutto Muu ammattitaitoinen muutto Keikkatyöläiset Yrittäjät Kansainväliset harjoittelijat Au- pairit ja muut kotitaloustyöntekijät Sesonkityövoima
Perheperustainen muutto	Kansainvälinen perheenmuodostus Kansainvälinen perheenyhdistäminen
Etnisperustainen muutto	Inkerinsuomalaisten perheenjäsenten maahanmuutto Nykyisten tai entisten Suomen kansalaisten paluumuutto
Opiskeluun perustuva muutto	Tutkinto-opiskelijat Opiskelijavaihto
Eläkeläisten muuttoliike	Eläkkeelle jääneiden nykyisten tai entisten Suomen kansalaisten paluumuutto Suomen kansalaisten rotaatiomuutto ”etelän” ja Suomen välillä Maahanmuuttajataustaisten rotaatiomuutto lähtömaan ja Suomen välillä
Pakolaiset	Turvapaikkaprosessissa olevat Oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat Kiintiöpakolaiset
”Laiton” tai dokumentoimaton muutto	Oleskeluluvan tai viisumin ylittäjät Ihmiskaupan uhrit, trafficking Maahan jääneet kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet Dokumentoimattomasti maassa oleva ja työskentelevä työvoima

Kuten Forsanderin (2004, 106) taulukosta näkyy, syyt muuttoliikkeille ovat moninaisia. Tämä havainnollistaa hyvin sitä, miten puhuminen pelkästään maahanmuuttajista asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan ja piilottaa ilmiön monimuotoisuuden. (Saukkonen 2007, 43.)

2.2 Muuttoliikkeiden teoretisointi

2.2.1 Teoreettisten koulukuntien kahtiajako

Massey ym. (1993) avaa, että ottaen huomioon modernin muuttoliikkeen laajuuden ja sen, kuinka paljon potentiaalia monimuotoisessa yhteiskunnassa on väärinkäsityksiin ja konflikteihin, poliittiset päätökset kansainvälistä muuttoliikettä kohtaan tulee olemaan yksi tärkeimmistä päätöksistä seuraavan 20 vuoden kuluessa. (Mt. 463.) Tuo aika on kulunut, mutta verrattuna tilanteeseen 1990- luvulla on helposti huomattavissa, mitä hän tarkoitti. Jotta ymmärtäisimme maahanmuuttoa ja muuttoliikkeitä nykypäivänä ja tekisimme järkeviä ja perusteltuja päätöksiä politiikassa, on tärkeää ymmärtää muutamia ydinteorioita muuttoliikkeiden synnystä, sen vaikutuksista yhteiskuntiin ja siitä, mikä aiheuttaa muuttoliikkeen jatkuvuutta.

Mahdollisesti tunnetuin vastakkainasettelu maahanmuuttoteorioissa on jako *historiallis-strukturalistiseen* sekä *funktionalistiseen teoriaan*. Historiallis-strukturalistisia teorioita kutsutaan myös pessimistisiksi teorioiksi kun taas funktionalistisia teorioita optimistisiksi (de Haas 2012, 13). Funktionalistisissa teorioissa nähdään maailma globaalina systeeminä, jossa on toisistaan riippumattomia toimijoita ja jossa systeemi pyrkii aina tasapainotilaan. Tällöin muuttoliike on positiivinen ilmiö, joka palvelee useimpien ihmisten etuja ja ennen kaikkea edesauttaa tasa-arvon lisääntymistä sekä eri yhteiskuntien välillä että yhteiskuntien sisällä. Historiallis-strukturalististen teorioiden mukaan taas sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset sekä poliittiset rakenteet ohjaavat yksilöiden käyttäytymistä tavoin, jotka korostavat epätasa-arvoa. Teorian mukaan taloudelliset ja poliittiset voimat eivät ole tasapainossa ja myös kulttuuriset piirteet (kuten usko ja perinteet) sekä sosiaaliset käytännöt vahvistavat rakenteellista epätasa-arvoa. Historiallis-strukturalistisesta näkökulmasta katsottuna muuttoliikkeet tarjoavat halpaa ja hyväksikäytettävää työvoimaa, joka lähinnä palvelee kehittyneitä vastaanottavia valtioita ja vahvistavat alueellista epätasa-arvoa. (Castles ym. 2013, 27–28.)

Nämä kaksi koulukuntaa maahanmuuttoteorioista voidaan jakaa pienempiin alateorioihin sen mukaan, mitä asioita kyseiset teoriat painottavat. Funktionalistista teorioista ehkä tunnetuin on Leen (1966) työntö- ja vetovoimateoria. Myös neoklassinen teoria ja humaani pääomateoria

ovat tunnettuja funktionalistisia suuntauksia. Historiallis-strukturalistiset teorit taas voidaan jakaa globalisaatioteoriaan sekä segmentoituneeseen työmarkkinateoriaan. Lisäksi tarkastelukohteeksi voidaan ottaa se, huomioiko teoria mikro- vai makronäkökulmia. Nämä ovat yleisempiä jaotteluja ja esimerkiksi Hagen-Zanker (2008) on esittänyt myös meso-tason teorioita laajemmin.

Taulukko 2. Funktionalistiset ja historiallis-strukturalistiset teorit sekä analyysitasot (muokattu lähteestä: Caro 2015)

Funktionalistiset teorit	Historiallis-strukturalistiset teorit
Työntö- ja vetovoimateoria (mikro)	Globalisaatioteoria (makro)
Neoklassinen teoria (mikro & makro)	Segmentoitu työmarkkinateoria (makro)
Humaani pääomateoria (mikro)	

Työntö- ja vetovoimateoriassa otetaan huomioon kaikki positiiviset, negatiiviset, neutraalit ja sekaantuvat tekijät nykyisessä asuinpaikassa sekä kohdemaassa. Lopuksi arvioidaan yksilölliset tekijät, jotka potentiaalisella muuttajalla on. Malli korostaa yksilön valinnanvapautta. Vetovoimatekijöitä voi olla esimerkiksi työllisyysmahdollisuudet, korkeammat tulot, paremmat koulutusmahdollisuudet, paremmat elinolot tai avioliitto. Työntötekijöitä vastaavasti voi olla loppuneet resurssit, töiden menettäminen, diskriminaatio, puute potentiaalisista aviopuolisoista tai luonnon tai ihmisen aiheuttama katastrofi. Sekaantuvia tekijöitä ovat esimerkiksi välimatkat, fyysiset esteet ja maahanmuuttolait. Yksilöllisiä tekijöitä ovat esimerkiksi henkilön kontaktit tai älykkyys. (Lee 1966, 50–51.)

Leen mallille on esitetty kritiikkiä sen yksinkertaisuudesta, sillä se on puhtaan deskriptiivinen, jossa eri tekijöiden oletetaan olevan tasa-arvoisia suhteessa toisiinsa huomioimatta niiden todellisia suhteita tai roolia. Malli ei myöskään selitä takaisinmuuttoa tai samanaikaista maahanmuuttoa ja maastamuuttoa yhdestä valtiosta. Maantieteellisiä ja ympäristöllisiä tekijöitä ei saisi myöskään erottaa sosiaalisista, taloudellisista, poliittisista ja institutionaalisista tekijöistä. Esimerkkinä voisi olla se, että Itä-Euroopan maissa on samanaikaisesti alhainen syntyvyys ja korkea maastamuuttoaste. Toisaalta huonot olot eivät automaattisesti johda maastamuuttoon, sillä kaikilla ei ole mahdollisuuksia muuttaa. (Castles ym. 2013, 30 – 31.)

Neoklassinen teoria liittyy siihen, että sosiaaliset voimat pyrkivät kohti tasapainotilaa. Tässä teoriassa maahanmuutto nähdään luonnollisena osana kehittyvää taloutta, jossa työvoiman kysyntä ja tarjonta aiheuttaa muuttoliikkeitä. Mikrotasolla neoklassiset teorit näkevät maahanmuuttajat yksilöinä ja rationaalisina toimijoina, jotka pyrkivät maksimoimaan tulonsa muuttamalla korkeamman elintason alueille. Makrotasolla taas neoklassinen teoria näkee

muuttoliikkeet prosessina, joka optimoi tuotantotekijöiden allokoinnin. (Castles ym. 2013, 29.) Mallin heikkoutena voidaan pitää sitä, että se olettaa tasapainotilan löytyvän, vaikka sitä ei reaali maailmassa ole vielä koskaan nähty esimerkiksi tasa-arvoisina palkkoina (Hagen-Zanker 2008, 7). Se myös olettaa ihmisten toimivan rationaalisesti. Lisäksi teorian mukaan ihmisillä olisi täydelliset tiedot päämäärästään ja esimerkiksi muutettavan valtion palkkatasoista ja mahdollisuuksista. Näiden asioiden vuoksi neoklassinen teoria pystyy heikosti selittämään muuttoliikettä etenkin köyhistä valtioista. (Castles ym. 2014, 31.)

Humaani pääomateoria perustuu Sjaastadin (1962) työhön muuttoliikkeistä, jossa maahanmuutto nähdään inhimillistä pääomaa kerryttävänä investointina. Jokaisella ihmisellä on henkilökohtainen pääoma ja erityispiirteet, kuten tietotaito, fyysiset ominaisuudet, ikä tai sukupuoli, joten jokainen ihminen on erilainen suhteessa siihen, miten hyödylliseksi hän kokee muuton maasta toiseen ja mitä hän kokee saavansa tältä investoinnilta. (Castles ym. 2013, 30.) Tämä voi selittää sitä, miksi nuoret ja korkeammin koulutetut tai tietyt taidot omaavat henkilöt tyypillisesti muuttavat helpommin kuin toiset. Teoria perustuu mikro-tason analyysiin, jossa ihminen laskee rationaalisesti hyödyt ja haitat yhteen ennen päätöksentekoa ja valitsee sitten itselleen sopivimman vaihtoehdon (Hagen-Zanker 2008). Vaikka teoria perustuu työperäiseen maahanmuuttoon, se selittää silti hyvin sitä, minkä vuoksi maahanmuuttajat koostuvat hyvin selektiivisestä joukosta (mt. 9). Jos humaani pääomateoria tuotaisiin makrotason tarkasteluun, voisi ajatella, että maahanmuutto hyödyttäisi myös vastaanottavia yhteiskuntia, sillä maahanmuuttajien ajatellaan usein tuovan yhteiskuntiin inhimillistä, sosiaalista sekä mahdollisesti myös taloudellista pääomaa.

Historiallis-strukturalistiset teorit taas liittyvät vahvasti kapitalismin luomiin epätasa-arvoihin kehittyneiden ja kehitysmaiden välillä (Massey ym. 1998, 34–41). Erona funktionalistisiin teorioihin voidaan nähdä sen, että historiallis-strukturalistisessa näkökulmassa ihmisillä ei ole samanlaista vapaata vaihtoehtoa muuttaa toiseen maahan, vaan rakenteet rajoittavat aina muuttoliikkeitä. Teorian mukaan poliittiset ja taloudelliset resurssit ovat epätasaisesti jakautuneet ja eri yhteiskuntaluokilla on hyvin erilaiset mahdollisuudet saavuttaa näitä resursseja. Lisäksi kapitalismi voimistaa näitä ominaisuuksia, joka mahdollistaa jatkuvan halvan työvoiman saatavuuden ja näin ollen ylläpitää rikkaiden valtioiden hyvinvointia kehitysmaiden kustannuksella. Tämä on vastoin funktionalististen teorioiden näkemystä, joiden mukaan muuttoliikkeet lievittävät epätasa-arvoa. (Castles ym. 2014, 31–32.)

Globalisaatioteoria kehitettiin 1990-luvulla vastaamaan muuttuneen maailman monimutkaisiin suhteisiin. Teoriassa otetaan huomioon talouden, teknologian, palveluiden, demokratian, arvojen, kulttuurin ja median tuotteiden sekä ihmisten nopean liikkumisen lisääntyminen. Globalisaatio heikentää osaltaan kansallisvaltioita, mutta globalisaatioteoreetikot näkevät globalisaation lähinnä uutena imperialismien muotona, joka loppupeleissä vahvistaa pohjoisia valtioita ja niiden valtioiden johtavaa luokkaa ja ylikansallisia yrityksiä, joita he johtavat. (Castles ym. 2014, 33.)

Historiallis-strukturalistiset teoriat näkevät valtiot, ylikansalliset yhtiöt ja työnvälityksen avaintekijöinä muuttoliikkeille. *Segmentoitunut työmarkkinateoria* hahmottelee kuvaa siitä, kuinka korkean ja matalan tason osaamiselle muodostuu kahden kerroksen työmarkkinat moderneissa kapitalistisissa talouksissa. Vaikka ulkoistaminen mahdollistaa osan työn siirtämisen halvan työn maihin, esimerkiksi palvelu- ja rakennussektoria ei voi ulkoistaa. Useissa kehittyneissä maissa matalan tason työn tekijöiden määrä on alentunut huomattavasti muun muassa naisten siirtyessä formaaleille työmarkkinoille ja nuorten opiskellessa yhä pidemmälle. Tämän vuoksi suorittavan tason työntekijöitä löytyy vähemmän, mikä johtaa maahanmuuttajien työllistämiseen. Segmentoitunut työmarkkinateoria kuvaa institutionaalisten tekijöiden merkitystä ottaen huomioon myös rodun ja sukupuolen tutkittaessa työmarkkinoiden segmentoitumista. Tämä teoria auttaa myös ymmärtämään sitä, miksi maahanmuutto jatkuu jopa korkean työttömyyden vallitessa. (Castles ym. 2014, 36.)

Historiallis-strukturalististen teorioiden heikkoutena nähdään se, että ne asettavat maahanmuuttajat järjestelmien ja globaalien kapitalismin uhreiksi, joilla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin muuttaa. (Castles ym. 2014, 36.) Teoriat eivät käsittele tai ota huomioon ihmisen omaa toimijuutta ja voimavaroja ja niitä on kuvattu myös liian deterministisiksi ja jäykiksi kuvaillessaan ihmisten uhrin asemaa (de Haas 2007, 15 – 16). Funktionalististen teorioiden haasteena taas on yleistä se, että ne eivät ota huomioon ihmisen omaa toimijuutta ja sosiaalista kyvykkyyttä laajemmin. Näiden teorioiden mukaan ihmiset ovat passiivisia ja ympäristöönsä nähden reaktiivisia ja heillä ei ole paljonkaan valtaa muokata omaa ympäristöään. Teoriat näyttäisivät odottavan, että asioiden ollessa huonosti ihmiset eivät haluaisi tai pystyisi vaikuttamaan oman maansa asioihin, vaan automaattisesti päättäisivät muuttavansa maasta. Rakenteet ja politiikka näyttäytyvät funktionalistisille teorioille täydellisten markkinoiden vääristyminä (Castles ym. 2013, 31). Näidenkään merkitystä ei voi vähätellä maahanmuuttoprosesseissa.

Ajallisesti funktionalistiset (optimistiset) tutkimussuuntaukset sijoittuvat aikaan ennen vuotta 1973, kun taas historiallis-strukturalistiset (pessimistiset) suuntaukset jatkuvat vuodesta 1973 aina 1990-luvulle asti (de Haas 2007, 8). Sekä funktionalistiset että historiallis-strukturalistiset teorit pyrkivät vastaamaan pääasiassa työperäisen maahanmuuton kysymyksiin. Funktionalistiset teorit kuitenkin toimivat paremmin myös pakotetun muuttoliikkeen analysoinnissa. Näiden suuntausten jälkeen tutkimuksessa on siirrytty hienovaraisempiin teorioihin, joissa on kuitenkin vielä havaittavissa skeptisyyttä yhdessä tiukentuneiden maahanmuuttopolitiikoiden kanssa. Vuoden 2001 jälkeen tutkimus on lisääntynyt räjähdysmäisesti ja kehittynyt varovaisen optimistiseen näkökulmaan. (de Haas 2007, 8.)

2.2.2 Teoriat muuttoliikkeiden syntymisestä ja jatkumisesta

Edellä mainitut teorit kuvaavat siis hyvin perinteistä maahanmuuttoteorioiden paradigmaa jaoteltuna funktionalistisiin ja historiallis-strukturalistisiin näkökulmiin. Olen käsitellyt niitä tähän asti yleisellä tasolla ja nyt siirryn käsittelemään teorioita näkökulmasta, jossa pyrin vastaamaan maahanmuuton alkamisen syihin sekä siihen, miksi muuttoliikkeet eivät näytä pysähtyvän.

Taulukko 3. Teoriat maahanmuuton syntymisestä sekä jatkuvuudesta

Teoriat maahanmuuton syntymisestä	Teoriat maahanmuuton jatkumisesta
Neoklassinen talousteoria	Sosiaalisten verkostojen teoria
Muuttoliikkeiden teoria uudesta taloudesta	Institutionaalinen teoria
Segmentoitunut työmarkkinateoria	Maahanmuuton systeemiteoria
Maailman systeemien teoria	

Tärkeimmät teorit, jotka tutkivat maahanmuuttoa aiheuttavia tekijöitä on hahmoteltu neoklassiseen talousteoriaan, muuttoliikkeiden teoriaan uudesta taloudesta, segmentoituneeseen työmarkkinateoriaan sekä maailman systeemien teoriaan (esim. Castles 2013).

Teoriat maahanmuuton syntymisestä

Neoklassinen talousteoria kuuluu funktionalistisiin teorioihin, jossa fokus on ihmisen omassa päätöksessä ja henkilökohtaisten tekijöiden punnitsemisessa. Neoklassisen teorian mukaan ihminen tekee päätöksensä muuttaa maasta siis vallitsevien olojen ja omien ominaisuuksiensa mukaan. Näin ollen rationaalinen ihminen ottaa sekä mikro- että makrotason huomioon (kts. luku 2.3.1). *Muuttoliikkeiden teoria uudesta taloudesta* (NELM) esittää, että yksilön

maastamuutto on kotitalouden päätöksenteon tulos. Ajatuksena on se, että paikallinen työmarkkinatilanne on epävakaa ja perhe päättää monipuolistaa tulojaan lähettämällä yhden perheenjäsenen töihin toiseen maahan. Maastamuuttaja osallistuu näin perheen sisäisten riskien jakoon sekä tuo vakautta kotitalouden tuloihin lähettämällä osan palkastaan takaisin. (Stark 1991, 23–25.)

Segmentoitunut työmarkkinateoria tutkii maastamuuton syitä makrotasolla. Teorian mukaan pääsyy maastamuutolle on modernien talouksien työntarve. Se keskittyy vetovoimatekijöihin vastaanottavilla alueilla, esimerkiksi rakenteelliseen pulaan alimman tason työtehtävissä. Palkkojen erot reflektoivat sosiaalista stratifikaatiota, sitä, että ihmiset pyrkivät pois alimman tason tehtävistä, jotka maahanmuuttajat täyttävät. Tämä ei ota huomioon yksilöllisiä ja kotitaloudellisia motiiveja ja päätöksentekoa. (Caro 2015.)

Maailman systeemiteoria on viimeinen pelkästään makrotason tekijät huomioiva teoria. Teorian kehittämisen on aloittanut Wallerstein (1974) ja työtä on jatkanut eteenpäin Massey (1993). Tämän teorian mukaan maastamuuton pääsyy on taloudellinen ja poliittinen globalisaatio, jotka luovat sosiaalista muutosta ja muokkaavat perinteisiä työntekijän työnantajan välisiä suhteita. Teoria on ainoa, joka huomioi neoklassisten hallitusten sekä monikansallisten yritysten kapitalistisen laajentumisen aiheuttaman sekasorron ja dislokaation mailman perifeerisillä alueilla (Hagen-Zanker 2008, 7).

Teoriat maahanmuuton jatkumisesta

Seuraavat teoriat ovat keskittyneet syihin, miksi maahanmuutto ei jää vain tiettyjen aikakausien ja ihmisten satunnaisiksi yksittäistapahtumiksi vaan jatkuu ja muokkaantuu koko ajan. Ensimmäinen on Hugon (1981) sekä Massey'n (1993) luoma *sosiaalisten verkostojen teoria*. Tämän teorian mukaan linkit maahanmuuttajien ja heidän perheiden ja ystäviensä välillä lisäävät maahanmuuttoa. Ihmiset uskaltavat ottaa riskin ja muuttaa pois maasta, kun he jo tuntevat jonkun muuttaneen henkilön kohdemaasta. Tämä johtaa kierteseen, joka kiihtyy jatkuvasti ihmisten muuttaessa. Perspektiivi teoriassa on hyvin dynaaminen, sillä muuttopäätöksentekoympäristö muuttuu ajan kanssa, mikä alentaa kynnystä seuraaville muuttajille tarkoittaen, että yksilöiden muutto lisää jatkuvasti muuttoa. Teoriassa huomioidaan tehokkaasti myös mikrotaso: yksilön ja kotitalouksien päätöksenteko, sosiaalisten verkostojen koko, niiden muodostaminen sekä laadukkaat piirteet. (Caro 2015.)

Institutionaalinen teoria taas laiminlyö yksilöllisen ja kotitaloudellisen päätöksenteon mikrotason. Se fokuoittuu makrotason prosesseihin ja kuvailee maahanmuuton jatkuvuuden johtuvan informaalista ja laittomasta maahanmuutosta. Institutionaalisen teorian mukaan eri organisaatiot hyötyvät laittomasta maahanmuutosta – toiset salakuljettaa ihmisiä ja toiset työllistävät heidät. Koska tämänkaltainen toiminta on monien ihmisten elanto, sitä on vaikea saada loppumaan. (Caro 2015, 19.)

Maahanmuuton systeemiteorian avulla voidaan tutkia sekä makro- että mikrotason ilmiöitä. Avainkysymys on vakaiden muuttovirtojen tunnistaminen ja tutkiminen lähettävien- ja vastaanottavien maiden välillä. Näin voidaan selittää mitkä tekijät käynnistävät maahanmuuttoa sekä sen jatkuvuutta. Kansainvälinen muuttoliike koostuu ydinjoukosta sekä vastaanottavia että lähettäviä maita. Tehtävänä on identifioida, tutkia ja samaistua muuttoprosesseihin lähettävillä ja vastaanottavilla alueilla. Näin ollen teoria ottaa huomioon yksilöllisen ja kotitaloudellisen tason päätöksentekoprosesseissa. (Caro 2015, 20.)

Kuten näkyy, maahanmuuton teorioita on muodostettu monesta näkökulmasta. Yleistä tyhjentävää teoriaa ei kuitenkaan ole olemassa, sillä muuttoliikkeisiin sisältyy ihmiselämän monimuotoisuus ja jokaisen valtion erityiset maahanmuuttopolitiikat. Teoretisoinnissa on puutteita siinä suhteessa, että ne useimmiten kohdistuvat tutkimaan kohdemaiden olosuhteita jättäen lähettävät maat vähemmälle huomiolle (Caro 2015, 22). Myöskään naisten muuttoliikkeisiin ei ole erityisesti kiinnitetty huomioita, vaikka erityispiirteitä löytyy. Lisäksi poliittisia aspekteja on jonkin verran jätetty huomioimatta maahanmuuttoteorioissa. Suurin puute teorioissa kuitenkin on se, että useat teoriat keskittyvät pelkästään työperäisen maahanmuuton käsittelyyn. Olen tiivistänyt käsittelemäni asiat yhdeksi taulukoksi sen perusteella, millaisen muuttoliikkeen teoria ottaa huomioon ja käsittelee teoria mikro vai makrotasoa (ks. taulukko 4).

Taulukko 4. Yhteenveto maahanmuuttoteorioiden ominaisuuksista (muokattu lähteestä: Caro 2015)

Teoria	Millaisen maahanmuuton huomioi?	Mikro vai makrotaso?
Työntö- ja vetovoimateoria	Kaikki	Mikro
Sosiaalinen verkostoteoria	Kaikki	Mikro ja makro
Maahanmuuton systeemiteoria	Kaikki	Mikro ja makro
Neoklassinen teoria	Vain työperäinen	Mikro ja makro

Muuttoliikkeiden teoria uudesta taloudesta	Vain työperäinen	Mikro
Segmentoitunut työmarkkinateoria	Vain työperäinen	Makro
Maailman systeemitteoria	Vain työperäinen	Makro
Institutionaalinen teoria	Dokumentoimaton	Makro
Globalisaatioteoria	Vain työperäinen	Makro
Humaani pääomateoria	Kaikki	Mikro

2.2.3 Maahanmuuton vaikutukset yhteiskuntiin

Muuttoliikkeet vaikuttavat sekä lähettäviin- että vastaanottaviin maihin monella eri tavalla. Erityisesti maahanmuutto ja sen vaikutukset kehitykseen ovat olleet pitkään erimielisyyksiä aiheuttava asia tutkijoiden keskuudessa (de Haas 2012, 12). Väittelyssä on erotettavissa kaksi erilaista näkökulmaa maahanmuuton vaikutuksiin ja tulevaisuuden kehittymiseen: pessimistinen ja optimistinen. Näkökulmat toistavat perinteistä jakoa strukturalismiin ja funktionalismiin. Molemmat näkökulmat ovat kuitenkin siitä yhtä mieltä, että maahanmuutolla on ollut myös positiivisia vaikutuksia maahanmuuttajia lähettäviin ja vastaanottaviin yhteiskuntiin (mt. 13). Sekä optimistit että pessimistit näkevät maahanmuuttajuuden olevan tulosta urbanisaatiosta, kapitalismin leviämisestä ja talouden kasvusta. He ymmärtävät kuitenkin kehityksen suunnan ja lopputuloksen eri tavoin. (Mt 14.) Toisaalta myös se, mitä kehitys tarkoittaa on melko subjektiivinen käsite, jonka määritelmästä ei ole päästy yhtämielisyyteen. Castlesin ym. (2013, 69) mukaan tärkein asia on huomioida onko ihmisten todelliset kyvyt vaikuttaa omaan elämäänsä parantunut.

Taulukko 5. Maahanmuuton vaikutukset lähettäviin sekä vastaanottaviin yhteiskuntiin (de Haas 2012, 13)

Pessimistinen näkökulma: (strukturalistinen teoria)	Positiivinen näkökulma: (funktionalistinen teoria)
Riippuvuusteoria	Neoklassinen teoria
Vieraantuminen yhteiskunnasta ja juurista	Modernisaatio
Aivovuoto	Korkean tason osaamisen lisääntyminen
Enemmän epätasa-arvoa	Enemmän tasa-arvoa
Tulonsiirtojen kulutus	Tulonsiirtojen investointi
Riippuvuussuhde	Kehitys
Divergenssi (poikkeavuus)	Konvergenssi (yhtenäisyys)

Maahanmuuton pessimistinen näkökulma sisältää neo-marxilaisia teorioita, riippuvuusteorian (dependency) sekä maailmanjärjestyksen teorian (world systems theory). Yleisesti ottaen strukturalistiset teoriat pitävät maahanmuuttoa pohjimmiltaan maahanmuuttajia lähettäviä maita hyväksikäyttävänä. Tähän liittyy oletus siitä, että taloudellinen ja poliittinen valta on

epätasa-arvoisesti jakautunut rikkaiden ja köyhien maiden kesken, että ihmisillä on epätasa-arvoiset mahdollisuudet päästä käsiksi resursseihin ja että kapitalismin laajentuminen johtaa näiden asioiden vahvistumiseen. Sen sijaan, että köyhät maat modernisoituisivat ja kehittyisivät asteittain taloudellisesti, ne ovat globaalin maailman valta- ja riippuvuussuhteessa. (de Haas 2012, 12.) Pessimistit näkevät muuttoliikkeen kehitysmaiden taloudellisen ja sosiaalisen edistyksen esteenä (Castles ym. 2013, 71).

Joissain tapauksissa maahanmuutto voi johtaa muuttajien vieraantumiseen sekä omista juuristaan että pahimmassa tapauksessa myös uudesta yhteiskunnasta. Maahanmuuttajia vastaanottavat valtiot houkuttelevat myös korkeasti koulutettuja ja yritteliäitä henkilöitä kolmansista maista, jolloin lähettävät maat kärsivät aivovuodosta. (de Haas 2012, 12–13.) Maahanmuuttajat harvoin ovat lähettävän yhteiskunnan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia, sillä muuttoliike houkuttelee usein kaikkein terveimpiä, dynaamisimpia ja tuottavimpia henkilöitä (Castles ym. 2013, 72). Riskinä sekä yksilölle että vastaanottavalle yhteiskunnalle on se, kun muuttoliikkeiden innoittamat ammattilaiset joutuvat työskentelemään potentiaaliaan matalammassa työpaikoissa. Suomalaisena esimerkkinä ilmiöstä on koulutetut lääkärit, joille ei myönnetä laillista lääkärinlupaa siksi, että he ovat suorittaneet tutkintonsa Euroopan ulkopuolella. Tämän vuoksi he saattavat joutua työskentelemään alhaisemman koulutuksen vaatimissa paikoissa, kuten siivous- tai ravintola-alalla ja kaikki eivät saa edes näitä työpaikkoja. Castles ym. (2013, 72) nimittää tätä älyllisten resurssien hukkaamiseksi.

Maahanmuutto-optimistit näkevät maailman markkinoiden kautta ja niin, että toisissa maissa on työvoimavajetta kun taas toisissa työttömyyttä. Maahanmuuton avulla tätä epätasapainoa voidaan tasoittaa. He vastaavat strukturalistien aivovuoto- argumenttiin niin, että maahanmuutto on nykyään kiertelevää ja että maahanmuuttajat saavat paljon inhimillistä pääomaa työskennellessään toisessa maassa, jonka he vievät mahdollisesti kotimaahansa jossain vaiheessa. (de Haas 2012, 13.)

Yhteenvetona muuttoliikkeet muokkaavat samanaikaisesti sekä lähettäviä- että vastaanottavia maita. Muutto ja kotoutuminen ovat hyvin läheisesti linkittyneet muihin taloudellisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin tekijöihin. Muuttoprosessilla on myös sisäinen dynamiikka, joka usein johtaa kehittymiseen, jota maahanmuuttajat tai vastaanottavat valtiot eivät tarkoittaneet. Näistä esimerkkeinä ovat etniset yhteisöt ja vähemmistöt. Monipuolisempi etninen diversiteetti johtaa eri poliittisten instituutioiden, kuten kansalaisuuden, muokkaantumiseen. Välttämätön maahanmuuton aikaansaama tulos onkin yhä monimuotoisemmat yhteiskunnat. Mikäli

asettuminen uuteen yhteiskuntaan ja etnisten vähemmistöjen muokkaantuminen tapahtuu samaan aikaan vastaanottavan yhteiskunnan taloudellisten tai sosiaalisten kriisien kanssa, asiaa saatetaan helposti alkaa politisoimaan ankarasti. (Castels ym. 2013, 81.)

Tämän päivän maahanmuuttoa ei voida kuvailla samalla tavoin kuin aikaisemmin. Valtioita ei enää voida helposti jakaa maastamuutto-, kauttakulku- tai maahanmuuttomaihin vaan monet maat ovat tätä kaikkea samanaikaisesti (Makkonen & Koskenniemi 2013, 56). On tärkeää ottaa huomioon muuttoliikkeen kokonaisuuden monimuotoisuus, sillä muuttoliikkeen koko sekä maahanmuuttosäädökset vaihtelevat paikasta toiseen. Myös maahanmuuttajien taustat ja heille tyypilliset ominaisuudet ovat ainutlaatuisia. Tämän vuoksi yhtenäisten ja tyhjentävien kuvauksien tekeminen maahanmuutosta ja sen teorioista ovat mahdottomia.

3 MAAHANMUUTTOPOLITIikka

3.1 Maahanmuuttajat Suomessa

Suomi oli pitkään maahanmuuttajia lähettävä maa – ennen toista maailmansotaa Yhdysvaltoihin oli muuttanut 370 000 ihmistä tavoittelemaan parempaa elämää ja korkeampia tuloja. Suomesta lähetettiin myös toisen maailmansodan aikana noin 50 000 lasta Ruotsiin, joista vain osa palasi takaisin, ja sodan jälkeen Ruotsiin muutti työn perässä satojatuhansia ihmisiä. (Korkiasaari 2003, 3–5.) Ennen Suomen itsenäistymistä ja nationalismin nousua Suomi oli kuitenkin huomattavasti kansainvälisempi, kuin maailmansotien jälkeen. Esimerkiksi suurimpien tehtaiden, kuten Fiskarsin ja Finlaysonin, omistajat olivat Hollannista ja Skotlannista (esim. Karisto ym. 2009, Martikainen ym. 2013b, 33). Lisäksi venäläiset, juutalaiset, tataarit ja eurooppalaiset kaupustelijat olivat tavallisia näkyjä kaupunkien kaduilla (mt. 33).

Maailmansotien jälkeen seurasi pitkä ajanjakso, jolloin maahanmuutto oli hyvin vähäistä. Ensimmäinen pieni virallinen pakoilaisryhmä saapui Suomeen vasta 1970-luvulla Chilestä ja myöhemmin Vietnamista. Suomi oli pitkään syrjässä kansainvälisen muuttoliikkeen suurista virroista syrjäisen sijaintinsa ja verraten pienen kansantaloutensa vuoksi. Yhä ennen 1990-lukua maahanmuuttajat koostuivat lähinnä suomalaisista paluumuuttajista tai heidän jälkeläisistään. (Martikainen ym. 2013b, 33.) Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen ja kylmän sodan loppuessa Suomeen saapui ensimmäiset turvapaikanhakijat Somaliasta. Tämä aiheutti aikanaan suurta yhteiskunnallista keskustelua ja mediassa puhuttiin jopa ”somalishokista” (Forsander 2001,134). Suomi alkoi vastaanottamaan paljon turvapaikkahakemuksia myös entisen Jugoslavian alueelta, Venäjältä ja entisen Neuvostoliiton alueilta. Turvapaikkahakemusten määrät ovat vaihdelleet 2000- luvulla 2 000 ja 6 000 hakijan välillä vuosittain. (Nykänen 2013, 193; Lepola 2000, 48–52.) Vuotuinen pakolaiskiintiö otettiin käyttöön vuonna 1986 ja seuraavana vuonna tehtiin päätös pakolaisten hajasijoittamisesta kuntiin. Ennen tätä pakolaiset oli pääasiassa sijoitettu Helsinkiin ja Turkuun. (Lepola 2000, 49.)

Euroopan unioniin liittyminen vuonna 1995 muutti Suomen maahanmuuttopoliittista kenttää perustavanlaatuisesti. Tällöin tuotteiden, palveluiden, rahan ja ihmisten liikkuminen vapautui EU:n yhtenäismarkkinoilla. Euroopan unionin sopimukset helpottivat EU-maiden kansalaisten liikkumista maasta toiseen huomattavasti ja osin myös tämän muuttoliikkeen seurauksena suomalaisuus ja suomalainen yhteiskunta ovat jatkuvasti muuttuneet, kansainvälistyneet ja

monikulttuuristuneet (Martikainen ym. 2013a, 14). Unioniin liittymisen jälkeen Suomeen saapui aviopuolisoiden ja pakolaisten lisäksi opiskelijoita ja siirtotyöntekijöitä. Lisäksi Euroopan ulkopuoliset maahanmuuttajat ovat lisääntyneet viimeisen 20 vuoden aikana. (Martikainen 2013b, 37.)

Viime vuosien aikana maahanmuutto on huomattavasti lisääntynyt. Suomeen muutti vuonna 2014 31 510 henkilöä ja Suomesta muutti pois 15 490 henkilöä (SVT 2015a). Suomessa asui vuonna 2014 eniten Viron (48 354), Venäjän (30 619), Ruotsin (8 288), Kiinan (7 559) ja Somalian (7 381) kansalaisia (SVT 2015b). Oleskelulupia vuonna 2014 Suomesta haettiin eniten Venäjältä (3 461), Intiasta (1 954), Somaliasta (1 722), Kiinasta (1 606) ja Ukrainasta (1 172). Oleskelulupia myönnetään monin eri perustein ja työnteko, opiskelu, elinkeinonharjoittaminen tai perhesiteet ovat yleisimpiä syitä oleskeluluvan hakemiselle. Suomeen voi hakea oleskelulupaa myös erityisen syyn perusteella, joka voi olla esimerkiksi vakiintunut seurustelusuhde ja avioitumistarkoitus Suomen kansalaisen tai Suomen oleskeluluvan saaneen henkilön kanssa. Myös ihmiskaupan uhriksi joutuminen hyväksytään erityiseksi syyksi. (Maahanmuuttovirasto 2015b, 2015c.)

Suomen eduskunta päättää vuosittain talousarvion hyväksymisen yhteydessä seuraavan vuoden kiintiöpakolaisten määrän. Vuodesta 2001 lähtien kiintiöpakolaisia on vastaanotettu 750 vuosittain. Tätä on kuitenkin mahdollista muuttaa ja eduskunta onkin vuosina 2014 ja 2015 nostanut pakolaiskiintiötä 1050:een Syyrian tilanteen vuoksi. (Maahanmuuttovirasto, 2015a.) Vuonna 2014 turvapaikkapäätöksiä kansalaisuuksittain tehtiin eniten irakilaisille (789), venäläisille (295), ukrainalaisille (259), somalialaisille (246) sekä nigerialaisille (241). Suomen kansalaisuuden sai vuonna 2014 8 499 henkilöä ja karkoituspäätöksiä tehtiin 258 henkilölle. (Maahanmuuttovirasto 2015b.)

3.2 Mitä maahanmuuttopolitiikka on?

Maahanmuuttopolitiikkaa on toteutettu niin kauan, kuin nykyaikaisia valtioita on ollut olemassa. Sen avulla on pyritty hallinnoimaan maahan muuttavien henkilöiden määrää. Toisinaan maahanmuuttoa on rajoitettu ja joskus siihen on kannustettu. Ääriesimerkkinä rajoittavasta politiikasta voidaan pitää kylmän sodan aikaista kommunismia Itä-Euroopan maissa, jolloin pääsy maahan ja maasta pois oli tehty erityisen vaikeaksi ja myöskään maan olemassa olevaa sisäistä erilaisuutta ei kommunistisen ideologian mukaan hyväksytty (Saukkonen 2007, 133). Toisaalta samana aikakautena esimerkiksi Ruotsissa kannustettiin

hyvin liberaaliin maahanmuuttopolitiikkaan. Talouskasvun vuoksi Ruotsiin rekrytoitiin suurissa mitoissa maahanmuuttajia työvoimaksi muun muassa Etelä-Euroopasta ja Suomesta. Tällöin maahanmuuttajia houkuteltiin jopa perustamalla Ruotsin ulkopuolelle työllisyysmahdollisuuksista informoivia keskuksia. Ruotsin maahanmuuttopolitiikkaa voitiin kutsua hyvin sallivaksi silläkin perusteella, että Ruotsiin saattoi saapua turistina ja hakea itselleen hyväksyty työlupa vasta paikan päältä. (Byström & Frohnert 2013, 19–21.)

Politiikka yleisesti voidaan käsittää niin, että se on yhteisten asioiden hoitamista ja erilaisten yhteisten arvojen ajamista. Saukkosen (2007, 24) mukaan tämä on vanha, arvovaltainen ja yleinen käsitys politiikasta, mutta se ei enää sovi monikulttuurisen yhteiskunnan politiikan analysoimiseen, sillä määritelmä edellyttää, että yhteiskunnassa jaetaan likimäärin samat arvot, intressit ja identiteetit. Wibergin (2006) tuoreemman määritelmän mukaan politiikka on

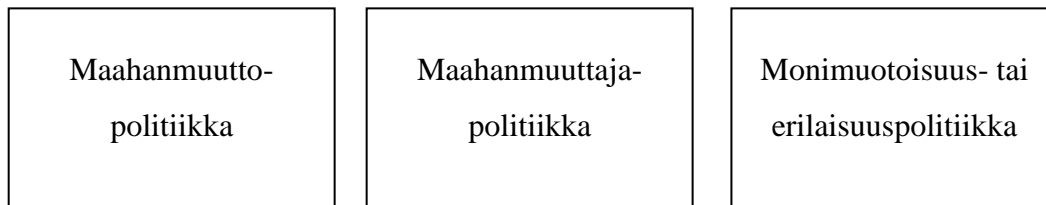
”toimintaa, jolla yksilöt ja ryhmät pyrkivät aikaansaamaan kaikkia yhteiskunnan jäseniä sitovia kollektiivisia päätöksiä, sillä yritetään sovittaa yhteen eri toimijoiden näkemyksiä: politiikka on erityisesti ryhmän jäsenten keskinäistä toimintaa, jossa otetaan huomioon se, että eri ihmisillä saattaa olla toisistaan poikkeavia näkemyksiä niin tavoitteista kuin keinoistakin (mt. 7).”

Tämä määritelmä tuo paremmin esille politiikan monimuotoisuutta. Lisäksi Berndtson (1995, 27) kuvaa poliittista toimintaa niin, että siihen liittyy aina konflikti. Tällöin tehdään päätöksiä asioista, joissa intressejä on monia ja aina ei olla yhtä mieltä varsinaisesta ongelmasta. Sekä Bredtsonin (1995) että Wibergin (2006) määritelmät kuvaavat hyvin yhteiskunnallista ympäristöä, jossa tänä päivänä maahanmuuttopolitiikkaa Suomessa säädetään. Konfliktien kautta toiminta ja tilanne muodostuvat poliittisiksi, jonka lähtökohtana on, että kaikilla ei ole yhteisiä arvoja intressejä ja identiteettejä (Saukkonen 2007, 25).

Maahanmuuttopolitiikalla voidaan vaikuttaa merkittävästi ihmisten elämiin ja elinolosuhteisiin ja maahanmuuttopoliittisia päätöksiä tehtäessä käytetään paljon valtaa. Päätösten pohjalta luodaan tuotoksia (kuten lait ja budjetit), saadaan aikaan vaikutuksia yhteiskunnassa ja ohjataan ihmisten käyttäytymistä (Paloheimo & Wiberg 1997, 340). Maahanmuuttopoliittisin päätöksin voidaan esimerkiksi saada yhteiskuntaan lisää sairaanhoitajia ja näin parantaa Suomen sosiaali- ja terveystaloutta. Kyseinen päätös ohjaisi ulkomailta rekrytoitavien ihmisten käyttäytymistä ja elämää. Maahanmuuttopolitiikalla myös kohdennetaan resursseja poliitikkojen päättämiin kohteisiin (Paloheimo & Wiberg 1997). Näin ollen ei ole samantekevää, millaisiin poliittisiin

tavoitteisiin pyritään, mitkä puolueet vaikuttavat maan hallituksessa tai millaiset voimasuhteet eduskunnassa ovat. (Mt. 340.)

Maahanmuuttoon liittyvää politiikkaa on jaoteltu maahanmuuttopolitiikkaan sekä maahanmuuttajapolitiikkaan. Lisäksi voidaan eritellä vielä erilaisuus- tai monimuotoisuuspolitiikan osa-alue, jossa poliittisten toimien kohteena ei ole yksin maahanmuuttajat vaan koko yhteiskunta. (Saukkonen 2007, 206.) Näistä ensimmäinen käsittää toimet, jotka koskevat valtion rajojen tarkkailua ja muuta sääntelyä, jotka kohdistuvat kansainvälisiin muuttoliikkeisiin ja niiden ohjailuun. Maahanmuuttajapolitiikka vastaavasti viittaa niihin poliittisiin päätöksiin, joita tehdään säänneltäkseen maassa pysyvästi ja pitkäaikaisesti oleskelevien ulkomaalaisten oloja (Saukkonen 2007, 206). Tietoinen ja suunnitelmallinen maahanmuuttajapolitiikka on vielä verrattaen uusi ilmiö Suomessa (Saukkonen 2013, 83). Lopuksi monimuotoisuuspolitiikalla pyritään siihen, että kaikki yhteiskunnassa hyväksyisivät monimuotoisen ympäristön. Sillä pyritään erilaisten kehityksen lieveilmiöiden ennakoimiseksi sekä kielteisten seurausten ehkäisemiseksi ja kontrolloimiseksi. (Saukkonen 2007, 218 – 219). Puolueiden poliittisissa ohjelmissa käsitellään ja otetaan kantaa yleensä kaikkiin kysymyksiin.

Kuvio 1. Maahanmuuttopolitiikan dimensiot

Saukkonen (2007) jakaa maahanmuuttopoliittiset päätökset vielä pieniksi ja suuriksi päätöksiksi. Suuret päätökset hänen mukaansa on niitä, joita poliitikot säätävät. Pienet päätökset vastaavasti ovat niitä, joita virkamiehet, kuten sosiaalityöntekijät ja maahanmuuttoviranomaiset, toteuttavat. Suuret ja pienet päätökset kohtaavat toisensa todellisuudessa täydellisesti vain harvoin, sillä suuriin päätöksiin on usein jätetty yksilöllistä tulkinnanvaraa. (Mt. 207.) Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi rajakontrolli voi olla poliittisesti tiukkaa, mutta käytännössä tätä ei välttämättä pystytä toteuttamaan. Toisaalta valtio voi näennäisesti vaikuttaa avoimelta, mutta käytännössä esimerkiksi sen maantieteellinen sijainti voi olla tyypillisen maahanmuuttajan ulottumattomissa.

Saukkosen (2007) mukaan maahanmuuttopolitiikalla voidaan nähdä olevan kaksi ydintavoitetta: ”toivotun” maahanmuuton edistäminen ja ”ei-toivotun” maahanmuuton kontrolloiminen. Giordanin ja Rutan (2009, 1–2) mukaan maahanmuuton on todistettu edistävän valtioiden taloudellista hyvinvointia. Tästä huolimatta käytännössä yksikään valtioista ei ole antanut maahanmuuttajille täysin vapaata pääsyä maahan (mt). Useissa Euroopan maissa ikääntyminen ja ennustettu työvoimapula voi toimia motivaattorina työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi. Tämä pitää sisällään oletuksen myös siitä, että työmarkkinoille sopimattomien ihmisten maahanpääsyä saatetaan rajoittaa ja suhtautua kriittisesti. (Saukkonen 2007, 206 – 208.) Kuten jo luvussa 2.1 esitin, kategorisointi toivottuun ja ei-toivottuun maahanmuuttoon on eettisesti epäilyttävä, mutta käytännössä monet valtiot toteuttavat tätä jakoa usein tiukentamalla pakotetun muuton kriteereitä ja helpottamalla työperäistä muuttoa.

3.3 Kansallisen maahanmuuttopolitiikan kansainvälistä ohjausta

Yksittäisen valtion toimintoja ohjaavat hyvin monenkirjavia määriä erilaisia kansainvälisiä ja kansallisia sopimuksia, lakeja ja järjestöjä. Käyn läpi Suomen maahanmuuttopolitiikkaan kaikkein ilmeisimmin liittyvät tahot: Yhdistyneet kansakunnat, Euroopan unionin sekä Suomen ulkomaalaislain. Näiden lisäksi Suomen politiikkaa ohjailevat Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (1950), Euroopan sosiaalinen peruskirja (1961) sekä Eurooppalainen sopimus siirtotyöläisten asemasta (1977). Myös esimerkiksi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä (Etyj) ja Euroopan ihmioikeustuomioistuimella on maahanmuuttoliittisiä säädöksiä.

Monitasoista muuttoliikkeiden kansainvälistä oikeudellista hallintaa tarvitaan Makkosen ja Koskenniemen (2013, 56) mukaan sen vuoksi, että useimmat maat ovat nykyään muuttoliikkeiden lähtö-, kauttakulku- sekä kohdemaita. Jos yhtenäisiä säännöksiä ei siis olisi, ihmiset saattaisivat ajautua paljon nykyistä eriaroisempaan asemaan vaihtelevien muuttosyiden, yksilöllisten taustojen ja nykyistä sekalaisempien maahanmuuttopolitiikkojen vuoksi. Kansainväliset lait eivät kuitenkaan määrää yksittäisten valtioiden politiikkoja, vaan ne asettavat niille toimintarajat (Murphy 2013, 78). Kaikilla valtioilla on itsemääräämisoikeus, mutta kansainväliset ihmisoikeussopimukset asettavat myös vähimmäistason kaikkien henkilöiden oikeuksille sopimusvaltioissa (Makkonen & Koskenniemi 2013, 61, 64).

Maahanmuuttoa koskettavat kansainväliset sopimukset voidaan jakaa humanitäärisiin sopimuksiin ja työvoiman liikkuvuuteen liittyviin sopimuksiin, mutta myös perheenyhdistämistä koskevat sopimukset ovat tärkeitä (Makkonen & Koskenniemi 2013, 61 – 62). Kaikkia ihmisoikeuksien parantamiseen pyrkiviä sopimuksia ei ole kuitenkaan pystytty toteuttamaan, kuten esimerkiksi siirtotyöntekijöiden ja heidän perheenjäsenten oikeuksia koskevaa sopimusta vuodelta 1990. Tämä olisi periaatteessa tärkein YK:n siirtotyöntekijöitä koskeva sopimus, minkä merkitystä vähentää kuitenkin se, että kukaan Euroopan unionin jäsenvaltioista ei ole allekirjoittanut sitä (Makkonen & Koskenniemi 2013, 62).

3.3.1 Yhdistyneet kansakunnat ja globaalit linjaukset

Yhdistyneet kansakunnat on jäsenmäärältään suurin järjestö, joka käsittelee muuttoliikkeitä ja siirtolaisuutta (Makkonen & Koskenniemi 2013, 58). YK on saanut aikaiseksi lukuisia moraalisesti jäsenvaltioita velvoittavia sopimuksia (mm. Alcock 2000). Xanthakin (2010, 24) mukaan jäsenvaltioiden erilaisuudesta johtuen instrumentit on jätetty suhteellisen väljiksi, jotta ne eivät rajoittaisi jäsenvaltioiden joustavuutta erilaisten välineiden käytössä hyvin moninaisten tilanteiden ilmetessä. Asian käänttöpuolena voidaan pitää sitä, että se mahdollistaa sopimusten tulkinnanvaraisuuden ja ympäri maailmaa onkin näistä tehty melko väljiä tulkintoja (mm. Alcock 2000, Saukkonen 2007).

Tärkeimpiä YK:n alaisia muuttoliikkeitä seuraavia elimiä on YK:n alainen kansainvälinen työjärjestö (ILO) sekä pakolaisjärjestö (UNHCR). Näiden lisäksi muuttoliikkeistä keskustellaan muun muassa YK:n yleiskokouksissa, joissa erityisesti kehitysmaat ovat ylläpitäneet keskustelua maahanmuuttajien oikeuksista. YK:n pakolaisjärjestölle (UNHCR) kuuluvat maailman pakolais- ja turvapaikkakysymykset. Se pyrkii etsimään ratkaisuja pakolaisuuteen kolmen pysyvän vaihtoehdon avulla, jotka ovat vapaaehtoinen paluumuutto, paikallinen tai alueellinen integraatio sekä pakolaisten uudelleensijoittaminen kolmansiin maihin. Pakolaisasian päävaltuutetun virka perustettiin vuonna 1949, mutta UNHCR sai pysyvän mandaatin vasta 2004. UNHCR:n tärkein sopimus on vuoden 1951 pakolaissopimus ja sen lisäpöytäkirja vuodelta 1967. Työelämän kehittämiseen ja yhteiskunnallisten olojen parantamiseen on erikoistunut kansainvälinen työjärjestö ILO, joka toimii niin ikään YK:n alaisuudessa. Työjärjestön ylin päättävä elin on vuosittain kokoontuva työkonferenssi, jossa jäsenmaat ovat päättäneet monista ulkomaalaisia työntekijöitä koskevista yleissopimuksista. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 58–59.)

Etenen seuraavaksi YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeussopimukseen vuodelta 1948 sekä vuoden 1951 pakolaissopimuksen. Sitten siirryn esittelemään YK:n tärkeimmät ihmisoikeussopimukset, jotka toimivat kontekstina valtioiden maahanmuuttopolitiikoille. Käsittelemäni sopimukset ovat keskeisimmät, mutta ei ainoat, YK:n alaiset maahanmuuttajien ihmisoikeuksiin liittyvät sopimukset.

Ihmisoikeusjulistus 1948

Tarve ihmisoikeuksien kansainväliseen ja kansalliseen takaamiseen sekä ryhmien oikeuksien ja vapauksien takaamiseen syntyi toisen maailmansodan jälkeen. Vastaukseksi Yhdistyneet kansakunnat loi ihmisoikeuksille yleismaailmallisen luonteen ja normit, jotka tarkoitettiin ohjenuoraksi kansallisen lainsäädännön yläpuolelle. (Mm. Saukkonen 2007, 104–105.) Ihmisoikeusjulistus sopii sekä pakotetun että vapaaehtoisen muuton kontekstiin.

Ihmisoikeusjulistuksessa taataan kaikille ihmisille oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Ajateltaessa maahanmuuttoa Suomen kannalta ihmisoikeusjulistus pätee sekä syihin, jotka ajavat ihmiset maasta johonkin toiseen valtioon että oikeuksiin tulla kohdelluksi henkilönä lain edessä vastaanottavaan maahan saapuessa. Ihmisoikeusjulistuksen mukaan kaikilla on oikeus liikkua vapaasti ja valita asuinpaikkansa kunkin valtion sisällä. Se takaa myös oikeuden lähteä maasta ja palata maahansa. (3., 6., 13. artikla.)

Ihmisoikeusjulistus takaa vainon kohteeksi joutuneelle oikeuden hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa. Toisaalta se myös epää oikeuden siinä tapauksessa, jos henkilö on suorittanut epäpoliittisen rikoksen, jotka ovat vastoin YK:n periaatteita ja päämääriä. Kaikilla on myös oikeus kansalaisuuteen ja keneltäkään ei voida kieltää oikeutta kansalaisuuden vaihtamiseen. Ihmisoikeusjulistuksen mukaan jokaisella on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus. Kaikilla on myös oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen. Lisäksi jokaisella on oikeus nauttia hänen ihmisarvolleen ja yksilöllisen olemuksensa vapaalle kehitymiselle välttämättömiä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä resursseja ottaen huomioon maan järjestelmä ja voimavarat. (14 – 22. artikla.)

Kuten aikaisemmin mainitsin, ihmisoikeusjulistus luo raamit YK:n alaisten jäsenvaltioiden toiminnoille. Se on yleismaailmallinen, mutta sitä ei aina kunnioiteta. Sen mukaan kuitenkin pyritään toimimaan. Käytännössä ihmisoikeuksien toteutumista seurataan erilaisten hallituksen määräaikaisraporttien muodossa, joissa pyritään kuvaamaan oikeuksia koskevat positiiviset ja

negatiiviset tilat ja kehityssuunnat. Määräaikaisraporttien pohjalta YK jakaa huomautuksia, joita Suomikin on saanut useasti esimerkiksi siitä, että ”lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatetta lapsen edusta ei ole riittävästi sisällytetty kansalliseen lainsäädäntöön ja että sitä ei riittävästi huomioida hallinnossa ja ohjelmissa” (Unicef 2011). Huomautuksesta seuraa YK:n suositus tilanteen parantamiseksi, esimerkiksi kyseisessä tapauksessa suositus koski sitä, että pyrittäisiin varmistamaan, että lapsen edun periaate otetaan asianmukaisesti kaikessa lainsäädäntö-, hallinto- ja oikeudenkäyntimenettelyissä huomioon (Suositus 27).

YK:n pakolaissopimus (1951)

Pakolaisten suojelujärjestelmä nykymuodossaan luotiin toisen maailmansodanjälkeiseen tarpeeseen, jolloin Euroopassa ja muilla mantereilla oli suuri määrä sotapakolaisia. Alun perin tarkoituksena oli tasata vastuu pakolaisista lähinnä voittajavaltioiden kesken. Pian kuitenkin kehittyi uusi pakolaistilanne, jossa ihmisiä pakeni Neuvostoliitosta ja Itä-Euroopasta länteen. Tämän tuloksena syntyi YK:n pakolaisjärjestö UNHCR sekä YK:n vuoden 1951 pakolaissopimus. Sopimuksen tärkeä lisäpöytäkirja (1967) muokkasi sopimusta niin, että ajalliset ja maantieteelliset rajoitukset poistettiin ja pakolaiseksi määriteltiin myös vuoden 1951 jälkeen pakolaisen määritelmään sopivat henkilöt sekä Euroopan ulkopuolella oleskelevat pakolaiset. Järjestö luotiin alun perin vain kolmevuotiseksi, mutta pian kävi selväksi, ettei pakolaisiongelmaa pystyttäisi ratkaisemaan tuossa ajassa, joten toiminta muutettiin pysyväksi. (Nykänen 2013, 191 – 193.) Suomi liittyi YK:n pakolaissopimukseen ja vuoden 1967 pöytäkirjaan vuonna 1968 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016).

Pakolaisuus on määritelty YK:n vuoden 1951 pakolaissopimuksessa. Artiklan 1(A2) mukaan, pakolainen on henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä tulevansa vainotuksi rotunsa, uskontonsa, kansallisuutensa, poliittisen mielipiteensä tai tiettyyn sosiaaliseen tai yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisensa vuoksi. Hän oleskelee muualla, kuin kotimaassaan ja on kykenemätön tai pelon vuoksi haluton turvautumaan kotimaansa suojeluun. Hänellä ei välttämättä ole kansalaisen statusta kotimaassaan ja sen vuoksi on kykenemätön tai pelon vuoksi haluton palaamaan maahansa. (UNHCR 2011, 14.)

Yksi pakolaissopimuksen periaatteista on se, että vaikka henkilö täyttäisi pakolaismääritelmän, hänelle ei anneta kansainvälistä suojelua, jos hänen ei katsota ansaitsevan sitä. Sopimuksen 1 artiklan F kohdassa määritellään, milloin pakolaismääritelmän täyttävälle henkilölle ei anneta sopimuksessa tarkoitettua suojelua. (Nykänen 2013, 200.) Statuksen kieltämisperusteina

pidetään rikoksia rauhaa tai ihmisyyttä vastaan sekä sotarikoksia. Myös vakavat ei-poliittiset rikokset turvaa antavan valtion ulkopuolella ennen pakolaisstatuksen hyväksymistä johtavat suojelun hylkäämiseen. Lisäksi YK:n yleisten periaatteiden ja päämäärien vastainen toiminta ovat perusteita hakemuksen hylkäämiselle. (UNHCR 2011, 16.) Pakolaisstatus voi myös loppua, jos pakolaiseksi aiemmin määritellyn henkilön ei enää katsota olevan suojelun tarpeessa sen vuoksi, että hänen omat olosuhteensa tai hänen kotimaansa olosuhteet ovat muuttuneet niin, ettei hänen enää tarvitse pelätä joutuvansa vainon kohteeksi (Nykänen 2013, 201 & UNHCR 2011, 16.)

Pakolaissopimukseen sisältyy kohta pakolaisen palautuskiellosta (*non-refoulement*), jonka mukaan pakolaista ei saa lähettää takaisin maahan, jossa häntä on syytetty. Tätä sopimuksen kohtaa ei kuitenkaan aina noudateta. Uudelleensijoittaminen viittaa siihen, että pakolainen on hyväksytty UNHCR:n ja uudelleensijoittavien maiden hallitusten toimesta liikkumaan ensimmäisestä turvapaikkavaltiosta ja hakemaan pidempiaikaista suojelua toisesta maasta. Perinteisesti suurimpia uudelleensijoittavia valtioita ovat olleet muun muassa USA, Kanda, Uusi-Seelanti sekä Skandinavian valtiot. (Castles ym. 2013, 222.)

YK:n muut maahanmuuttajuuteen liittyvät sopimukset

Murphy (2013, 78) on tutkinut kansainvälisiä oikeudellisia regiimejä suhteessa maahanmuuttoon sekä integraatioon ja hän on esittänyt seuraavien YK:n sopimusten olevan ihmisoikeuksien ydin ja vähimmäinen minimi:

1. Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (United Nations General Assembly 1965)
2. Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus (United Nations General Assembly 1966a)
3. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (United Nations General Assembly 1966b).

Suomessa sopimus kansalaisoikeuksista ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus ja siihen liittyvä valinnainen pöytäkirja yksilövalituksista astui voimaan vuonna 1976 (Ulkoasiainministeriö 2015a). Sopimuksessa käsitellään poliittisia oikeuksia kuten sananvapautta, yhdistymisvapautta ja vapautta harjoittaa omaa uskontoa. Monikulttuurisesta näkökulmasta sopimus takaa vähemmistöjen syrjimättömyyden sekä oikeuden omaan

kulttuuriin, kieleen ja uskontoon. (UN General Assembly 1966a.) Makkosen ja Koskenniemen (2013) mukaan maahanmuuttajille sopimuksen 26. artiklan laaja syrjimiskielto on merkittävä, sillä se velvoittaa valtioita ryhtymään toimiin etnisen syrjinnän kieltämiseksi esimerkiksi työ- ja koulutusasioissa ja myös tavaroiden ja palveluiden tarjonnassa. Merkittävä on myös artikla 27., joka ”kieltää valtioita epäämästä kansallisiin, uskonnollisiin tai kielellisiin vähemmistöihin kuuluvilta oikeutta nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.” (Mt. 64–65.)

Kansainvälinen yleissopimus taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista astui Suomessa voimaan vuonna 1976 (Ulkoasiainministeriö 2015b). Sopimuksessa käydään läpi esimerkiksi työhön ja työoloihin, terveyteen, asumiseen, ravinnonsaantiin, koulutukseen ja kulttuuriin liittyviä oikeuksia (Ulkoasiainministeriö 2015b, UN General Assembly 1966b). Nämä oikeudet tulee turvata ihmisille huolimatta henkilön alkuperästä, kielestä, uskonnosta tai muista seikoista. Suomessa ratifioitiinkin sopimus kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamisesta vuonna 1970 (Ulkoasiainministeriö 2015c), minkä tarkoituksena on ehkäistä rodun, ihonvärin ja syntyperän vuoksi johtuvaa syrjintää. Sopimuksen tavoitteena oli vastustaa rasismia sekä kriminalisoida rotusyrjintä ja eri kansanryhmiä vastaan kiihoittaminen. (Ulkoasiainministeriö 2015c, UN General Assembly 1965.)

Nämä sopimukset pätevät yleisesti YK:n jäsenvaltioiden alueella huolimatta ihmisen statuksesta. Tulee myös ottaa huomioon, että jäsenvaltioilla ei ole aina halua kehittää järjestelmiä, jotka voisivat esimerkiksi aiheuttaa lisäkustannuksia. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta Murphy (2013) esittelee kansainväliset sopimukset, jotka vihjaavat esimerkiksi pakolaisten pidempiaikaiseen oleskeluun. Näin ollen esimerkiksi pakolaisten integraatiokysymyksissä jäsenvaltiot ovat pitäneet tärkeämpänä pakolaisjonojen ratkaisukeinona vapaaehtoista kotiuttamista yhteisten integraatiotavoitteiden sijaan (mt. 79). Kolmen edellämainitun sopimuksen lisäksi Suomi on allekirjoittanut monia muita kansainvälisiä sopimuksia. Muun muassa yleissopimus lapsen oikeuksista toimii kontekstina maahanmuuttopolitiikalle ja esimerkiksi alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohtaamiselle. Makkonen ja Koskenniemi (2013, 65) ovat tiivistäneet tärkeimmät kansainväliset sopimukset (taulukko 6). Taulukossa ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen kohdassa ei ole voimaantulovuotta Suomessa sen vuoksi, että se on pikemminkin julistus, jonka kaikki YK:n jäsenvaltiot ovat hyväksyneet, kuin sopimus.

Taulukko 6. Keskeiset YK:n alaiset julistukset (muokattu lähteestä: Makkonen & Koskenniemi 2013)

Sopimus	Laatija/vuosi	Voimaan Suomessa
Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus	YK 1948	-
Pakolaisten oikeudellista asemaa koskeva yleissopimus	YK 1951/1967	1968
Pakkotyön poistamista koskeva yleissopimus	ILO 1957	1960
Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus	YK 1965	1970
Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus	YK 1966	1976
Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus	YK1966	1976
Siirtotyöntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskeva yleissopimus	YK 1990	EU:n jäsenvaltiot eivät ole allekirjoittaneet

3.3.2 Euroopan unionin sääätely

Suomen EU-jäsenyyden myötä myös Euroopan unionin sääätely vaikuttaa olennaisesti suomalaiseen maahanmuuttopolitiikkaan. Chateau (2015) on määritellyt Euroopan unionin toimivaltaa maahanmuuttopolitiikassa kokonaisvaltaisesti. Hänen mukaansa Euroopan unionilla on mandaattia määrittellä laillisten maahanmuuttajien maahantuloa ja maassa oleskelun edellytyksiä. EU voi myös kannustaa ja tukea jäsenvaltioiden kotouttamistoimenpiteitä. Lisäksi EU torjuu dokumentoimatonta maahanmuuttoa muun muassa sisäisen palauttamispolitiikan avulla ja neuvottelee takaisinottosopimuksia kolmansien maiden kanssa.

Jo unionin perussopimuksissa Euroopan unionista (SEU) ja Euroopan unionin toiminnasta (SEUT) määritellään paljon työvoiman liikkuvuuden vapaudesta sekä jäsenvaltioiden kansalaisten yhdenvertaisuudesta (Makkonen & Koskenniemi 2013, 66). Yksi tärkeimmistä jaotteluista, joita unioni maahanmuuttopolitiikalle asettaa, on jako Euroopan unionin kansalaisiin sekä nk. kolmansien maiden kansalaisiin. Schengen- alueen kansalaisia ja heidän perheenjäseniään koskee henkilöiden ja työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaate (direktiivi 2004/38/EY) kaikissa sopimuksen allekirjoittaneissa maissa, joka koskee suurinta osaa Euroopasta muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Kaikilla unionin kansalaisilla on myös oikeus tulla kohdelluksi yhdenvertaisesti jäsenvaltion kansalaisten kanssa. Kolmansien maiden kansalaisten taas on huomattavasti vaikeampi saapua Eurooppaan työperäisin tai humanitäärisin syin. Yhteisten ulkorajojen vuoksi ominaista Euroopan unionille on

maahanmuuttajien lajittelu ”lailliseksi” ja ”laittomiksi” maahanmuuttajiksi. Systeemi erottelee näin ”hyvän” maahanmuuton ”huonosta”. Carrera (2009, 146 – 147) kuvaa laillista tai hyvää siirtolaisuutta tervetulleeksi, halutuksi, itsenäiseksi (toisin sanoen rikkaaksi) sekä hyödylliseksi tai tuottoisaksi. Laiton maahanmuutto on hänen tulkinnan mukaan esitetty epämieluisena, ei-toivottuna, riippuvaisena (köyhänä) ja joissain tapauksissa jopa turvallisuusuhkina.

Euroopan komission tavoitteena on ollut saattaa kolmansien maiden kansalaiset yhtäläiseen asemaan kansalaisten kanssa (Makkonen & Koskenniemi 2013, 66). Tämän eteen on laadittu kaksi tärkeää direktiiviä vuonna 2003 – pitkään maassa oleskelleiden oleskelulupaa koskeva (2003/109) sekä perheenyhdistämistä koskeva (2003/86)(esim. Carrera 2009, 145 ja Murphy 2013, 146). Molemmilla direktiiveillä on sisällöllisiä vaikutuksia maahanmuuttajalle esimerkiksi laillisen statuksen ja turvallisuuden muodossa unionin tasolla. Vaikka monet jäsenvaltiot vastustavat asetuksia ja niiden osia, niillä on silti suuri merkitys politiikalle. (Carrera 2009, 146.)

Ensimmäisen tärkeän maahanmuuttodirektiivin mukaan Euroopan unioni myöntää eurooppalaisen oleskeluluvan niille kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat laillisesti ja yhtäjaksoisesti asuneet viisi vuotta jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Direktiivi myöntäilee kansallista lainsäädäntöä ja käytäntöjä koskien ehtoja myöntää tämä oleskelulupa. Se myös asettaa ehtoja oleskelulle muissa EU:n maissa. (2003/109.) Direktiivi 2003/86 perheenyhdistämisestä taas määrittelee ehdot perheenyhdistämisoikeudelle. Tärkeä kriteeri perheenyhdistämiselle on se, että kolmansien maiden kansalaisten tulee asua laillisesti Euroopan unionin alueella. Näyttääkin siltä, että laki antaa hyvin paljon tilaa jäsenvaltioiden tulkinnalle. Esimerkiksi kuudennessa artiklassa todetaan, että jäsenvaltiot voivat hylätä hakemuksen laajoin perustein yhteiskuntapolitiikan, yhteiskuntarauhan tai yhteiskunnallisen terveyden perusteella. (Mm. Carrera 2009, Murphy 2013.) Vaikka tavoitteena onkin siis ihmisten asettaminen samaan asemaan, näyttäisi siltä, että todellisuudessa tällä tarkoitetaan Carreran (2009, 146 – 147) sanoin ”hyvien ja laillisten” maahanmuuttajien suosimista sulkien ”huonot ja laittomat” uudistusten ulkopuolelle.

EU on myös solminut yhteistyösopimuksia kolmansien maiden kanssa, joilla helpotetaan unionin ulkopuolelta tulleiden työntekijöiden liikkuvuutta. Murphy (2013, 169) esittää, että Euroopan unionissa on neljä tärkeää työperäistä maahanmuuttoa koskevaa maahanmuuttodirektiiviä: 2004/114, 2005/71, 2009/50/EC, 2009/98/EU. Nämä koskevat kolmansien maiden kansalaisten työperäistä maahanmuuttoa. Direktiivien tärkeimpiä linjauksia

ovat olleet korkean osaamisen työntekijöiden houkuttelu alueelle ja heidän liikkumisensa helpottaminen sekä kausityöntekijöiden ja yritysten sisäisesti liikkuvien ihmisten tukeminen. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 67.) Konkreettinen toimi korkean työvoiman houkuttelemisessa on niin sanotun “sinisen kortin” kehittäminen (2009/50/EC), jonka avulla luotiin erillinen prosessi erityistä pätevyyttä vaativien työtehtävien täyttämiseksi.

Työperäisen maahanmuuton hallinnoinnin lisäksi Euroopan unioni on pyrkinyt luomaan yhtenäistä turvapaikka- ja pakolaispolitiikkaa. Työ aloitettiin vuonna 1999 Tampereen kokouksessa päämääränä luoda yhteisiä sääntöjä koskien kolmansien maiden kansalaisia ja turvaten heidän oikeuksiaan yhteisellä eurooppalaisella politiikalla (esim. Carrera 2009, 145–146). Alkuvaiheessa säädöksiä laadittiin huomattavan paljon, mutta tämän jälkeen saavutukset ovat jääneet vaatimattomiksi. Vaihtelu jäsenvaltioiden turvapaikka- ja pakolaispolitiikan täytäntöönpanossa on myös suurta. Tärkeimpiä turvapaikka- ja pakolaispolitiikkaa koskevia direktiivejä ovat direktiivi pakolaisen määritelmästä, menettelydirektiivi ja vastaanottodirektiivi. Pakolaisen määrittämädirektiivissä yhdenmukaistetaan kansainvälisen suojelun myöntämisen perusteita, suojelua saaneiden oikeuksia ja määrittellään toissijaisen suojelun käsite. Menettelydirektiivi pyrkii yhdenmukaistamaan jäsenvaltiossa sovellettavia vähimmäisvaatimuksia pakolaisaseman myöntämisestä ja poistamisesta koskevissa menettelyissä. Lopuksi vastaanottodirektiivin avulla vahvistetaan turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevat vähimmäisvaatimukset jäsenvaltioissa. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 67 – 68.)

Euroopan unionin maahanmuuttopolitiikka on kohdannut myös paljon kritiikkiä. Papagiannin (2006) mukaan maahanmuuttopolitiikka unionin tasolla ei ole täysin muotoutunut. Haasteena hän näkee sen, että EU haluaa perustaa vapauden ja turvallisuuden alueen sekä kansalaisilleen että kolmansien maiden kansalaisille. Hänen mielestään sellaisen maahanmuuttopolitiikan pakottaminen, joka sopii sekä Euroopan unionin että kansainvälisen yhteisön odotuksiin, on vaikeaa. EU:n- tasolla institutionaaliset ja rakenteelliset esteet hidastavat politiikanmuodostamista. Suurena ongelmana voidaan myös pitää sitä, että unioni ei ole saavuttanut maahanmuuttopolitiikalle yleisesti hyväksyttäviä tavoitteita, joita kaikki jäsenvaltiot kannattaisivat. (Mt. 319.)

EU:n politiikkaa ei myöskään Papagiannin (2006) mukaan pystytä näkemään selkeänä maahanmuuttopolitiikkana tai yhteisenä maahanmuuttoliittisina linjauksina ainakaan sen klassisessa merkityksessä, jolloin tehtäisiin tavoitteellista työtä yhteisten päämäärien eteen.

Tärkeimpänä syynä tähän hän pitää sitä, että jäsenvaltiot eivät tunnue olevan vakuuttuneita maahanmuuttopolitiikan tarpeesta ja siitä, että siirtäminen joitain maahanmuuttopolitiikan аспектеja EU-tasolle tuottaisi arvoa jäsenvaltioille. Myös ”laillisen” ja ”laittoman” maahanmuuton politiikka on eriarvoista. ”Laillista” maahanmuuttoa koskeviin asioihin on helpompi saada kannatusta, kun taas ”laittoman” maahanmuuton kohdalla konsensusta on vaikea saavuttaa. EU:n maahanmuuttopolitiikka saa kritiikkiä myös päätöksenteon läpinäkymättömyyden, päätöksenteon epädemokraattisuuden ja ihmisoikeuksien kunnioittamatta jättämisen vuoksi. (Mt. 292–299, 320.)

3.4 Maahanmuuttopolitiikka Suomessa

Suomessa maahanmuuttopolitiikkaa muokataan lainsäädännöllä. Aloitteen lakimuutoksen tekemiseksi voi tehdä joko hallitus, kansanedustaja tai nykyään myös 50 000 henkilöä kansalaisaloitteen avulla. Tämän jälkeen tyypillisesti sisäministeriö ottaa maahanmuuttopoliittisen lakiesityksen käsittelyyn ja valmistaa esityksen hallitukselle. Lain valmistelussa hyödynnetään asiantuntijoiden tietoa sekä niiden tahojen edustajia, joita asia koskee, mutta tiedon lisäksi lainsäätämistyöhön vaikuttaa aina myös päätöksentekijöiden arvot (Suomi.fi- toimitus 2016, Nuorten eduskunta 2016). Lainsäädäntötyössä siis poliittiset tavoitteet ja asiantuntemus kietoutuvat yhteen. Hallituksen ensimmäisen käsittelyn jälkeen lakialoite lähetetään eduskuntaan, josta se siirtyy valiokuntaan. Valiokunnasta lakialoite tulee jälleen eduskunnan täysistunnon käsiteltäväksi mietintönä, jonka jälkeen se on valmis hyväksyttäväksi tai hylättäväksi. Lait hyväksytään, jos yli puolet äänestäneistä kansanedustajista kannattaa hyväksymistä. (Nuorten eduskunta 2016.) Lakiesityksen läpimeno kestää tavallisesti muutamia kuukausia. Jos eduskunta hyväksyy lain, hallitus käsittelee sen viimeistä kertaa ja lähettää sen toimeenpantavaksi. (Suomi.fi-toimitus 2016.)

Kaikilla suvereneilla valtioilla on kansainvälisen oikeuden mukaan oikeus kontrolloida ulkomaalaisten saapumista alueelleen. Ihminen, joka haluaa saapua johonkin maahan, joutuu ensiksi hakemaan viisumin ja, jos hän aikoo viettää maassa pidemmän aikaa, oleskeluluvan. Tämä ensimmäinen portti sulkee automaattisesti ulkopuolelleen kaikki paperittomat ja heikossa asemassa olevat henkilöt. Näin valtio harjoittaa maahantulon sääntelyä. Toisen portin takana on mahdollista saada pysyvä oleskelulupa tai kotipaikkaoikeus. Kolmannella portilla henkilö lakkaa olemasta ulkomaalainen ja saa vasta täällä kaikki poliittiset oikeutensa. (Hammar 1990, 9–12.)

Lepolan mukaan (2000, 29) Suomessa ensimmäinen portti, maahan saapuminen, avautuu helposti esimerkiksi pohjoismaalaisille, EU- maiden kansalaisille, suomalaisen kanssa avioituneille ja UNHCR:n määrittelemille kiintiöpakolaisille. Tilanne on kuitenkin muuttunut huomattavasti tämän arvion esittämisestä ja esimerkiksi Suomen uudistumassa olevat perheenyhdistämiskriteerit vaikeuttavat suomalaisen kanssa avioituvan maahan saapumista, sillä jatkossa häneltä edellytetään korkeampia toimeentulovalmiuksia (Sisäministeriö 2016). Aikaisemmin aviopuoliso on voinut saapua Suomeen ilman oleskelulupaa viisumivapauden turvin tai viisumin myöntämisen edellytysten täytyessä viisumilla (Maahanmuuttovirasto 2016c). Pohjoismaalaisten ja EU- maiden kansalaisten saapuminen Suomeen tapahtuu toistaiseksi yhä matalalla kynnyksellä. Kiintiöpakolaisilla, jotka UNHCR:n on valinnut ja rekisteröinyt pakolaisleireiltä sekä Suomen viranomaiset on haastatellut lähtömaissa, on periaatteessa yhtä helppoa päästä maahan kuin aikaisemminkin. Käytännössä prosessi on kuitenkin pitkä ja pakolaiset saattavat joutua odottamaan pitkiäkin aikoja pakolaisleireillä saatuaan päätöksen saapua Suomeen pakolaiseksi. Muut ryhmät ovat kuitenkin heikommassa asemassa (Lepola 2000, 29).

Ulkomaalaisen saapuessa Suomeen työskentelemään, asumaan, vierailemaan tai hakemaan turvapaikkaa hän on yhteydessä eniten sisäasiainministeriön, Maahanmuuttoviraston, poliisin, rajavartiolaitoksen sekä ulkoasiainministeriön kanssa. Myös muut viranomaiset ovat tekemisissä maahanmuuttoasioiden kanssa. Suomeen saapuva henkilö joutuu aivan ensimmäiseksi selvittämään syyt, miksi on maahan saapunut ja kuinka kauan aikoo maassa oleskella. Lisäksi hänellä tulee olla varallisuutta kustantaakseen omat kulunsa. Ulkomaalaislain mukaan hän ei saa olla vaaraksi yleiselle turvallisuudelle tai Suomen kansainvälisille suhteille. Henkilöllä tulee olla mukanaan matkustusasiakirja, viisumi tai oleskelulupa aina, jos joku EU:n lainsäädännön tai kansainvälisten sopimusten kohta ei tätä asetusta kumo. Viisumi haetaan alle kolme kuukautta ja oleskelulupa yli kolme kuukautta kestävään vierailuun. Määräaikainen tai pysyvä oleskelulupa voidaan myöntää perhesiteen, suomalaisen syntyperän, paluumuuton, humanitäärisen syyn, opiskelun tai työnteon perusteella. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 73.)

Pysyvän oleskeluluvan tai kotipaikkaoikeuden voi saada, jos on yhtäjaksoisesti oleskellut maassa vähintään neljä vuotta ja täyttää ne kriteerit, joilla oleskelulupa voidaan myöntää (Maahanmuuttovirasto 2016b). Tällöin oikeudet ovat lähes yhtäläiset Suomen kansalaisten oikeuksiin nähden (Lepola 2000, 29). Kun henkilö on saapunut Suomeen ja hänelle on

myönnetty oleskelulupa tai turvapaikka, merkittävimmin hänen elämäänsä liittyy ulkomaalaislaki 2004/301, joka säädettiin ensimmäisen kerran vuonna 1984. Ulkomaalaislaki varmistaa hyvän hallinnon ja oikeusturvan ulkomaalaisasioissa. Se myös edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset (1§). Laki käsittelee muun muassa työntekoa, kansainvälistä suojelua, ulkomaalaisvalvontaa ja oikeusturvaa. Läheisesti maahanmuuttoon liittyviä lakeja ovat myös hallintolaki (434/2003), kansalaisuuslaki (359/2003), laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011), laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä (116/2002), laki ulkomaalaisrekisteristä (1270/1997), valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta (293/2013) sekä yhdenvertaisuuslaki (21/2004). Lopulta Suomen kansalaisuuden voi saada kriteerit täyttäessään viiden vuoden keskeytyksettömän maassa asumisen jälkeen (Lepola 2000, 29).

Suomesta poistaminen tapahtuu joko karkoittamis- tai käännytyspäätöksellä. Käännyttämisspätös annetaan silloin, kun ulkomaalainen oleskelee Suomen valtion alueella laittomasti tai hän on saanut kielteisen turvapaikka- tai oleskelulupapäätöksen. Karkoittamispätös määrätään silloin, kun henkilölle on jo myönnetty oleskelulupa. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 75.) Valtiolla on oikeus karkottaa ulkomaalainen mm. jos hän "on syyllistynyt rikokseen, josta säädetty rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta, tai joka on toistuvasti syyllistynyt rikoksiin (Ulkomaalaislaki, 2004/301)". Päätöksen täytäntöön panee poliisi tai rajatarkastusviranomainen (Makkonen & Koskenniemi 2013, 75).

4 PUOLUEIDEN ROOLI MAAHANMUUTTOPOLITIIKASSA

4.1 Millaista Suomen puoluepolitiikka on?

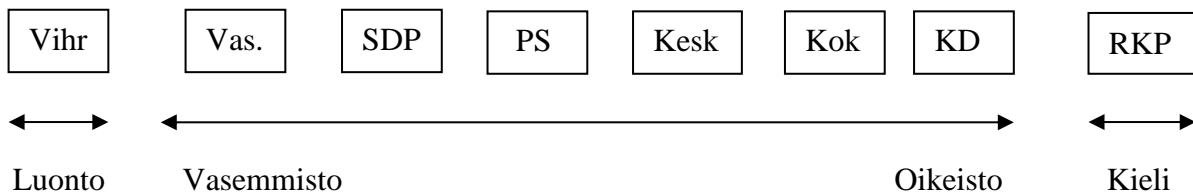
Puolueet ovat ihmisistä koostuvia ryhmiä, jotka ajattelevat samalla tavoin ja joilla on yhteisiä tavoitteita. Tavoitteena puolueilla on vaalien aikaan kerätä tarpeeksi kannatusta päästäkseen hallitusvaltaan. Perinteisesti suurimmat puolueet huomioivat hyvin monipuolisia asiakokonaisuuksia ja niillä on perusteltu kanta lähes jokaiseen hallituspolitiikan aihealueeseen. (Wiberg 2006, 44 – 45.)

Puolueiden on tarkoitus tuoda struktuuria ja yhtenäisyyttä politiikkaan. Ne tuovat yhteiskunnallisesti merkityksellisiä poliittisia kysymyksiä keskusteluun ja kokoavat yksittäiset intressit yhteiseksi toimiakseen niiden puolesta. Ne luovat myös äänestäjille poliittisia vaihtoehtoja monipuolisina kokonaisuuksina ja kehittävät eri kokonaisuuksia koskevia politiikka-ohjelmia. (Wiberg 2006, 49.) Esimerkiksi maahanmuuttopoliittiset ohjelmat luovat laajan katsauksen kyseiseen aihepiiriin ja esittelevät äänestäjälle puolueen kantaa asioihin sekä puolueen näkemyksiä tulevaisuudelle. Kerätessään tarpeeksi kannatusta ja päästessään hallitukseen puolueet kantavat vastuuta poliittisista ohjelmistaan (Wiberg 2006, 49). Puolueet vaikuttavat siis sekä hallitus- että oppositiotoinnassa. Hallituksen implementoidessa linjauksiaan oppositioon jääneet puolueet tarjoavat vaihtoehtoja hallituksen tekemälle politiikalle. Puolueilla on ratkaiseva vaikutusvalta lainsäädännössä, julkisessa taloudessa sekä kansainvälisten suhteiden ohjailussa (Sundberg 2012, 115).

Puolueet rakentuvat niiden ideologioiden ympärille. Se, mihin suuntaan ja millä tavalla puolueet ovat rakentamassa Suomen tulevaisuutta, määrittelee paljon puolueen yhteistä toimijuutta. Puolueita luodaan ja ylläpidetään merkitysten avulla, joka tarkoittaa sitä, että puolueetkin ovat rakentuneet käsitteiden avulla. Puolueiden luomien tekstien avulla voidaan legitimoida sekä yksilö että poliittinen yhteisö. Poliittista yhteisöä rakennetaan antamalla sille tiettyjä ominaisuuksia. Tekstin avulla poliittisille yhteisöille annetaan piirteitä, jotka vastaavasti legitimoivat yhteisöä. On siis mahdollista tulkita, että puolueohjelmat, niiden säännöissä tapahtuvat määrittelyt ja puolueen tavoitteista käyty keskustelu sekä muodostaa että legitimoivat puolueita. (Mickelsson 2012, 100.)

Tunnetuin jaottelu, jossa puolueet kilpailevat, on ”vasemmisto – oikeisto”- akseli. Tämän ulkopuolelle on sijoittunut ruotsalainen kansanpuolue ja vihreät (ks. kuvio 2), jotka ovat alun perin muodostuneet yhden poliittisen kysymyksen ympärille. Vihreillä tämä on luonto ja

ruotsalaisella kansanpuolueella ruotsin kieli. Vasemmisto – oikeisto- akseli ei kuitenkaan ole ainoa mahdollinen. Nykyään voidaankin sanoa, että suomalaiseen yhteiskuntaan on syntynyt uusia jännitteitä, jotka eivät enää löydy puolueiden väliltä vaan pikemminkin puolueiden sisältä. Perinteisen ”vasemmisto – oikeisto”- akselin (ks. kuvio 2) tilalle on tullut muita poliittisia ulottuvuuksia kuten ”kansallinen – kansainvälinen” ja ”arvokonservatismi – arvoliberalismi”. Uusista jaoista johtuen puolueiden sisäiset erimielisyydet ovat kasvaneet. (Wiberg 2006; Saukkonen 2012, 42–43.) Puolueet eivät myöskään enää edusta vain yhtä väestöryhmää. Muutokseen kuuluu myös se, että suomalaiset kokevat poliitikkojen vieraantuneen kansasta. Lisäksi vastakkainasettelu maaseudun ja kasvukeskusten, köyhien ja rikkaiden sekä korkeasti ja matalasti koulutautuneiden välillä ovat kasvaneet. (Saukkonen 2012, 42–47.)

Kuvio 2. Puoluekartta aatteen mukaan (muokattu lähteestä: Wiberg 2006, 54)

Uudet jännitteet myös sekoittavat puolueiden välistä perinteistä kilpailua ja yhteistyötä, sillä saman puolueen sisällä voi olla hyvin erilaisia näkemyksiä esimerkiksi ulkomaalais- tai pakolaispolitiikasta (esim. Saukkonen 2012). Puoluepolitiikkaa luonnehtivatkin kompromissit, joita tehdään luodessa yhteisiä linjoja erilaisten arvojen omaavien poliitikkojen keskuudessa. Kompromisseja tehdään sekä puolueiden sisällä että hallituspolitiikassa. On mahdollista, että esimerkiksi oikeistolainen kansainvälisiä arvoja kannattava poliitikko saattaa olla maahanmuuttopolitiikassa enemmän samaa mieltä vasemmistolaisen kansainvälisiä ja liberalistisia arvoja kannattavan ihmisen kanssa, kuin oman puolueen konservatistisia ja kansallisia arvoja kannattavan henkilön kanssa.

Puoluepolitiikka on pitkään ollut suhteellisen vakaata Suomessa. Useiden vuosikymmenten aikana suurimpien puolueiden välillä ei ollut huomattavaa eroa kannatuksen vaihtelussa ja yleensä suuren puolueen häviö vaaleissa tarkoitti voittoa seuraavissa. Muutos politiikassa johtuu Saukkosen (2012) mukaan siitä, että aikaisemmin poliittinen eliitti pyrki pitkään tekemään yhteistyötä, kompromisseja ja konsensuspolitiikkaa. Tämä vieraannutti kansalaiset politiikan arjesta, mikä lopulta johti äänestysprosentin laskuun. Esimerkiksi vuodesta 1983 vuoteen 1999 äänestysprosentti laski 13 prosenttiyksiköllä ja oli vuoden 2000

kunnallisvaaleissa enää vain 56 prosenttia. Kansalaisten usko heikentyi poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja myös politiikan sekä poliitikkojen arvostelu lisääntyi. (Mt. 43 – 44.)

Saukkonen (2012) esittää, että vuonna 2000 Suomessa oli siis hyvin paljon tyytymättömyyttä ja jännitteitä, jotka eivät olleet vielä purkautuneet. Hän arvioi vuoden 2003 teoksessaan, että tämä voisi purkautua nationalistisina, vasemmistolaisina tai populistisina protesteina. Nationalistiset protestit kohdistuisivat etenkin maahanmuuttoon ja kulttuurisen monimuotoisuuden lisääntymiseen. Vasemmistolaiset protestit taas olisivat vastaus kasvaneeseen eriarvoisuuteen ja puolueiden kyvyttömyyteen ratkaista näitä ongelmia. Lopulta populistiset kysymykset keskittyisivät eliitin ja kansan kasvaneeseen kuiluun, luottamuksen menettämiseen sekä suvereniteetin menettämiseen. Vuoden 2011 perussuomalaisten vaalivoittoa voidaankin pitää hyvänä esimerkkinä jännitteiden purkautumista. Vaalikampanja sisälsi sekä nationalistisia, vasemmistolaisia että populistisia piirteitä. (Mt. 44 – 45.) Välimäki (2012, 283) kuitenkin ehdottaa, että puolue pyrki olemaan leimaantumatta liian radikaaliksi, jotta myös maltillisemmat pystyivät antamaan heille äänensä vaaleissa.

Suomi ja politiikka ovat olleet siis muutoksen pyörteissä 1990- luvun lopulta 2000- luvun ensimmäisille vuosikymmenille tultaessa. Tätä leimasi taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden kasvaminen, kansallisen suvereniteetin heikentyminen sekä etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden lisääntyminen. Poliitikassa kuitenkin alueellisia hyvinvointi- ja elintasoeroja alettiin suvaita ja myös monikulttuurisuuteen suhtautua avoimemmin. (Saukkonen 2012, 46.) Saukkonen (mt. 47) ennakoii, että maahanmuutto tulee tuomaan Suomelle lähitulevaisuudessa myös muita poliittisia haasteita, kuin pelkän ksenofobisen uusnationalismin. Esimerkiksi maahanmuuttajaryhmien asemasta ja integroitumisesta joudutaan käymään vielä perusteellisia keskusteluja tulevaisuudessa.

4.2 Puolueiden maahanmuuttopolitiikan ideologisuus

Maahanmuuttoteemassa ei voida jaotella puolueita yhtä täydellisesti janalla maahanmuuttomyönteisiin ja kielteisiin puolueisiin liikkuen asteittain kielteisistä myönteisimpään, kuin esimerkiksi vasemmisto–oikeisto- jaottelussa (ks. kuvio 2). Maahanmuuttopolitiikkaan liittyy vahvasti arvoliberaalisuus ja arvokonservatiivisuus, jonka muotoja voi ilmetä kaikissa puolueissa. Maahanmuuttopolitiikassa se tyypillisesti liittyy monikulttuurisuuteen ja siihen, kuinka siihen liittyviin kysymyksiin tulisi suhtautua. Tulisiko

muuttoliikkeitä rohkaista vai estää? Millä tavoin maahanmuuttajat tulisi huomioida yhteiskunnassa? Pidetäänkö kulttuureita itsessään arvokkaina ja säilyttämisen arvoisina vai kannatetaanko lähinnä suomalaisen kulttuurin omaksumista? Kyse on siitä, voiko ja pitäisikö erilaisilla monikulttuurisilla ryhmillä olla oikeuksia ja millaisia oikeuksien tulisi olla? Vai riittääkö pelkkä ryhmien olemassaolon tunnustaminen? Monikulttuurisuus voidaan käsittää monella tapaa, mutta käsitän sen tässä tutkimuksessa Spinner-Halevin (2006, 546) tavoin yhteiskunnan erilaisina etnokulttuurisina ryhminä, jotka ovat ylisukupolvisia, joilla on yhteisiä perinteitä ja historiaa jonka ryhmän jäsenet käsittävät merkitykselliseksi ryhmälle.

Monikulttuurisuus teemana tuli merkitykselliseksi vasta 1980-luvun lopulla (Spinner-Halev 2006, 546). Tästä lähtien monikulttuurisuutta on tutkittu enenevässä määrin ja useita teorioita ja näkökulmia on muodostettu. Yksi selkeä tapa on jakaa aluksi näkökulmat liberaaleihin sekä konservatiivisiin ideologioihin (mm. Nylund 2006). Näyttäisi siltä, että liberaalit ideologiat ovat lähtökohtaisesti myönteisempiä monikulttuuristumiselle, kuin konservatiiviset. Siitä huolimatta myös liberaalit ideologiat jakautuvat useisiin osiin, joista mielipiteet hajautuvat esimerkiksi siinä, ajatellaanko valtion sekaantumisen ihmisten auttamiseen olevan hyvä vai huono asia. Tässä tapauksessa esimerkiksi pakolaisuutta vastustetaan siinä määrin, että halutaan välttää valtion sekaantuminen ihmisten elämään.

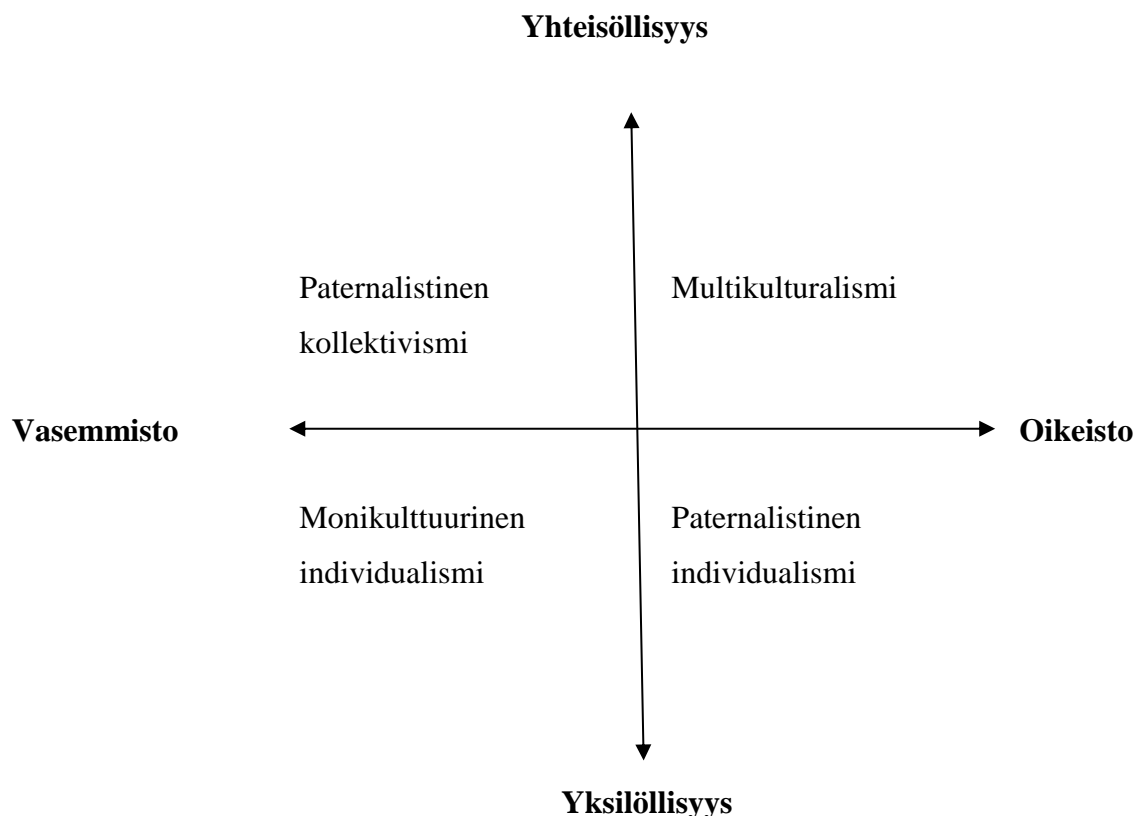
4.2.1 Liberaalit monikulttuurisuusideologiat

Liberaalit monikulttuurisuussuuntaukset yrittävät pääasiassa edistää yksilön autonomiaa. Yksilön itsekunnioitus liittyy liberaalissa näkemyksessä siihen, miten yhteiskunta esimerkiksi kunnioittaa tiettyä etnistä ryhmää ja itsekunnioituksesta lähtee liikkeelle kaikki hyvä. Tämän näkemyksen mukaan kulttuurit eivät kuitenkaan itsessään ole kunnioitettavia, vain ne asiat ovat, jotka luovat merkityksiä yksilöille. Kompleksisuutta liberaaliin monikulttuurisuuteen tuo se, että pitäisi kunnioittaa kaikkia kulttuureita, vaikka jotkut kulttuurit ovat hyvin konservatiivisia. (Spinner-Halev 2006, 547–548.) Tämä antaa pohjan suositulle monikulttuurisuuden kriitikoiden käyttämälle argumentille siitä, miksi tulisi kunnioittaa kulttuureita, jotka eivät kunnioita esimerkiksi naisia. Toisaalta myös feminististä kritiikkiä on annettu juuri siitä, että kulttuureita ei tulisi kunnioittaa, jos ne eivät kunnioita omiaan (mt. 549).

Liberaalit suuntaukset voidaan Saukkosen (2007) mukaan jaotella vastaamalla kahteen kysymykseen: koostuuko yhteiskunta yksilöistä vai yhteisöistä ja mikä on valtion perimmäinen tehtävä? Yksio – yhteisö- näkökulmassa individualistit korostavat yksilöiden ensisijaisuutta,

jolloin yksilöllä on oikeus määritellä oma identiteetti erossa yhteisöstä. Kollektivistit taas korostavat yhteisöjen yksilöille tuomaa taustaa ja historiaa. Heidän mukaansa yhteisöt ovat jäseniensä kokonaisuutta suurempi järjestelmä. Kun taas on kyse valtion tehtävästä, pohditaan perinteistä vasemmisto – oikeisto- jaottelua. Vasemmistolaisessa näkökulmassa valtion tehtävänä on mahdollistaa tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteutuminen. (Mt. 161 – 162.) Tämä voi aiheuttaa niin sanottua positiivista diskriminaatiota joitain etnisiä ryhmiä kohtaan ajatuksena taata heidän asemansa yhteiskunnassa. Oikeistolaisessa näkökulmassa vastaavasti tärkeimpänä asiana pidetään yksilön vapauden toteutumista ja sitä, että valtio sekaantuu yksilöiden asioihin mahdollisimman vähän (mt. 161). Tässä tulee ottaa huomioon, että oikeisto – vasemmisto- jako ei välttämättä etnisissä ja kulttuurisissa kysymyksissä asemoidu samaan kohtaan esimerkiksi puolueiden perinteisten talouspoliittisten kannanottojen kanssa (mt. 161). Lienee kuitenkin todennäköistä, että osa asioista asemoituu myös tämän jaon perusteella.

Yhdistettäessä vasemmisto–oikeisto ja yksilöllisyys–yhteisöllisyys- näkökulmat saadaan nelikentäksi muodostuva jaottelu. Saukkonen (2007) on nimennyt kentät paternalistiseksi kollektivismiksi, multikulturalismiksi, monikulttuuriseksi individualismiksi sekä paternalistiseksi individualismiksi. Näkökulmaeroista huolimatta kaikki suuntaukset ovat pohjimmiltaan liberaaleja.

Kuvio 3. Liberaalit monikulttuurisuussuuntaukset (Saukkonen 2007, 162.)

Paternalistinen kollektivismi yhdistää yhteisöllisyyden ja vasemmistolaisuuden. Näkökulman mukaan valtiolla on vastuu luoda positiivisia oikeuksia ja lisätä ihmisten hyvinvointia. Suuntauksessa tavoitellaan eri yhteisöjen tasa-arvoa tukemalla etnisiä ryhmiä ja huomioimalla eri ryhmien epätasa-arvo ja olemassaolo. *Multikulturalismi* taas yhdistää yhteisöllisyyden ja valtion vähäisen osallisuuden. Yhteisöjä arvostetaan ja niillä tulee olla laajat mahdollisuudet toimia itsenäisesti. Kulttuurinen monimuotoisuus on tärkeää, mutta yhteiskunta kuitenkin asettaa yhteisöille länsimaiset toiminnan rajoitukset. (Saukkonen 2007, 162 – 164.)

Monikulttuurisessa individualismissa nähdään valtio aktiivisena ja yksilöt itsenäisinä ja yhdenvertaisina toimijoina. Suuntauksen kannattajat uskovat oikeuden omaan tunnustettuun kulttuuriin luovan terveen pohjan yksilöllisen identiteetin muodostumiseen ja kehittymiseen. Näin ollen myös ihmisen henkiset ja sosiaaliset kyvyt auttaa itseään paranevat. (Saukkonen 2007, 164–165.) Lopuksi *paternalistinen individualismi* liittyy yhteen yksilöllisyyden ja negatiivisia vapauksia korostavan lähtökohdan valtion roolista. Tämä suuntaus suhtautuu vähemmistöihin liberaalisti ja epänationalistisesti. Sen mukaan yksilöt voivat vapaasti valita oman kulttuurinsa ja valtio ei voi suosia saati tukahduttaa yhtäkään ryhmää. Paternalistiset individualistit ajattelevat, että elinvoimaiset kulttuurit säilyvät ja elinkelvottomat kulttuurit tukahtuvat. Suuntaus ei siis sinänsä näe eri kulttuureita esimerkiksi suojelemisen arvoisena. Se saattaa suhtautua eri väestöryhmiin uteliaasti, mutta myös niiden merkitystä vähätellen. Kriittikkiä suuntaus onkin saanut sen hyväntahtoisesta välinpitämättömyydestä. (Mt. 161–162.)

4.2.2 Kriittiset monikulttuurisuusideologiat

Koska liberaalit näkökulmat ovat pohjimmiltaan verraten myönteisiä suhteessa monikulttuurisuuteen, lienee paikallaan esitellä myös kriittisiä ja jopa kielteisiä näkökulmia. Yhtä lailla kuin monikulttuurisuusideologioiden kannattajia, myös kriitikoita esiintyy sekä oikeisto- että vasemmistoajattelussa. Tunnetuimpia kriittisiä suuntauksia on esimerkiksi konservatiiviset teoriat, uusnationalismi, libertaritanismi sekä radikaali kommunitarismi.

Konservatiivinen koulukunnan näkemys monikulttuurisuudesta on siis verraten kriittinen ja näkemyksen mukaan monikulttuurisuuden nopea kasvu vaarantaa yhteiskunnan johdonmukaisuutta ja yhtenäisyyttä (Al-Haj 2002, 171). Konservatiivit niin ikään kannattavat usein assimilaatiota, jossa ”valkoisuus” on asetettu ylivoimaiseksi normiksi, minkä kautta muita etnisyyksiä arvioidaan. Tyypillistä on myös esimerkiksi ei-dominoivan ryhmän jäsenien

erilaisuuden kokemusten kieltäminen ja vähättely sekä etnisten ryhmien huonojen institutionaalisten kokemusten vähättely. (Nylund 2006, 29.) Perinteisesti konservatiivista näkökulmaa esimerkiksi Yhdysvalloissa on levittänyt hallitseva valkoinen ryhmä tarkoituksena säilyttää saavuttamansa valta-asema kontrolloimalla muita etnisiä ryhmiä (Al-Haj 2002, 171).

Konservatiiviseen näkökulmaan on usein liitetty myös nationalismi. Euroopassa yleistynyt uusnationalismi ei kuitenkaan nationalismiin tavoin pysty enää globalisoituneessa maailmassa kannattamaan täydellisen homogeenistä väestöä. Euroopan unionin vuoksi on kansallisvaltioihin tullut useita taloudellisia, poliittisia ja sosiokulttuurisia dimensioita, joihin uusnationalistien täytyy reagoida ja sopeutua. Yksi huomioita herättävimmistä asioista, johon uusnationalistit ovat kuitenkin ottaneet kantaa, on ollut maahanmuutto. (Banks & Gingrich 2006, 2 – 3.) Suuntauksen mukaan maahanmuuttajien tulee assimiloitua kansallisvaltion poliittiseen, sosiaaliseen sekä kulttuuriseen järjestelmään (Saukkonen 2007, 168). Nationalistinen kansallisvaltion homogeenisyys on siis muokkaantunut ja siirtynyt kannattamaan assimilaatiopolitiikkaa ja niissä tapauksissa myös separaatiota, joissa maahanmuuttaja ei pysty assimiloitumaan (Banks & Gingrich 2006, 3). Yhdellä kulttuuriyhteisöllä on uusnationalistien mukaan ainoa olemassaolon oikeus tai ainakin selkeästi johtava rooli. Se näyttäytyy usein valikoivana maahanmuuttopolitiikkana sekä esimerkiksi maahanmuuttajille asetettavissa kulttuurisissa minimitietovaatimuksissa. (Saukkonen 2007, 168.)

Uusnationalismin tavoin libertarismi edustaa oikeistolaista monikulttuurisuuskritiikkiä. Ideologian mukaan ihmisellä on oikeus elää elämäänsä ilman, että valtio sekaantuu siihen. Tämä pätee niin kauan, kunhan yksilö ei loukkaa muiden oikeuksia tehdä samoin. (Welsh 2008, 96) Aatteessa periaatteessa kannatetaan yhteiskuntaa, joka ei tee eroa ihmisten välille ulkonäöllisten tai muiden erojen perusteella (Habermas 1995, 849). Libertarismi ei suoraan vastusta siis monikulttuurisuutta, mutta on vastustanut esimerkiksi pakolaisuutta sen vuoksi, että valtio tukee pakolaisten oikeuksia ja näin ollen toimii ideologian vastaisesti sekaantumalla heidän asioihinsa (Welsh 2008, 96). Yksilöllä on paljon vapautta, mutta velvollisuudet rajoittuvat oman elämänsä hoitoon ja toisten ihmisten tukeminen ei ole tarkoituksenmukaista. Näin ollen velvollisuutena ei voi olla esimerkiksi verojen maksaminen. (Saukkonen 2007, 167.)

Lopulta radikaali kommunitarismi antaa monikulttuurisuudelle vasemmistolaista kritiikkiä. Kommunitaristit näkevät yksilöt niin, että he ovat muodostuneet vain heidän yhteisöjensä

ansioista. He myös toisaalta uskovat, että valtion tulee puuttua asiaan, jos esimerkiksi jonkin etnisen, kulttuurisen tai uskonnollisen yhteisön selviytyminen sitä vaatii. Lisäksi kommunitaristit olettavat libertarismiin vastaisesti, että ihmisoikeudet ovat tärkeämpiä, kuin yhteisön suvereniteetti. (Habermas 1995, 850; 852.) Näin ollen kommunitaristit ovat myötämielisempiä esimerkiksi pakolaisille. Toisaalta Saukkosen (2007, 166) mukaan kommunitaristit näkevät, että kulttuurit ovat muodostuneet pitkän ajan kuluessa ja jos kulttuurit pakotetaan länsimaisen yhteiskunnan oikeuskäytänteiden mukaiseksi, se vahingoittaa yhteisöjä ja kulttuureita olennaisesti. Tämä viitanee siihen seikkaan, että oikeudellisesti hyvin erilaisia kulttuureita ei tulisi hyväksyä länsimaiseen yhteiskuntaan heidän omien yhteisöjensä säilymisen perusteella. Kaiken kaikkiaan monikulttuurisuuskritiikkiä on esitetty poliittiselta vasemmisto- ja oikeistosiiveltä (ks. kuvio 4).

Kuvio 4. Monikulttuurisuuden kriitikot vasemmisto-oikeisto jaottelussa

4.3 Puolueohjelmat ja niiden tutkiminen

Tässä tutkimuksessa sitoudun Rauli Mickelssonin (2007) kuvaamaan sosiologiseen mikrotutkimusperinteeseen, sillä puolueiden näkemyksiä maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen tutkitaan puolueohjelmien avulla ja puolueita jaotellaan eri ryhmiin tuloksien perusteella. Sosiologisessa puoluetutkimuksessa katsotaan, että erilaiset yhteiskunnalliset ryhmät ovat muodostaneet puolueet ja myös ylläpitävät niitä. Näin ollen useissa sosiologisissa puoluetutkimuksissa selvitetään sitä, miten puolue pystyy edustamaan omaa väestöryhmäänsä sekä esimerkiksi miten puolue on sisäisesti organisoitunut. Mikrotutkimusta taas käytetään usein yksittäisten ohjelma- ja puoluediskurssitutkimuksiin, jolloin tutkija on kiinnostunut yksittäistapauksista. Esimerkkejä sosiologisesta ohjelmatutkimuksesta voi olla puolueiden samanlaistaminen tai puolueiden tyypittely. (Mt. 21–24.)

Puolueet laativat toiminnassaan useita erilaisia ohjelmia. Tärkein ohjelmatyypeistä on Niskasen (2008) mukaan periaate- eli yleisohjelma. Tähän puolueet merkitsevät yleisimmät aatteelliset uskomuksensa, periaatteensa ja toiminnalliset tavoitteensa. Toinen ohjelmatyyppeistä on erilaiset lyhyen ajan tavoiteohjelmat, jotka laaditaan usein eduskunnan vaalikausien ohjeiksi. Kolmantena ohjelmatyypinä ovat erikoisaloihin syventyneet ohjelmat, kuten talouspoliittinen tai maahanmuuttopoliittinen ohjelma. (Mt. 107.) Tämä tutkimus syventyy yhden erityisalan, maahanmuuton, ohjelmatyypin. Koska puolueohjelmien laatimiseen ei ole standardia mallia, ohjelmat vaihtelevat paljon muodossaan. Tekstit vaihtelevat tiiviistä oppaista laajoihin selvityksiin. Laki ei määrittele puolueiden ohjelmien tuottamista, joten ohjelmia tuotetaan silloin, kun puolue kokee sen tarpeelliseksi.

Puolueohjelmien tarkoituksena on esitellä puolueiden tavoitteita. Todellisuudessa näyttää siltä, että ohjelmia ei pystytä täsmällisesti toteuttamaan, sillä politiikan realiteetteihin kuuluu kompromissit ja toimintaympäristön muutos. Tästä huolimatta ohjelmia pidetään puolueiden toiminnan kannalta välttämättöminä. Niskasen (2008) mukaan ohjelmat ovat tärkeitä demokratian välineitä, sillä puolueet haluavat ohjelmien avulla luoda muista erottuvan identiteetin. Ne myös aktivoivat jäsenistöään ohjelmityön avulla osallistamalla kenttäväen tulevaisuuden määrittelyyn ja siitä käytävään kamppailuun. (Mt. 108.)

Ohjelmityön avulla tavoitellaan koko puoluejäsenistön huomiota, sitoutumista ja osallistumista (Lappalainen 2006, 266–267). Puolueohjelmien samankaltaistuminen johtuu Niskasen (2008) mukaan siitä, että yhteiskuntaan on syntynyt aiempaa enemmän kysymyksiä, jotka kohdistuvat kaikkiin yhteiskuntaluokkiin. Näistä esimerkkinä voi toimia juuri maahanmuutto ja kansainvälistyminen. Puolueet siis joutuvat käsittelemään ohjelmissaan aikaisempaa enemmän näitä kaikkia yhteiskuntaluokkia koskevia kysymyksiä. Puolueohjelmiin on näin tullut paljon samankaltaisia yhteisiä tavoitteita, jotka synnyttävät äänestäjissä yleispuolueiden vaikutelman. (Mt. 110.)

Luettaessa puolueiden ohjelmia poliittisesti tulee kiinnittää huomiota ohjelman asemaan ja tyyliin. 1960-luvulla ohjelmien tehtävät, muodot ja teemat olivat suhteellisen yhtenäisiä. Myöhemmin ohjelmakirjallisuus on kuitenkin sirpaloitunut. Tämän myötä ohjelmien arvostus on yhtäältä korkealla ja toisaalta hyvin matalalla. Käsitteet ohjelmien tavoitteista ja niiden yhteyksistä toisiin teksteihin tai muuhun poliittiseen toimintaan ovat hyvin vaihtelevia. Ohjelmien kirjoittaminen on samanaikaisesti sekä vapaampaa että vaikeampaa kuin koskaan aiemmin. (Aarnio 2004, 151.)

Aarnion tutkimuksen (2004) mukaan puolueohjelmien laatiminen muuttui 1960-luvun lopun jälkeen suunnitteluideologiasta ennakoimattomuuden hyväksymiseen. Ennen 1980-lukua suunniteltiin politiikkaa, ohjattiin tulevaa ja annettiin vastauksia tulevaisuuden varalle. Nykypäivää lähestyttäessä ohjelmien laadinta mielletään poliittiseksi toiminnaksi, jossa pyritään osoittamaan ajan hengen tuntemus puolueen ja sen kannattajien kannalta. Ohjelmat ovat tekemisissä näkökulmien valintojen, kamppailun ja tulkintojen kanssa. Ohjelmatoiminnan käytäntöihin vaikuttaa se, millaiseksi ohjelmatoiminnassa suhde muihin yhteiskunnallisiin keskusteluihin ja puolueen suhde muihin toimijoihin mielletään. (Mt. 148.)

Poliittisten puolueiden ohjelmiin kuuluvat tyypillisesti keskeiset tavoitteet ja suunnitelmat. Niissä on myös ratkaisuja ja vastauksia ongelmiin, tarpeisiin ja tilanteisiin. Aarnion (2004, 149–150) mukaan ohjelmille ominaista on ajanhenkisyys, kokonaisvaltaiset tulkinnat ja ”asiantilat”. Niihin saattaa lukeutua käsitys aktualisoituvista kysymyksistä ja haasteista. Ohjelmat hyväksyvät myös ennakoimattomia tilanteita sekä kontingenteja seurauksia ja mahdollisuuksia. Ohjelmien visiot perustuvat valintoihin ja niiden tulkinnoissa on yleensä pelivaraa. Koska käsitykset puolueohjelmista ovat vaihdelleet eri aikoina ja eri tahoilla, tekstien tulkinnassa on pyrittävä ymmärtämään kirjoittajien ajattelu- ja puhetapoja laajasti. (Mt.)

Puolueohjelmien laatimiseen liittyy aina erityinen konteksti, joka ei aina ole ilmeinen ja tiedossa. Näin ollen tutkimuksessakin voi kysyä esimerkiksi millaisia yhteiskunnallisia, sosiaalisia tai taloudellisia muutoksia, murroksia ja kriisejä ajoittuu ohjelman laadinnan aikaan. Kontekstitekijöitä voi olla hyvin monimuotoisia ja esimerkiksi yhden poliitikon asema voi olla merkityksellinen ohjelman muodostumisen kannalta. Ohjelman laatimisprosessi kestää usein vuosia. Tämä mahdollistaa puoluekentän tutustumisen ohjelman asiaan perusteellisesti. Keskustelua käydään esimerkiksi lehdistön välityksellä, seminaareissa, ohjelmaluonnoksen järjestökäsittelyssä, koulutuksissa ja puhetilaisuuksissa. Ideana on se, että vakiintuneita sitoumuksia voidaan tulkita ja kyseenalaistaa uudelleen. (Aarnio 2004, 150, 157.)

Tieteellistä ohjelmatutkimusta voidaan Olavi Borgin (1995, 4) mukaan lähestyä kolmesta eri näkökulmasta: aatehistoriallisesta ja ideologia-analyttisestä, funktionaalis-tavoitteellisesta sekä retorisi-symbolisesta. Karkeasti jaoteltuna ensimmäinen näkökulma vastaa kysymyksiin kuka, mitä ja koska. Pääpaino on tällöin siis ohjelmien sisällöissä ja yhteydessä laajempiin aatejärjestelmiin. Funktionaalis-tavoitteellinen lähestymistapa vastaa kysymyksiin kenelle, miksi ja millä vaikutuksella. Samalla se korostaa kommunikaation instrumentaalisuutta ja vaikutuksia. Retorisi-symbolisessa lähestymistavassa pyritään vastaamaan kysymyksiin

kenelle, mitä ja miten. Ominaista tälle lähestymistavalle on ohjelmien selkokieliisyyden kyseenalaistaminen ja niiden kielistrategioiden ja merkitysrakenteiden paljastaminen, joita ei voida tekstistä sellaisenaan lukea. Borgin (1995, 4) mukaan lähestymistavan taustalla on ajatus siitä, että ohjelmien merkitys puolueille on muuttunut perinteisen puolueuskollisuuden heikentyessä ja yhteiskunnan kommunikaatiokentän siirtyessä yhä avoimempaan ja viestintävaltaisempaan suuntaan niin paljon, että ohjelmien instrumentaalinen merkitys vähenee ja vastaavasti symbolis-rituaalinen merkitys kasvaa. (Mt.) Tämä tutkimus lähestyy retoris-symbolista lähestymistapaa ohjelmien selkokieliisyyden kyseenalaistamisen ja merkitysten paljastamisen vuoksi.

5 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA AINEISTO

5.1 Kategoria-analyysin perusteet

Tässä tutkimuksessa käytän aineiston analyysimenetelmänä kategoria-analyysiä. Tutkin menetelmän avulla puolueiden maahanmuuttajille asettamia kategorioita, joiden kautta pyrin selvittämään sitä, miten puolueet suhtautuvat maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Koen, että kategoria-analyysi tuo tuoreen näkökulman poliittisten tekstien tulkintaan, sillä sitä ei käytetä analyysimenetelmänä yhtä tyypillisesti, kuin esimerkiksi poliittisen retoriikan analyysiä, sisällönanalyysiä tai diskurssianalyysiä. Lisäksi kategoria-analyysi on mielestäni sosiaalityön näkökulmasta mielenkiintoinen menetelmä, sillä sitä käytettäessä ilmenee se, miten poliittiset puolueet kategorisoivat usein myös sosiaalityön asiakkaina olevia ihmisiä.

Kategoria-analyysin filosofiset perusteet nojaavat etnometodologiseen orientaatioon, joka tarkastelee instituutioita toiminnassaan rakentuvina (Jokinen 2012, 227; Heritage 1984). Jäsenkategorisoinnin 1960-luvulla luonut Harvey Sacks sai paljon vaikutteita Harold Garfinkelin etnometodologiasta. Molempia suuntauksia kiinnostaa arkielämän tutkiminen erityisesti siltä kannalta, miltä se näyttäytyy toiminnan osanottajille itselleen. (Juhila ym. 2012a, 25.) Sacksin mukaan arkisesta ja itsestäänselvyydestä on hedelmällistä tehdä vierasta tutkien jokapäiväistä vuorovaikutusta (Nikander 2010, 243). Suuri osa ihmisten tiedosta onkin varastoituneena arkielämän kategorioissa. Sacksin näkemyksen mukaan kategoriat eivät ole pelkkiä kuvauksia, ja kategoriavalintoihin liittyy aina kulttuuriin sekä moraaliin liittyvää tietoa. (Välimaa 2011, 24.) Ihmisten elämää koskevasta tiedosta suuri osa on varastoitunut kategorioihin, joiden kautta heitä usein identifioidaan. (Sacks 1992, 40; Järviluoma 2004, 73.) Kategoria-analyysin lähtökohta on se, että missä tahansa tapahtumassa, henkilöön voidaan viitata käyttämällä monia erilaisia kategorioita. (Peräkylä 2005, 873.) Kirsi Juhilan (2004, 169) mukaan kategorioihin liittyvä tieto muodostaa kulttuurisen tietovarannon, jonka sisältöä hyödyntämällä rakennamme ymmärrystä yhteiskunnasta, itsestä ja toisista.

Sacks loi kategoria-analyysille monia tutkimuksellisia välineitä, kuten jäsenkategorian, kategoriaparit, kategoriakokoelman, kategoriasideonnaisen toiminnan sekä kategoriapiirteen (esim. Lepper 2000; Järviluoma ym. 1997). Jäsenkategoria tarkoittaa sitä, että henkilön asettaessa itsensä tiettyyn kategoriaan hän myös asettaa itsensä sen jäseneksi (Välimaa 2011, 27). Tämän tutkimuksen jäsenkategorioita voisivat olla esimerkiksi maahanmuuttajat, virkamiehet, suomalaiset ja pakolaiset. Jäsenkategorioissa ilmenee kategoriapareja, jotka

sisältävät kaksi loogisesti yhteensopivaa jäsentä. Näiden jäsenten keskinäinen suhde muodostaa paikan oikeuksille ja velvollisuuksille. Mainitsemalla kategoriaparin toisen osapuolen muuttuu myös toinen osapuoli läsnä olevaksi. Parit auttavat erilaisissa tilanteissa toimimista sekä helpottavat arviointia siitä, kuinka toinen ihminen todennäköisesti toimii ja kuinka itse tulisi toimia. (Lepper 2000, 18.) Tämän tutkimuksen kategoriapareja voivat olla esimerkiksi ”maahanmuuttajanaiset – maahanmuuttajamiehet” tai ”ulkomaalaiset – suomalaiset”.

Jäsenkategoria-analyysin välineisiin kuuluu lisäksi kategoriakokoelma, joka on kokoelma toisiinsa liittyvistä kategorioista, kuten esimerkiksi yliopistomaailmaan sijoittuvat kategoriat (opiskelija, luennoitsija, professori) tai ammatit (psykologi, lääkäri, sosiaalityöntekijä). Joskus kategoriakokoelmaa kohdellaan yksikkönä tai tiiminä, ei yksilöinä (esim. perhe). Tätä kutsutaan kaksinkertaiseksi rakentumiseksi. Kun yhtä kategoriaa yksiköstä käytetään (esim. lapsi), voidaan myös käyttää mitä tahansa muuta kategoriaa kyseisestä kokoelmasta. (Lepper 2000, 20.) Välineisiin kuuluu myös kategoriasidonnainen toiminta, joka tarkoittaa sitä, että kategoriaan liitetään kulttuurillisesti sopivia toimintoja, kuten luennoitsija luennoi tai opiskelija opiskelee (Nikander 2010, 244). Tämän tutkimuksen aineistossa kategoriasidonnaista toimintaa voisi olla esimerkiksi ”maahanmuuttaja kotoutuu” tai ”maahanmuuttaja kohtaa syrjintää”. Kategoriasidonnainen toiminta voidaan laajentaa Lena Jayysin (1984) ohjein kategoriapiirteeseen. Kategoriapiirre sisältyy esimerkiksi ”rikoksen tekijä – rikoksen uhri” kategoriapariin niin, että rikoksen tekijä on jotenkin loukannut uhrin omaisuutta tai fyysistä turvallisuutta. Kategoriapiirteeseen liittyy toimintojen lisäksi niihin liitettäviä kulttuurisesti tunnustettavia ominaisuuksia eli adjektiiveja (Välimaa 2011, 28 – 29). Rikoksen uhriin voitaisiin esimerkiksi liittää piirre ainakin tilapäisestä heikkoudesta siinä missä rikoksen tekijään voidaan yhdistää piirre rikoksesta riippuen esimerkiksi dominoinnista, pelkuruudesta tai älykkyydestä.

Lena Jayyusi (1984, 20) erottaa vielä jäsenkategoriat jäsenkategorisoinnista. Jäsenkategoriat voivat olla verrattaen pysyviä, mutta jäsenkategorisointi on tilanteesta riippuvaista. Kategoriat ovat usein olemassa, mutta kategorisointi vaatii sen, että joku rakentaa sen. Järviluoman ym. (2004, 74) mukaan kategorisoinnin luonti tapahtuu usein adjektiivin ja kategorian yhdistämisestä. Esimerkkinä tämän tutkimuksen aineistosta voisi toimia ”haavoittuvainen pakolainen” tai ”vaarallinen ulkomaalainen”.

Viimeisimpinä Sacksin luomista säännöistä haluan tuoda esiin taloudellisuussäännön sekä jatkuvuussäännön. Taloudellisuussäännön mukaan tietyssä tilanteessa vain yksi kategoria

monista mahdollisista on merkityksellinen ja riittävä henkilön kuvaamiseen. Jatkuvuussäänöksi kutsutaan sitä, että yhden henkilön identifioituessa johonkin tiettyyn kategoriaan jossain yhteydessä, usein myös seuraava henkilö on identifioitu saman kategorian avulla. (Järviluoma ym. 2004, 75.) Esimerkiksi Somaliasta tullut pakolainen asetetaan tiettyyn kategoriaan, jonka jäsenyyttä hän edustaa ja jota hän toiminnallaan kuvastaa. Tämän jälkeen seuraava Somaliasta saapunut pakolainen jatkuvuussäännön mukaan asettautuu samaan kategoriaan ensimmäisen kanssa. Kuljetan analyysin mukana näitä periaatteita, sillä muutoin kategorioita voisi tulkita hyvin monella eri tavalla. Taloudellisuus- ja jatkuvuussääntö mahdollistaa siis yhden tilanteessa olevan merkityksellisen kategorian tutkimisen, joka on riittävä.

Tämän tutkimuksen kannalta kiintoisia käsitteitä ovat lisäksi indeksikaalisuus ja refleksiivisyys. Indeksikaalisuuden voi ymmärtää niin, että kaikki ihmisten teot ja toimet ovat aina monimerkityksellisiä ja merkitykset ovat ymmärrettävissä ainoastaan esittämissyhteydessään (Juhila 2004, 162). Refleksiivisyys taas kertoo siitä, että ihmiset jäsenetelevät koko ajan sitä, mitä tässä hetkessä tapahtuu, miten he tulkitsevat asioita ja minkä kokonaisuuden osaksi he ne liittävät (mt. 161). Refleksiivisyys ja indeksikaalisuus luovat mielenkiintoisen näkökulman puolueohjelmateksteihin. Koska ohjelmat ovat vahvasti sidottuna luomisaikaan sekä luomispaikkaan, niiden esittämissyhteys voi muuttua paljonkin esimerkiksi ajan kuluessa tai paikan vaihtuessa. Yhteiskunnallinen toimintaympäristö ja ilmapiiri voivat esimerkiksi jo vuoden sisällä muuttua niin, että ohjelmista voidaan tulkita asioita, joita ei ollut vielä aikaisemmin tulkittavissa. Lisäksi jos suomalaista ohjelmatekstiä tulkittaisiin esimerkiksi Ruotsissa, saisivat tekstit uudenlaisia tulkintoja johtuen erilaisesta toimintaympäristöstä.

Kategoriat voivat siis sisältää monia erilaisia kulttuurisia merkityksiä ja vihjeitä. Ihmiset myös luovat ja uusintavat kategorioita tietyissä tilanteissa toimiessaan ja jonkun henkilön sijoittaminen tiettyyn kategoriaan on seurauksellista, sillä kategoriat luovat ihmisille identiteettejä (Juhila 2004, 169). Järviluoman ym. (2004, 69) mukaan on mahdotonta sanoa, että emme käyttäisi kategorioita. Yhtäältä käytämme niitä jokapäiväisessä elämässämme ja toisaalta kieltäydymme käyttämästä niitä. Kategoriat antavat monenlaisia mahdollisuuksia päättelylle siitä, mitä muita ominaisuuksia, vastuita ja velvollisuuksia tai esimerkiksi motiiveja, tietoa, taitoa ja osaamista tai näiden puuttumista kategoriaan nimettyyn ihmiseen liittyy. (Nikander 2010, 245.) Samalla ne kertovat paljon siitä moraalista järjestyksestä, joita yhteiskuntamme sisältää.

5.2 Moraalinen järjestys, sosiaaliset ongelmat ja selonteot

Käyttäessämme kategorioita, sijoittamalla itsemme ja toiset ihmiset kategorioihin, tuotamme samalla moraalisia jäsenyyksiä vastuista, velvollisuuksista ja esimerkiksi palkittavasta ja tuomittavasta käyttäytymisestä. Esimerkiksi puheessa ja arkisessa vuorovaikutuksessa rakentuva moraalinen järjestys voidaan paikantaa jäsenkategoria-analyysillä. Ihmiset tuottavat, valitsevat ja määrittävät kulttuurisia kategorioita ja samanaikaisesti orientoituvat kulttuuristen odotusarvojen mukaisesti. (Nikander 2010, 246.) Välimaan (2011, 24) mukaan kategorioilla nähdään olevan representatiivinen luonne, jolla viitataan siihen, että kategoriat valitaan aina tiettyä tarkoitusta varten. Kategorioilla siis tuotetaan ja pidetään yllä sosiaalista järjestystä yhteiskunnassa.

Kategoria-analyysissä tutkijan ei ole tarkoitus määrittää tässä tapauksessa maahanmuuttoon liittyviä ongelmia eikä lähteä tutkimaan ennalta tiedettyjä ongelmia, kuten esimerkiksi integraatiokysymyksen ratkaisemista. Sitä vastoin tutkijan on tarkoitus paneutua siihen, miten tässä tapauksessa poliittiset puolueet rakentavat ongelmia ja tunnistavat niitä. Menetelmän mukaisesti ongelmaksi määritellään se, että ympäröivän yhteiskunnan rutiineista irtaannutaan jollain tavalla. (Juhila 2012a, 131.) Tässä tutkimuksessa puolueet voisivat pitää ongelmana esimerkiksi sitä, että maahanmuuttaja eristyy yhteiskunnasta, vaikka normina pidetään integroitumista. Irtaantuminen kertoo moraalisen järjestyksen murtumisesta, josta seuraa toimijalle selontekovelvollisuus (mt.). Tässä tutkimuksessa käytän selontekovelvollisuutta kuitenkin tutkimalla sitä, milloin puolueet kokevat selontekovelvollisuuden itselleen tarpeelliseksi. Toisin sanoen kiinnitän huomioni niihin kohtiin, joissa puolueet kokevat tarpeelliseksi argumenttiansa syvällisemmän perustelun. Toisaalta tutkin myös sitä, milloin jokin asia tai kategoria nähdään niin itsestään selvyytensä, että puolue ei koe tarpeelliseksi selittää argumenttejaan. Moraalisen järjestyksen murtamiseen liittyy aina selontekovelvollisuus ja sillä perustellaan kummallista ja toisinaan jopa tuomittavaa käytöstä (mt. 133, 136). Perustellessaan argumenttejaan puolueet saattavat siis kokea väitteensä kyseenalaiseksi yhteiskuntanormien näkökulmasta.

Usein puolustava selonteko pyrkii poistamaan vastuuta moraalisen järjestyksen vastaiselta käytökseltä ja sen avulla oikeutetaan omaa käytöstä. Syyttävällä selonteolla taas pyritään vierittämään vastuuta jollekin toimijalle tai itselleen. (Juhila 2012a, 136.) Kun yhteiskunnan odotukset eivät vastaa yksilön käyttäytymistä syntyy tilanne, jota kutsutaan ongelmaksi (mt. 141). Ongelmat liittyvät kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen tietoon sosiaalisista ongelmista.

Sosiaaliset ongelmat ovat yhteiskunnassa vakiintuneita tapoja jäsentää ei-toivottua toimia. Ne rikkovat siis tavallista yhteiskuntaelämää ja rapauttavat sen moraalista järjestystä. Ne on yleisesti tulkittu niin, että niistä tulisi päästä eroon ja niitä vastaan tulisi taistella. (Mt. 144–145.) Maahanmuuttoon yleisesti liitettyjä ongelmia on esimerkiksi köyhyys, syrjäytyminen ja rasismi. Koska tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on puolueiden näkökulma ongelmista, sosiaalisia ongelmia ei oteta annettuina tosiasioina vaan keskitytään puolueohjelmissa käytettyyn kieleen (mt. 145). Tämä on vaihtoehto sille, että liikkeelle lähdetäisiin esimerkiksi maahanmuuttajien oletetusta heikosta suomen kielen taidosta. Tutkimuksessa kysytäänkin sitä, miten puolueet määrittelevät sosiaalisesta järjestyksestä poikkeavia asioita ja minkälaisia selontekoja he asioista antavat.

Tutkimuksen aikana tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, että kuvaaminen ja selittäminen ovat toisiinsa kietoutuneita. Usein esimerkiksi maahanmuuttajan kuvaamiselta vaikuttava teko sisältää jo viitteitä selitysten antamisesta. (Juhila 2012, 147.) Jo kategorioilla itsellään on voimakas selitysvoima (mt. 151). On tärkeää huomata, että vallitsevan aseman saaneilla kategorisoinneilla on todellisia yhteiskunnallisia ja poliittisia seurauksia. Esiin nostettu kategoria kiinnittyy kyseessä olevaan ryhmään ja sen ominaisuuksiin leimallisesti, ja näitä ryhmäkategorioita voidaan jatkossa käyttää selityksissä konfliktisissa tarkoituksissa. (Mt. 153.) Kategorioita käytetään esimerkiksi ongelmatarinoissa. Esimerkiksi mediassa käytetään helposti rikosjutuissa kategoriaa ”ulkomaalainen”. Lukija voi tehdä tästä oikeita tai vääriä päätelmiä suhteessa tapahtuneeseen, mutta olennaista on päätelmien sidoksisuus kulttuurisiin tulkintaresursseihin (mt. 161). Usein myös vihjeisiin perustuvalla toiminnalla ja virhepäätelmillä on merkityksiä ja seurauksia. (Nikander 2010, 244–245.)

Yksi yleisimmistä ihmisryhmien kategorisaatiosta on perusjako meihin ja heihin. Ne liittyvät aina yhteen ja toisen käyttäminen herättää aina myös toisen esiin. Meihin ja heihin liittyy usein myös moraalisia ulottuvuuksia, syyttämistä ja selontekoa. (Juhila 2012b, 178.) Analyysiä tehdessä tulee muistaa, että ihmisten luokittelu on aina tietyssä määrin yksinkertaistavaa. Kategoriat eivät myöskään ole ryhmiä, jotka tuntisivat toisensa. Tästä huolimatta teemme usein yleistyksiä näistä ryhmistä ja tiedämme niistä paljon. (Juhila 2012b, 183.) Tällaista yleistämistä voidaan kutsua stereotypisoivaksi kategorisoinniksi. Lopulta kaikki kategorisointi perustuu yksinkertaistamiselle, mutta stereotypisoivan kategorisoinnin ominaispiirre on se, että ihminen määritellään ja arvioidaan ulkoapäin yhden kategorijäsenyyden kautta. (Mt. 184.) Kategoriat eivät kuitenkaan ole staattisia, muokkaantumattomia luokituksia vaan ne muokkaantuvat

ihmisten käyttäessä niitä. Typifointi on tyypillistä ihmisten välisessä toiminnassa, mutta yhtä tyypillistä on kategorioiden rikkominen ja uusien merkitysten luominen. Kategorioita tulkitaan kollektiivisena ilmiönä ja kulttuurisina resursseina. (Järviluoma ym. 2004, 70, 82.)

5.3 Metodologiset valinnat institutionaalisen tekstiaineiston tarkastelussa

Jäsenkategoria-analyysia on mahdollista käyttää sekä puhe- että tekstiaineistojen tarkasteluihin (Nikander 2010). Käytännön analyysi etenee kirjoittajan tekemiä jäsennyksiä ja jakoja etsien. Analyysissä voi pohtia mitä kirjoittaja tietoisesti tai tiedostamattaan tekee käyttäessään näitä kategorioita. (Mt. 248 – 249.) Tekstianalyysiä tehtäessä tulee huomioida, että tekstiä voidaan lukea monissa eri tilanteissa, paikoissa, ajoissa ja sitä voidaan myös lukea uudelleen. Sitä voidaan lukea erilaisina yhteiskunnallisina aikoina ja tekstin lukijoilla voi olla hyvin monimuotoinen ajattelutapa. Myös Sacks käytti itse jäsenkategoria-analyysiä tekstin tulkintaan. Tekstianalyysissä kirjoittajat ja lukijat käyttävät kategorioita väitelläkseen, neuvotellakseen, kätketäkseen, kyseenalaistaakseen ja saadakseen muita yhtymään keskusteluun. (Lepper 2000, 76 – 77.) Anssi Peräkylän (2005, 870) mukaan kvalitatiivisia menetelmiä käyttävä tutkija, joka tutkii kirjoitettuja tekstejä materiaaleinaan, ei yritä seurata mitään tiettyä ennalta määriteltyä protokollaa toteuttaessaan analyysiään. Tutkija lukee useaan kertaan hänen empiiriset materiaalinsa ja näin yrittää päättää avainteemansa. Lopulta hän alkaa hahmottelemaan kuvaa alkuodotuksista ja tarkoituksista, jotka muodostavat kulttuurisen maailman, josta tekstimateriaali on näyte. (Mt.)

Arja Jokinen (2012) ehdottaa, että kategoria-analyysi sopii hyvin instituutioiden ja sosiaalisen järjestyksen tutkimiseen. Instituutioihin yhdistetään ajatuksia institutionaalisista tehtävistä, asemista ja vallasta. Tässä analyysimenetelmässä huomio kohdistuu siihen, kuinka instituutiot rakennetaan olemassa oleviksi esimerkiksi erilaisissa instituutioiden tekstuaalisissa käytännöissä. Kategorisointi on voimakas väline ihmisten välisessä kanssakäymisessä ja usein institutionaalisissa konteksteissa kategorioiden käytöllä on paljon seurauksia. (Mt. 227 – 228.) Jokisen (mt.) mukaan institutionaalisilla teksteillä on merkittävä rooli institutionaalisten kategorioiden, käytäntöjen ja todellisuuksien luomisessa. Hän jatkaa, että teksteistä tulee helposti totuuksia, vaikka niiden tuottamisessa tehdään monia valintoja ja ne voitaisiin laatia monella muullakin tavalla. Näin ollen teksteillä on vahva seurauksia tuottava luonne. (Mt. 241–243.) Tämä korostuu mielestäni erityisesti poliittisten puolueiden ohjelmissa, jotka määrittävät mahdollisesti raameja säädettäville poliitikoille ja vaikuttavat myös yleisesti ihmisten mielikuviin.

Yleisesti erilaiset dokumentit voivat tuottaa, jakaa sekä säilyttää tietoa. Instituutioissa tuotettuja dokumentteja ei saa tulkita faktuaalisina kuvauksina ihmisistä, tapahtuneesta tai puheesta vaan niitä tulisi tarkastella institutionaalisten käytäntöjen keskeisinä ja aktiivisina tuotoksina. (Jokinen 2012, 242–243.) Carolyn Taylorin (2008, 30–31) mukaan meidän ei pitäisi ajatella tekstiä, joka on kirjoitettu fakta-muotoon, jonkinlaisena analysointiin kykenemättömänä ”ei-kirjoittamisena”. Tietyissä tekniikoissa teksti kirjoitetaan passiivissa, jolloin ulkoistetaan kirjoittaja ja kirjoittamisen kohde eli inhimilliset toimijat. Taylor jakaa kirjoittamisen kahteen käsitteeseen: näyttämiseen (showing) ja kertomiseen (telling). Näyttäminen kuvaa parhaiten tekstejä, jossa käytetään paljon passiivia eli toimijat on häivytetty tekstistä ulos. Arja Jokinen (2012, 243) muistuttaa, että tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tällaisessa tekstissä ei tuotettaisi seurauksellisia kategorioita.

On tärkeää tutkia mitä kategorioilla tehdään ja saadaan aikaan kussakin tilanteessa. Instituutiot tarvitsevat suhteellisen vakaita kategorioita työskennelläkseen tehokkaasti. Nämä kategoriat toteutuvat institutionaalisten käytäntöjen pohjalta. (Jokinen 2012, 229.) Koska kaikki kuvailu on kategorisointia, on selvää, että tätä analyysimenetelmää voidaan soveltaa monenlaisiin teksteihin. Kategorisoinnin analysointi antaa tutkijalle sisäänpääsyn kulttuurisiin maailmoihin ja moraalisiin järjestyksiin, joista teksti on kuvana. Kategoria-analyysi ei kuitenkaan ole pelkästään kulttuureja tai moraaleja. Esimerkiksi Harvey Sacks kiinnostui lähinnä siitä, miksi me käytämme kategorioita, joita me käytämme, ei niinkään niiden sisällöstä. (Peräkylä 2005, 874.)

5.4 Puolueiden maahanmuuttopoliittiset ohjelmat aineistona

Käytän aineistona puolueiden maahanmuuttopoliittisia ohjelmia. Aineisto on luonnollinen ja institutionaalinen, eli se on olemassa tutkimuksestani riippumatta ja se tutkii instituutioiden tuotoksia. Otin aineiston käyttöön kesäkuussa 2015, jolloin kaikki ohjelmat olivat viimeisimpiä puoluekokouksissa hyväksytyjä ohjelmia tai asiakirjoja. Muuttuneen maahanmuuttopoliittisen tilanteen vuoksi kokoomus, kristillisdemokraatit sekä ruotsalainen kansanpuolue ovat päivittäneet ohjelmansa tämän jälkeen. Erona tässä tutkimuksessa käytettäviin aikaisempiin ohjelmiin on se, että kokoomus loi lisäpöytäkirjan turvapaikanhakijoista, kristillisdemokraatit pohtivat islam- kysymystä ja ruotsalainen kansanpuolue päivitti maahanmuuttopoliittista ohjelmaa laajemmin. Koska en tässä tutkimuksessa keskity yksinomaan turvapaikkapolitiikkaan, en koe tarpeelliseksi ottaa näitä päivitettyjä ohjelmia mukaan

tutkimukseen ottaen huomioon sen, että suuri osa tämän työn analyysistä oli tehty näiden ohjelmien ilmestyessä.

Tekstianalyysissä eriaikaisuus voi tuottaa hieman ongelmia, sillä teksti on aikansa tuote. Ruotsalaisen kansanpuolueen vuoden 2008 maahanmuuttopoliittinen ohjelma on luotu aikana, jolloin suhtautuminen maahanmuuttoon oli hyvin erilaista verrattuna esimerkiksi vuoden 2015 perussuomalaisten ohjelmaan. Kuitenkin kaikki tässä tutkimuksessa käytetyt ohjelmat olivat voimassa kesäkuussa 2015, minkä vuoksi koen, että on mahdollista tutkia kaikkia ohjelmia vertailevasti huolimatta siitä, milloin ohjelma on luotu. Aineistot on luotu kunkin puolueen äänestäjäkunnalle, viitoittamaan puolueen harjoittamaa maahanmuuttopolitiikkaa ja yleiseen yhteiskunnalliseen käyttöön. Useat ohjelmat ovat laadittu juuri ennen vuoden 2011 tai 2015 eduskuntavaaleja.

Taulukko 7. Tutkimuksessa käytetyt puolueohjelmat eriteltyinä

Puolue	Aineiston nimi	Julkaisuvuosi	Sivumäärä
Suomen Kristillisdemokraatit	Maahanmuuttopoliittinen ohjelma	2011	12
Kansallinen Kokoomus	Kokoomuksen eduskuntaryhmä: Arto Savisen raportti	2009	74
Suomen Keskusta	Keskustan eduskuntaryhmän maahanmuuttoasiakirja	2010	27
Perussuomalaiset	Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittinen ohjelma	2015	8
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	Maahanmuuttotyöryhmän raportti	2010	34
Vasemmistoliitto	Maahanmuuttopoliittinen toimenpideohjelma	2010	10
Vihreä liitto	Maahanmuuttopoliittinen linjapaperi	2010	10
Suomen ruotsalainen kansanpuolue	Integrationspolitisk program	2008	12

Aloitin analyysin lukemalla kaikki puolueohjelmat kertaalleen, jotta hahmottaisin kokonaiskuvan aineistostani. Eri puolueohjelmien laajuudet vaihtelevat noin kymmenestä sivusta jopa 74 sivuun (ks. taulukko 7). Tästä eroavaisuudesta johtuen ymmärsin, että kategoria-analyysiä olisi hankala käyttää jokaista maahanmuuttajuuteen liittyvää viittausta analysoiden. Halusin kuitenkin pitäytyä päätöksessäni käyttää kategoria-analyysiä analyysimenetelmänä, joten etsin itselleni toisen tavan lähestyä aineistoa. Huomasin, että soveltamalla

sisällönanalyysiä saisin pelkistettyä aineistoa niin, että osa aineistosta putoaa analyysin ulkopuolelle. Tuomen ja Sarajärven (2002, 105 – 106) mukaan sisällönanalyysin avulla aineisto saadaan vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Tämän vuoksi koen, että aineiston järjestämisen jälkeen aineisto on valmis kategoria-analyysiä varten. Lisäksi sisällönanalyysin avulla dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti (mt.).

Sisällönanalyysi aloitetaan päättämällä se, mikä aineistossa kiinnostaa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94). Aloitin aineiston analyysin etsimällä kaikki aineiston subjektit. Näitä viittauksia tuli ohjelmissa suuri määrä (ks. taulukko 8).

Taulukko 8. Puolueista kerättyjen subjektien määrä

Puolue	Subjektien määrä (kpl)	Analyysissä käytettyjen subjektien määrä (kpl)
Suomen Kristillisdemokraatit	195	119
Kansallinen Kokoomus	238	77
Suomen Keskusta	86	35
Perussuomalaiset	64	47
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	192	39
Vasemmistoliitto	189	90
Vihreä liitto	129	49
Suomen ruotsalainen kansanpuolue	152	81

Tämän jälkeen kirjoitin subjektin viereen siihen liittyvän toiminnan tai piirteen kuvion viisi mukaisella tavalla.

1. <i>uhrien</i>	<i>auttamista kehitetään</i>
2. <i>muuttajan</i>	omasta kulttuurista voidaan hyväksyä vain osat
3. <i>naisille ja tytöille</i>	tulee kertoa erikseen perheen miehistä
4. <i>rikollisten</i>	karkottaminen maasta yksinkertaisemmaksi
5. <i>EU-kansalaisia</i>	<i>töissä heikoilla työehdoilla</i>

Kuvio 5. Esimerkki Kristillidemokraattien ohjelman analyysin alkuvaiheesta

Seuraavaksi aloin ryhmittelemään samansuuntaisia subjekteja, subjektien toimintoja sekä piirteitä. Aloitin ensimmäisestä viittauksesta ja kirjoitin viittauksen viereen sen, mihin suurempaan luokkaan tämä viittaus voisi sopia. Edellisessä esimerkissä ensimmäinen viittaus sopisi suurempaan luokkaan siitä, että maahanmuuttaja kuvataan heikkona ihmisenä, joka tarvitsee apua. Tämän jälkeen kävin läpi kaikki aineiston muut viittaukset ja selvitin, sosisiko useampi viittaus tähän luokkaan. Esimerkissä viides viittaus EU-kansalaisiin sopii myös apua tarvitsevan henkilön kategoriaan. Käytyäni jokaisen viittauksen läpi sain suuren määrän

kategoriaviittauksia kustakin puolueesta. Nämä kategoriat esittelen seuraavassa kappaleessa. Luokittelua tehdessäni huomasin, että osalle subjekteista ei löytynyt suurempaa kokonaisuutta, johon sen olisi voinut liittää. Tällöin jätin viittauksen käyttämättä. Tämä mahdollisti sen, että vain ne kategoriat, joihin puolue viittasi kaikkein useimmin päätyi mukaan analyysiin. Lisäksi poistin analyysistä lopuksi vielä kaikki viittaukset suomalaisiin toimijoihin selkeyden vuoksi. Tämä pienensi käytettävissä olevien viittausten määrää huomattavasti. Käytettyjen viittausten määrä kaikista viittauksista ilmenee taulukosta kahdeksan.

Yleisimpiä kategorioita muodostui puolueittain neljästä kahdeksaan kappaletta. Analyysi jatkuu kuvion viisi mukaisen esimerkin mukaan niin, että avun tarpeeseen, heikkouteen ja uhriuteen liittyvät viittaukset niputan yhteen inhimillisen hädän luokkaan. Tästä jatkan analyysiä miettimällä mikä kategoria näitä viittauksia yhdistää, josta tiivistän asiat yhteen ”hyväksikäytetyn maahanmuuttajan” kategoriaan. Selkeyden vuoksi ryhmittelen pienemmät kategoriat isoimmiksi teemoiksi, joiden mukaisesti käsittelen aineistoani. Analyysiä tehdessäni otan jokaisesta kategoriasta tekstinäytteen, jonka analysoin kategoria-analyysin välinein kiinnittämällä huomiota kategoriapareihin ja niiden nostattamiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, kategoriakokoelmiin, yhteiskunnan moraaliseen järjestykseen sekä sen paljastamiin sosiaalisiin ongelmiin. Lisäksi tutkin sitä, miten puolueet asettavat tietyissä kohdissa itselleen selontekovelvollisuutta tai miten he jättävät käyttämättä sen.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään tyypillisesti käsitteitä reliabiliteetti ja validiteetti. Laadullisessa tutkimuksessa validiteetti on reliabiliteettia yleisemmin käytetty arviointimenetelmä. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan validiteetissa on kyse siitä, onko tutkimus pätevä, eli onko se tehty perusteellisesti ja ovatko saadut tulokset ja johtopäätökset oikeita. Tulokset voivat vaarantua jos tutkija näkee suhteita tai periaatteita väärin, ei näe niitä lainkaan tai kysyy lähtökohtaisesti vääriä kysymyksiä. Validiteetissa on kyse uskottavuudesta ja vakuuttavuudesta ja siitä, miten tutkija tuottaa analyysiä ymmärrettäväksi myös lukijoille. On myös hyväksyttävä se, että tutkimus ei voi koskaan tuottaa täydellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Mt.) Luotettavuutta tutkimukseen olen pyrkinyt lisäämään nostamalla esille useita suoria lainauksia aineistosta ja kuvailemalla kategorianmuodostusprosessia mahdollisimman tarkasti.

Kirkin ja Millerin (1986, 41–42) mukaan laadullisen tutkimuksen reliabiliteettiä arvioitaessa on huomioitava kolme asiaa: onko metodi luotettava ja johdonmukainen käytetyissä olosuhteissa, ovatko havainnot pysyviä eri ajankohtina sekä ovatko tulokset johdonmukaisia. Tässä

tutkimuksessa metodin luotettavuuteen ei vaikuta olosuhteet, sillä aineisto on luonnollinen, johon en ole tutkijana vaikuttanut. Tutkimusaineistosta tehtyihin havaintoihin voi vaikuttaa ajankohta silloin, jos tutkija on tiedostamattaan erityisen kiinnostunut jostain yhdestä näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa tämä voisi käydä esimerkiksi silloin, jos tutkijana ottaisin huomioon vain omia näkökulmiani tukevia kategorioita. Tätä pyrin välttämään sillä, että olen koonnut analyysissä käytettävät kategoriat niiden määrälliseen yleisyyteen perustuen. Laadullisessa tutkimuksessa voidaanakin käyttää aineiston määrällistämistä niin, että tutkija saisi helpommin käsityksen tutkittavasta tekstimassasta (Eskola & Suoranta 2008, 164). Tulosten johdonmukaisuutta tarkasteltaessa esiin saattaa tulla se, että samasta tekstistä saatetaan saada eri menetelmillä hyvinkin erilaisia tuloksia (Kirk & Miller 1986, 41–42). Käytännössä siis esimerkiksi diskurssianalyysiä käyttämällä olisin saattanut saada samoista puolueohjelmista erilaisia tuloksia tutkimuskysymyksiini.

Tutkimuseettisiä ongelmia voidaan tarkastella kahdella tavalla: tiedonhankinnan näkökulmasta ja tutkijan vastuuseen liittyvästä näkökulmasta (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tämän tutkimuksen eettinen pohdinta liittyy lähemmin tutkijan vastuuseen liittyvään näkökulmaan. Outi Välimaa (2011, 220) pohtii sosiaalityön väitöskirjassaan sitä, mitä hän on itse tutkijana kategoria-analyysiä käyttäessään tutkimuksellaan rakentanut. Hän jatkaa, että joskus tutkimus voi kääntyä itseään vastaan, jos se asettaa ihmiset tiettyjen, mahdollisesti vahingoittavien, kategorioiden jäseniksi. Myös tämä tutkimus rakentaa osaltaan kuvaa todellisuudesta. Välimaan (2011) tavoin tarkoitukseni on se, että en rakenna maahanmuuttajille ainakaan uusia negatiivisia kategoriajäsenyyksiä. Tutkimusta tehdessäni käytän itse usein maahanmuuttajan käsitettä. Tätä olen käyttänyt sen vuoksi, että haluan korostaa maahan muuttaneiden monimuotoisuutta, en rajata sitä esimerkiksi humanitääriin ja työperäiseen maahanmuuttoon.

6 KATEGORIOITA JA MERKITYKSIÄ

6.1 Suomen Kristillisdemokraatit

Kristillisdemokraattien ohjelmasta nostin esille seitsemän kategoriaa: heikkoasemaiset naiset (17 kpl), erityistä tukea tarvitsevat lapset (24 kpl), iäkkäät ja sairaat erottamattomana osana perheestään (15 kpl), maahanmuuttajat tarpeellisina henkilöinä suomalaiselle yhteiskunnalle (20 kpl), hyväksikäytetyt maahanmuuttajat (22 kpl), maahanmuuttajat rikollisina (13 kpl) ja kulttuuristen konfliktien aiheuttajina (7 kpl). Nämä kategoriat tiivistin kolmeksi yleistäväksi

teemaksi: maahanmuuttaja perheensä jäsenenä (57 kpl), apua tarvitsevat maahanmuuttajat (42 kpl) sekä yhteiskuntarauhaa rikkovat maahanmuuttajat (20 kpl).

Taulukko 9. Kristillidemokraattien maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi

MAAHANMUUTTAJA PERHEENSÄ JÄSENEÄ (57 kpl)	HYÖDYLLISET JA APUA TARVITSEVAT MAAHANMUUTTAJAT (42 kpl)	YHTEISKUNTARAUHAA RIKKOVAT MAAHANMUUTTAJAT (20 kpl)
Heikkoasemaiset naiset (17 kpl)	Tarpeelliset maahanmuuttajat (20 kpl)	Rikolliset maahanmuuttajat (13 kpl)
Erityistä tukea tarvitsevat lapset (24 kpl)	Hyväksikäytetyt maahanmuuttajat (22 kpl)	Kulttuuristen konfliktien aiheuttajat (7 kpl)
lääkkäät ja sairaat (15 kpl)		

Maahanmuuttaja perheensä jäsenenä

Selkeästi suurin osa viittauksista liittyi perheeseen. Perhe onkin tyypillinen kategoriakokoelma, jota usein kohdellaan tiiminä tai yksikkönä. Tulee muistaa, että käytettäessä yhtä kategoriata (lapsi) yksiköstä, myös muita kategorioita voidaan käyttää kokoelmasta (äiti, isä). Erityisen mielenkiintoista ohjelmassa on se, että lapsiin, nuoriin, iäkkäisiin ja naisiin viitataan suoraan tuen tarvitsijoina. Isät taas ovat kokoelman mukaisesti läsnä, mutta heille ei anneta samanlaista erityishuomiota ongelmiseen.

”Naiset ja tytöt on haastateltava erillään perheen miehistä. Lisäksi haastattelijan ja tulkin olisi oltava naisia. Näin naiset uskaltaisivat paremmin kertoa esimerkiksi kokemastaan seksuaalisesta väkivallasta ja muista naisena kohtaamistaan uhista ja turvattomuudesta, joilla on merkitystä turvapaikkamenettelyssä.”(KD maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, 9.)

Oheisessa otteessa esiintyy selkeimmin kategoriapari naiset – miehet. Katkelmassa ilmenee myös kategoriakokoelma, joka viittaa erityisesti turvapaikkaprosessiin liittyviin henkilöihin. Turvapaikkaprosessissa voidaan ajatella olevan läsnä haastateltavien lisäksi maahanmuuttoviraston haastattelijat, tulkit sekä mahdollisesti lakimies tai joissain tapauksissa vastaanottokeskuksen työntekijä. Otteessa yhteiskunnan moraalinen järjestys paikantuu lauseessa, jossa ehdotetaan naisten ja miesten erillään haastattelemista. Tämä näyttäisi viittaavan siihen, että perheen naisia ja miehiä ei olisi normaalia erotella ainakaan suomalaisen moraalijärjestyksen mukaisesti. Oletettavasti suomalaisille työntekijöille asetetaan siis velvollisuus erottaa turvapaikkaa hakevat miehet ja naiset, vaikka he olisivat samaa perhettä. Tässä nostetaan esiin näkemys toisessa kulttuurissa vallitsevasta epätasa-arvosta, jossa naiset eivät voi puhua miesten läsnäolon aikana vapaasti. Lisäksi herätetään epäluuloa perheen sisäistä

turvallisuutta kohtaan, mikä rikkoo normaalia moraalista järjestystä, jossa perhe on paikka, jossa on hyvä olla. Normaalista käsitystä perheen velvollisuuksista rikkoo myös se, että perheen sisällä ei pystyttäisi kohtaamaan ongelmia yhdessä. Perheen kategoriakokoelma on läsnä myös seuraavassa aineisto-otteessa.

”Maahanmuuttajanuorille kasaantuu syrjäytymisen riskitekijöitä muita nuoria yleisemmin. Mahdollisuudet saada kotoa malleja ja tukea ammatinvalinnassa ja kouluttautumisessa voi olla heikompaa kantasuomalaisiin verrattuna.” (KD maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, 7.)

Otteessa nostetaan esille perheen kategoriakokoelman lisäksi kategoriapari kantasuomalaiset perheet – maahanmuuttajaperheet sekä maahanmuuttajanuoret – muut nuoret ja samalla niiden erot. Kantasuomalaisten perheiden oletetaan tukevan nuoria maahanmuuttajaperheitä enemmän. Näin maahanmuuttajaperheet asetetaan moraalisesti alhaisempaan asemaan, sillä perheet eivät hoida heille kuuluvia suomalaisen yhteiskunnan tehtäviä.

”Perheen käsite on monissa kulttuureissa laajempi kuin ydinperhe ja lasten velvollisuutena pidetään lasten iäkkäistä vanhemmista huolehtimista. Myös Suomessa tätä pidetään hyveenä.” (KD maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, 8.)

Lopuksi perheen kategoriassa esille nostetaan ikäihmiset. Katkelmassa nostetaan esiin se, että monissa kulttuureissa pidetään huolta perheen vanhemmista, mikä on moraalisesti oikein puolueen näkökulmasta. Tätä ei selkeästi kuitenkaan verrata suomalaiseen kulttuuriin ja aseteta moraalisesti parempaan asemaan, sillä lause jatkuu, että myös Suomessa vanhemmista huolehtimista pidetään hyveenä. Näyttäisi siltä, että puolueessa moititaan nopeasti maahanmuuttajien tavat suomalaisia moraalisesti huonommiksi, mutta yhtä selkeää paremmuusasettelua ei tapahdu asioissa, joissa maahanmuuttajien kulttuuri näyttäisi olevan ”parempi”.

Hyödylliset ja apua tarvitsevat maahanmuuttajat

Seuraavassa yleistävässä teemassa perustellaan maahanmuuttoa sillä, että se on moraalisesti oikea valinta. Sen lisäksi auttamista perustellaan sillä, että se on jollain tavoin myös taloudellisesti hyödyllistä Suomelle.

”Tulevina vuosina tarvitsemme maahanmuuttajia työvoimana, kun väestömme vanhenee ja työelämään tulevien määrä supistuu. Maahanmuuttajat tuovat mukanaan monipuolista inhimillistä, sosiaalista ja kulttuurista pääomaa kielitaito mukaan lukien. Näitä tietoja ja taitoja on käytettävä määrätietoisesti yhteiseksi hyväksi.” (KD maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, 2.)

Tässä tapauksessa maahanmuuttajat nähdään siis tarveperusteisesti ja työperäiseen maahanmuuttoon näytettäisiin suhtautuvan hyväksyvästi. Kategoriaparina tässä on muun muassa maahanmuuttaja – suomalainen, jossa kategoriapiirteenä voidaan nähdä maahanmuuttajilla hyödyllisyys ja suomalaisilla ikääntyminen. Näyttäisi siltä, että tarve maahanmuuttajaperusteiselle työvoimalle rikkoo tavallista suomalaista yhteiskuntajärjestystä, jossa on pitkään eletty ja hoidettu työt hyvin homogeenisellä, suomalaisella, väestöllä. Tästä tulee tarve selonteolle, joka perustuu suomalaisten ikääntymiseen. Lisäksi vahvistetaan maahanmuuttajien tarvetta heidän monipuolisella osaamisellaan ja vedotaan siihen, että tätä hyödyntämällä myös suomalaiset hyötyvät.

”Turvapaikanhakijoiden oikeusturva on pidettävä Suomen hyväksymien kansainvälisten sopimusten tasolla. Käännytyspäätöksiä on tehty, vaikka maahanmuuttoviranomaiset tietävät hakijan joutuvan omassa maassaan puutteellisten ihmisoikeuksien takia ongelmiin viranomaisten kanssa. Esimerkiksi muslimimaahan palautettavan kristityksi kääntyneen henkilön tiedetään joutuvan vaikeuksiin.” (KD maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, 9.)

Toinen esillä oleva näkökulma muuttoliikkeitä hyväksyvästä ajattelusta liittyy pakotettuun muuttoon. Esille nousevat kategoriat ovat tässä lainopilliset ja sopimukseen perustuvat termit turvapaikanhakija – maahanmuuttoviranomainen sekä uskontoon perustuva kategoria muslimi – kristitty. Katkelmassa esitetään, että Suomi on hyväksynyt kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, jotka muodostavat riittävän turvan turvapaikanhakijoille. Kuitenkin tässä kohdassa viitataan siihen, että maahanmuuttoviranomaiset eivät olisi noudattaneet Suomen hyväksymiä sopimuksia oikein ja kategoriapiirteenä maahanmuuttoviranomaisiin voi näin ollen liittää esimerkiksi huolimattomuutta tai välinpitämättömyyttä uskontoa kohtaan. Vastaavasti ”muslimimaahan” liitetään ominaisuudet puutteelliset ihmisoikeudet sekä epärehelliset viranomaiset. Uskontokategorian esiin nostaminen lienee kristilliselle puolueelle luonnollista. Tässä käytetään myös jakoa meihin ja heihin viittaamalla kristityiksi kääntyneitä pakolaisia meihin muslimeiden kuuluessa toiseen, vieraaseen joukkoon. Näin ollen on toisten kristittyjen moraalinen velvollisuus suojella kristityiksi kääntyneitä turvapaikanhakijoita.

Yhteiskuntarauhaa rikkovat maahanmuuttajat

Viimeinen esiin nostamani merkittävä maahanmuuttajuuteen liittyvä kategoria liittyy yhteiskuntarauhaan. Maahanmuuttajia kuvaillaan rikollisiksi sekä kulttuuristen konfliktien aiheuttajiksi arkipäivän elämässä. Seuraavissa tekstiotteissa rikollisuutta kuvataan miehisenä ja

etenkin perheväkivaltaan liittyvänä ja kulttuuristen konfliktien aiheuttamista kuvaillaan kouluympäristössä.

”Kunniaan liittyvien väkivallantekojen tulee olla yleisen syytteen alaisia ja poliiseille suunnattua koulutusta ilmiön tunnistamiseksi tulee lisätä. - - Tästä syystä uhan aiheuttajalle tulee rangaistuksen lisäksi määrätä osallistuminen väkivallanesto-ohjelmaan. Perheen sisäisen lähestymiskiellon täytäntöönpanoa tulee helpottaa ja kiellon yhteyteen on liitettävä myös velvoite väkivallanesto-ohjelmaan. - - Miesten kotoutumisongelmat ovat yksi syy tiukentuneelle oman kulttuurin koodiston noudattamiselle. Tarvitaan miestyöhön keskittyneitä toimijatahoja, joihin maahanmuuttajataustaiset miehet ja isät voivat ottaa ongelmatilanteissa yhteyttä. ” (KD maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, 10.)

Poliisin kategorian esiin nostaminen tuo kategoriaparina analyysiin mukaan rikollisen kategorian. Rikollista kuvataan uhan aiheuttajaksi ja tässä sillä viitataan etenkin perheen sisäiseen rikollisuuteen. Katkelmasta voi huomata vahvasti maskuliinisuuden läsnäolon esimerkiksi miesten kotoutumisongelmiin ja tiukentuvan kulttuurikoodiston noudattamiseen viittaamisella. Näin ollen feminiinisyys näyttäytyy alistettuna ominaisuutena ja naisten toimijuus häivyttyy taka-alalle. Nostamalla kotoutumisongelmat yhdeksi syyksi oman kulttuurin koodiston noudattamisen lisääntymiseen viitataan maahanmuuttajan oman kulttuurin alemmuuteen suhteessa suomalaiseen kulttuuriin. Maahanmuuttajan oman kulttuurin tiukasta noudattamisesta on siis päästävä eroon. Suomalaisen yhteiskunnan moraaliseen järjestykseen ei kuulu väkivalta ja tälle tulee keksiä ratkaisuja.

”Kouluissa tarvitaan työntekijöitä, jotka osaavat kohdata kulttuurien välisten ristiriitojen haasteita ja esimerkiksi nuorten seurustelun kotoutumiselle tuomia haasteita. Esimerkiksi Norjassa sellaisissa kouluissa, joissa etnisiin vähemmistöihin kuuluvia on yli 30 %, toimii etnisten suhteiden koulukuraattori.”(KD maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, 7.)

Koulusta puhuttaessa nostetaan esiin kategoriakokoelma, johon kuuluu muun muassa opettaja – oppilas – koulukuraattori – rehtori – psykologi. Koulussa kaikilla oppilaille on oikeus opiskella rauhassa. Näin ollen työntekijöillä on velvollisuus mahdollistaa tämä oppilaille. Esimerkkinä nostetaan nuorten seurustelu, joka on normaalia toimintaa suomalaisessa koulussa. Samalla todetaan, että nuorten seurustelu voi tuottaa haasteita kotoutumiselle. Esille tuodaan selkeästi myös se, että etniset vähemmistöt aiheuttavat arkipäivän konflikteja, joihin tarvitaan ammattilaisen apua.

6.2 Kansallinen Kokoomus

Huomattavasti suurin osa maahanmuuttajiin liittyvistä viittauksista Kokoomuksen ohjelmassa keskittyi siihen, kuinka maahanmuuttoa tulisi säännellä tiukemmin. Tämän kokonaisuuden avulla luotiin uhkakuvia epäonnistuneesta kotouttamisesta ja järjestelmää hyväksikäyttävistä ihmisistä. Kategorioiksi nostin pakolaiset, jotka eivät ole oikeutettuja turvapaikkaan (24 kpl) sekä valehtelevat maahanmuuttajat (24 kpl). Toisaalta toinen vahvasti esille tuotu kokonaisuus oli se, että oikeutetuille pakolaisille (4 kpl) sekä hyödyllisille ja potentiaalisille työntekijöille (25 kpl) tulisi kohdentaa enemmän resursseja kotouttamiseen. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kokoomuksen ohjelmassa resurssiohjauksesta puhuttaessa huomio kiinnitettiin huomattavasti enemmän potentiaaliselle työvoimalle, kuin heikompiosaisille, oikeutetuille pakolaisille.

Taulukko 10. Kokoomuksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi

TIUKEMPAA KONTROLLIA TARVITSEVAT MAAHANMUUTTAJAT (48 kpl)	LISÄHUOMIOTA ANSAITSEVAT MAAHANMUUTTAJAT (29 kpl)
Ei-oikeutetut pakolaiset(24 kpl)	Hyödylliset ja potentiaaliset työntekijät (25 kpl)
Valehtelevat maahanmuuttajat (24 kpl)	Oikeutetut pakolaiset (4 kpl)

Tiukempaa kontrollia tarvitsevat maahanmuuttajat

Suurin osa tutkimukseni kannalta merkityksellisistä viittauksista liittyi siihen, että harjoitettaisiin tiukempaa kontrollia siinä, keitä Suomeen hyväksytään. Tämä keskittyi pitkälti turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten tilanteiden selvittämiseen, ei niinkään esimerkiksi työperäiseen maahanmuuttoon liittyviin asioihin.

Suomen turvapaikkapolitiikassa ei saa olla sellaisia vetovoimatekijöitä, jotka houkuttelisivat muun muassa jo toisiin EU-maihin asettuneita henkilöitä hakeutumaan Suomeen. Poliittisilla linjauksilla sekä lainsäädännöllä ja sen muutoksilla on signaalivaikutus ilman perusteltua syytä turvapaikkaa hakevien määrään. --- Selvityksessä esiin tuodut toimenpide-ehdotukset pyrkivät karsimaan niitä vetotekijöitä, jotka houkuttelevat Suomeen perusteettomien turvapaikkahakemusten jättäjiä.” (Kokoomus maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2009, 16.)

Tekstiotteessa nostetaan esille houkuteltavissa olevien keinottelijoiden ja toisaalta rehellisten turvapaikanhakijoiden kategoriapari. Mukana on vahvasti näkemys ilman perustetta hakevien ja oikeudellisesti hakevien turvapaikanhakijoiden kategoriat. Kategoriasidonnainen toiminta kuvaa valehtelemista ja laiskottelua, piirteitä on muun muassa laiskuus ja epärehellisyys. Turvapaikanhakijoihin liitetyt toiminnat ja piirteet antavat vahvaa signaalia siitä, millaisia ihmisiä kokoomus haluaa Suomeen. Huomionarvoista on myös se, että kokoomus ei itse puhu

otteessa rehellisistä ja kunnollisista turvapaikanhakijoista, vaan tämä on nouseva kategoriapari. Kaikilla on oikeus hakea turvapaikkaa mistä haluaa, mutta siihen liittyy tässä näkemyksessä velvollisuus siitä, että ei yritä keinotella oikeudella. Tämä paljastaa sen, että puolue on erittäin kiinnostunut järjestelmän väärinkäyttäjistä ja ei selkeästi halua, että Suomessa olisi vetovoimatekijöitä. Mielenkiintoista on myös se, että tässä tekstipätkässä ei näyttäisi olevan selontekovelvollisuutta, mikä kertonee siitä, että puolue uskoo tämän olevan moraalisen järjestyksen kannalta oikein, eikä pyytele sitä anteeksi.

”Alaikäisiksi itsensä ilmoittaneiden turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa on kasvanut huomattavasti viime vuosina. - - Suuri osa alaikäisistä, ilman vanhempia Suomeen tulleista turvapaikanhakijoista ilmoittaa olevansa hieman alle 18-vuotiaita. Teini-ikäiset, lähellä täysi-ikäisyyttä olevat turvapaikanhakijat ovat monella tapaa haasteellinen hakijaryhmä. Heidän ikänsä saatetaan joutua varmistamaan lääketieteellisin ikätestein ja heidän kotouttamisensa on muihin maahanmuuttajaryhmiin verrattuna vaikeaa. Teini-ikäiset putoavat helposti koulujärjestelmän ulkopuolelle ja ovat jatkossa vaikeasti työllistettäviä.” (Kokoomus maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2009, 16 – 17.)

Erittäin mielenkiintoinen kategoria tekstissä on ”alaikäisiksi itsensä ilmoittaneet”. Sen kategoriapari voisi olla alaikäiset – mikä viittaisi siihen, että itsensä alaikäisiksi ilmoittaneet valehtelevat. Toinen kategoriapari voisi olla aikuiset. Ilmaisussa kuitenkin huokuu epävarmuus siitä, puhuvatko alaikäiseksi itsensä ilmoittaneet totta. Ilmaisuu on mielenkiintoinen myös siksi, että ohjelmassa puhuttiin enemmän kiertoilmaisuin siitä, miten yksin tulevat turvapaikanhakijat voivat valehdella ikäänsä, kuin siitä, miten yksin tulevien lasten kanssa tulisi toimia. Termi myös toistuu tekstissä kuusi kertaa. Näyttäisi siltä, että sen avulla yritetään vihjailta siitä, että suuri osa yksin tulleista lapsista on aikuisia.

Toinen esillä oleva kategoria on teini-ikäiset, joihin liitetään piirteenä haasteellinen kotoutuminen. Kategoriasidonnaisena toimintana toimii koulutusjärjestelmästä putoaminen sekä työllistymisen vaikeus, jotka voidaan nähdä suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisina ongelmina. Verrattaessa esimerkiksi puolueen näkemykseen lapsista, nuorilla näyttäisi puolueen mukaan olevan enemmän haasteita yhteiskuntaan sopeutumisessa. Näin ollen teini-ikäiset eivät ole niin haluttuja, sillä se rikkoo yhteiskuntajärjestystä, jossa maahanmuuttajat kotoutuvat ja tekevät töitä.

Lisähuomiota ansaitsevat maahanmuuttajat

Kokoomuksen retoriikkaan kuuluu myös se, että tulevaisuuden työntekijöihin tulisi panostaa ja raportti painottui työperäisen maahanmuuton käsittelyyn. Lisäresursseja haluttiin kohdistaa

kuitenkin myös heille, jotka ovat ”oikeista syistä” pakolaisia. Kokoomuksen raportti on mielenkiintoisesti jakautunut. Yhtäältä kokoomus ei halua Suomeen heitä, jotka kuormittaisivat yhteiskuntaa, mutta toisaalta oletusarvoista on, että Suomeen saapuu myös humanitäärisin perustein maahanmuuttajia. Näille maahanmuuttajille tulisikin kokoomuksen mukaan ohjata resursseja, jotta he pystyisivät elämään itsenäisesti jossain vaiheessa. Ominainen piirre kokoomuksella on lisäksi se, että puolue vastuuttaa myös suomalaisia kotouttamisprosessissa ja haluaakin lisätä resursseja myös suomalaisten asenteiden muuttamiseksi.

”Ihmisoikeuksia kunnioittavana maana Suomen velvollisuus on pitää huolta siitä, että Suomeen saavat oikeuden jäädä ne turvapaikanhakijat, joilla on oikeus kansainväliseen suojeluun. Turvapaikkahakemusten nopea käsittely selkeyttää turvapaikan saajien hakijoiden asemaa ja parantaa heidän oikeusturvaansa. Lisäksi se säästää vastaanottokeskuksen kustannuksia ja epäi mahdollisuudet jäädä maahan niiltä hakijoilta, joilla ei ole siihen perusteita.” (Kokoomus maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2009, 14.)

Tekstikatkelmassa ensimmäinen kategoria on Suomi, jonka kategoriapiirteeksi liitetään ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Tällä yhdistetään Suomi muiden ihmisoikeuksia kunnioittavien maiden joukkoon ja erotellaan Suomi niistä maista, jotka eivät niitä kunnioita. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen taas voidaan liittää hyvyyteen ja moraaliseen kunniakkuuteen, jota kokoomus pitää nähtävästi tärkeänä. Kategoriasidonnaisena toimintana nähdään, että Suomen tulee pitää huolta niistä turvapaikanhakijoista, joille turvapaikka oikeudenmukaisesti kuuluu. Samalla herätetään henkiin kategoriapari oikeudelliset pakolaiset – oikeudettomat pakolaiset. Oikeudelliset pakolaiset tarvitsevat turvaa, kun taas oikeudettomat haluavat keinotella itselleen paremman elämän. Sääntöjen noudattaminen on kokoomukselle tärkeää.

Koska turvapaikanhakija käsitteenä on puhtaasti ihmisten luoma konstruktio ja hallinnollinen termi, sen kategoriaparina voidaan pitää turvapaikkaviranomaista. Katkelmassa parille asetetaan velvollisuuksia ja oikeuksia. Turvapaikkaviranomaisen tulee tehdä turvapaikkapäätös nopeasti ja tehokkaasti. Näin turvapaikanhakijan oikeusturva taataan. Turvapaikanhakijalla on taas velvollisuus puhua totta, jotta viranomaisen pystyy tekemään oikean päätöksen. Yhteenvetona näyttäisi siltä, että kokoomus arvostaa oikeuksia, tehokkuutta sekä mahdollisimman pieniä kustannuksia turvapaikkaprosessissa. Näin Suomi pysyy mahdollisimman tehokkaasti kunnioitettavana länsimaana, joka noudattaa ihmisoikeussopimuksia.

”Periaatteessa jokainen pakolaisstatuksen saanut aikuinen tai lapsi voi tuoda lisähenkilöitä Suomeen. Toisaalta suuri osa perheen yhdistämisen kautta maahan tulevista on lapsia, joita Suomi tarvitsee.” (Kokoomus maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2009, 19 – 20.)

”Vaikka pohjoismaisessa mittakaavassa alhaisia työntekorajoituksia on monesti kritisoitu houkuttimeksi Suomeen saapumiselle, voidaan työntöön sallimista jo varhaisessa vaiheessa maahantulon jälkeen pitää positiivisena vetovoimatekijänä. Mitä aikaisemmin maahanmuuttajat astuvat työelämään, sitä nopeammin kotoutumisprosessi voi alkaa.” (Kokoomus maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2009, 28.)

Ensimmäisessä tekstiotteessa nousee esille vahvasti aikuisten ja lasten vastakkainasettelu. Todetaan, että molemmat voivat tuoda lisähenkilöitä Suomeen, mikä nähdään lähtökohtaisesti huonona asiana. Kuitenkin tuodaan esille se, että Suomi tarvitsee lisää lapsia. Lapsiin siis nähdään hyödyllisinä Suomelle, toisin kuin aikuiset. Tekstiotteessa pidetään huonona asiana sitä, että lisähenkilöitä tuodaan Suomeen, minkä paljastaa selonteko siitä, että ”toisaalta” he tuovat myös ”hyödyllisiä” lapsia. Pakolaiset nähdään taakkana, paitsi jos he ovat lapsia ja voivat potentiaalisesti tehdä töitä tulevaisuudessa. Kokoomuksen näkemykset humanitäärisen muuttoon ovat kriittiset. Kategoriat paljastavat, että kokoomuksen näkemyksen mukaan Suomessa olon oikeuteen liittyvä velvollisuus tehdä töitä.

Toinen tekstikatkelma liittyy vielä vahvemmin työntekoon. Kategoriapareina nostetaan esiin työelämään pääsevät ja pääsemättömät ihmiset. Tämä paljastaa moraalisen järjestyksen siitä, että työnteko on edellytys kotoutumiselle, vaikka alhaisia työntekorajoituksia on kritisoitu houkuttimiksi. Toisaalta tässä yhteydessä sanat ”houkutella” ja ”kritisoida” voivat kertoa siitä, että ihmisiä Suomen ulkopuolelta ei mielellään otettaisi. Siihen, miksi halutaan pitää nykyiset vetovoimatekijät voimassaan, liitetään selonteko siitä, että tänne jo saapuneet henkilöt halutaan saada nopeasti työelämään ja näin ollen kotoutumaan.

”Ongelmana kuitenkin on, että integraatio on jäänyt lähinnä maahanmuuttajia koskevaksi prosessiksi, jossa heidän odotetaan sopeutuvan yhteiskuntaan vaikuttamatta sanottavasti suomalaiseen yhteisöön. Monikulttuurisuudella viitataan usein vain suomalaisen ja muiden kulttuurien kosketuspintoihin sen sijaan, että termillä kuvattaisiin suomalaisen kulttuurin sisäistä moninaisuutta.” (Kokoomus maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2009, 45.)

Tässä tekstiotteessa vahvin kategoriapari on maahanmuuttajat – suomalaiset. Tekstikatkelmassa kokoomus esittää kriittisen näkemyksen sille, miten asiat tällä hetkellä ovat. Tämän näkemyksen mukaan nykyinen assimilaatioonkin viittaava käsitys monikulttuurisuudesta on väärin ja selontekoa tehdään siitä, että myös suomalaisen kulttuurin

tulisi muuttua. Kokoomuksen näkökulmasta myös maahanmuuttajilla on oikeus muuttaa suomalaista kulttuuria ja suomalaisilla on velvollisuus muuttua tai ainakin olla avoimempia erilaisille asioille. Tekstikatkelma kertoo moraalisesta järjestyksestä sillä tavoin, että tällä hetkellä on niin, että Suomi ei saisi muuttua ja selonteon mukaan sen pitäisi pystyä muuttumaan. Kanta heijastaa selkeästi liberaalin multikulturalismin piirteitä monikulttuurisuuteen.

6.3 Suomen Keskusta

Vähäinen viittausten määrä keskustan ohjelmassa suhteessa muihin johtuu siitä, että keskustan ohjelmatekstissä oli huomattavan suuri osa esimerkiksi tilastokeskuksen faktatietoon viittaavia informaatiolaatikoita. Informaatiolaatikot itsessään voivat myös pitää merkityksiään sisällään, sillä ne on nostettu ohjelmaan jostain syystä. Tässä kuitenkin jätän informaatiolaatikot analyysin ulkopuolelle johdonmukaisuussyistä. Ohjelma on myös tyyliältään poikkeava, sillä se perustuu lyhyisiin toteamuksiin ja jättää laajan selittelyn tekemättä. Nostin ohjelmasta kuitenkin esille neljä kategoriaa: epärehelliset maahanmuuttajat (11 kpl), apua aidosti tarvitsevat maahanmuuttajat (12 kpl), työntekijät (7 kpl) ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevat (5 kpl). Näistä muodostin kaksi yleistävää teemaa, jotka kuvaavat kategorioiden taustalla olevia ajatuksia: rehelliset ja epärehelliset maahanmuuttajat (23 kpl) sekä epätasa-arvoiset maahanmuuttajat Suomessa (12 kpl).

Taulukko 11. Keskustan maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi

REHELLISET JA EPÄREHELLISET MAAHANMUUTTAJAT (23 kpl)	EPÄTASA-ARVOISET MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA (12 kpl):
Aidosti apua tarvitsevat maahanmuuttajat (12 kpl)	Työntekijät (7 kpl)
Epärehelliset maahanmuuttajat (11 kpl)	Kaikkein heikoimmassa asemassa olevat(5 kpl)

Aidosti apua tarvitsevat maahanmuuttajat

Ensimmäinen yleistävä teemakokonaisuus liittyy rehellisyyteen ja aitoon avuntarpeeseen. Tämä on toistuvien kategorioiden joukosta.

”Suomen edustojen ennaltaehkäisevää työtä esimerkiksi laittoman maahanmuuton torjunnassa on lisättävä.”s.7 (Keskusta maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 7.)

Ensimmäisen tekstipätkän selkeä kategoriapari on laitton- sekä laillinen maahanmuuttaja. Kategoriat viittaavat maahanmuuttajien oikeuteen liikkua paikasta toiseen, mutta velvollisuuteen tehdä se kehitetyn järjestelmän mukaisesti. Laitonta maahanmuuttoa kuvataan

toimintana, jota tulisi ”torjua”. Se voidaan yhdistää myös jonkinlaiseen vilppiin tai siihen, että ei noudata yhteisiä pelisääntöjä reilusti. Keskustan kuvaaman yhteiskuntajärjestyksen mukaisesti laitonta maahanmuuttoa pidetään siis hyväksymättömänä. Puolue ei tarjoa tähän väittämään selontekoa, mikä todennäköisesti kertoo siitä, että laittoman maahanmuuton estäminen on yleisesti hyväksyttävä teko yhteiskunnassa.

”Kerjäämisen yhteyden järjestyneeseen rikollisuuteen on selvitettävä.”(Keskusta maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 14.)

Kerjääminen voidaan nähdä kategoriasidonnaisena toimintana. Koska kyseessä on puolueen maahanmuuttopoliittinen asiakirja, kerjääminen voidaan tässä tapauksessa yhdistää maahanmuuttajiin. Koska maahanmuuttajien kategoriaparina voidaan pitää suomalaisia, voidaan myös olettaa, että kerjäämistä ei pidetä tyypillisenä suomalaisten sosiaalisena ongelmana. Kerjäämistä pidettäneen sosiaalisena ongelmana, sillä sen vihjataan liittyvän jopa järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Puolue ei tähänkään tarjoa selontekoa mikä jälleen antaa kuvaa siitä, että puolue pitää yleisesti hyväksyttävänä sitä, että kerjääminen liitetään maahanmuuttajuuteen, rikollisuuteen, sosiaalisesti ongelmaksi ja näin rikkomaan yhteiskunnan moraalista järjestystä. Toisaalta vastakkaista ajattelua maahanmuuttajista edustaa seuraava aineisto-ote.

”Maahanmuuttaja on kohdattava ihmisenä. Keskustassa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa on, että aidosti apua tarvitsevista pidetään huolta. (Keskusta maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 7.)”

Tässä maahanmuuttaja on luokiteltu ihmiseksi, mikä on sinänsä mielenkiintoista, sillä asia lienee yhteiskunnallisesti itsestäänselvyys. Tässä tapauksessa ihmisen kategoriaparin voisi radikaalisti ajatella olevan eläin. Keskusta siis painottaa, että kaikki maahanmuuttajat on kohdattavana ihmisinä, mikä on jokaisen maahanmuuttajan oikeus. Jos maahanmuuttajan kategoriapariksi valitaan suomalainen, suomalaisen velvollisuudeksi muodostuu kaikkien kohtelemisen ihmisinä. Tästä poikkeaminen on moraalijärjestyksestä poikkeamista. ”Aidosti apua tarvitsevat” asettuu pariksi jälleen heidän kanssaan, jotka eivät ole oikeutettuja apuun. Puolue kuitenkin selkeästi hyväksyy humanitäärisen maahanmuuton niin kauan kuin sääntöjä noudatetaan.

Epätasa-arvoiset maahanmuuttajat Suomessa

Toinen esiintynyt yleistävä teema keskittyy siihen, että täällä jo olevien maahanmuuttajien tasa-arvoa tulisi edistää. Erityisesti ohjelmassa keskitytään työllisyyden lisäämiseen, sosiaaliturvan

takaamiseen sekä kaikkein heikoimmassa asemassa olevien aseman parantamiseen. Maahanmuuttajien työllisyyttä kuvataan seuraavasti.

”Maahanmuuttajien korkean työttömyysasteen murtamiseksi tarvitaan asennemuutosta työmarkkinoilla. Reilua on, että Suomessa samat työehdot koskevat kaikkia työntekijöitä. Näin vältetään kaksien työmarkkinoiden synty Suomessa.” (Keskusta maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 17.)

Oletetaan jälleen, että maahanmuuttajan kategoriapari on suomalainen. Työllisyydestä puhuttaessa maahanmuuttajan oikeudeksi esitetään oikeutta saada tehdä työtä suomalaisten kanssa samoilla ehdoilla. Se, että viitataan asennemuutoksen tarpeeseen velvoittaa myös (oletettavasti) suomalaisia työnantajia antamaan maahanmuuttajille samat mahdollisuudet osallistua työelämään. Tämä viittaa siihen, että asia ei tällä hetkellä ole näin ja muutokseen olisi tarvetta. Asennemuutoksen tekemistä selitetään sillä, että on reilua, että kaikilla tulisi olla samat oikeudet. Selonteko paljastaa sen, että puolue kokee tasa-arvoisen aseman olevan tällä hetkellä uhattuna ja että maahanmuuttajien ja suomalaisten tasa-arvoisuutta tulee puolustaa. Tekstipätkästä ilmenevä sosiaalinen ongelma on työttömyys. Seuraavassa tekstiotteessa keskitytään kaikkein heikoimmassa asemassa olevien maahanmuuttajien aseman parantamiseen.

”Erityinen huomio tulee kohdistua kirjoitus- ja lukutaidottomien kotoutumiseen sekä sosiaalisista ja kulttuurisista syistä työmarkkinoiden ulkopuolella olevien maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen. Näin estetään heikossa asemassa olevien maahanmuuttajien syrjäytymisestä.” (Keskusta maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 19.)

Esille nostettu kategoria on kirjoitus- ja lukutaidottomat maahanmuuttajat sekä työmarkkinoiden ulkopuolella olevat maahanmuuttajanaiset. Keskittyminen naisiin osoittaa, että puolueen näkökulmasta miehet ovat enemmän mukana työmarkkinoilla. Maahanmuuttajilla on siis oikeus ja velvollisuus pyrkiä työllistymään. Samalla suomalaisella yhteiskunnalla on velvollisuus tarjota asianmukaista koulutusta, jotta tämä olisi mahdollista. Selonteko esitetään siitä, että etenkin maahanmuuttajanaيسille tulisi antaa koulutusta syrjäytymisen estämiseksi. Puolue siis kokee, että heidän tulee perustella sitä, minkä vuoksi tähän ohjattaisiin resursseja. Esiin nouseva sosiaalinen ongelma on syrjäytyminen. Puolueen kuvaama moraalinen järjestys on se, että kaikki ihmiset olisivat kiinni yhteiskunnassa.

6.4 Perussuomalaiset

Maahanmuuttajia kuvaavat kategoriat jakautuivat perussuomalaisten ohjelmassa kahdeksaan osaan: työttömään, tulonsiirtojen varassa elävään maahanmuuttajaan (7 kpl), perheen kokoajaan (3 kpl), ahneeseen ja epärehelliseen (10 kpl), vaikeasti kotoutettavaan (12 kpl), suomalaisten työpaikkojen viejään (3 kpl), fyysisen uhan aiheuttajaan (8 kpl), assimiloituvaan (4 kpl) sekä omasta toimeentulosta huolehtivaan (3 kpl). Yläkategorioiksi muodostin taloudellisen vahingon aiheuttajat (17 kpl), yhteiskunnallisen uhan aiheuttajat (23 kpl) sekä yhteiskunnan tasavertaiset jäsenet (7 kpl).

Taulukko 12. Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi

TALOUDELLISEN VAHINGON AIHEUTTAJAT (17 kpl)	YHTEISKUNNALLINEN UHAN AIHEUTTAJAT (23 kpl)	YHTEISKUNNAN TASAVERTAISET JÄSENET (7 kpl)
Työttömät, tulonsiirtojen varassa elävät: 7 kpl	Vaikeasti kotoutettavat: 12 kpl	Assimiloituvat: 4 kpl
Perheenkokoajat: 3 kpl	Työpakkojen viejät: 3 kpl	Omasta toimeentulostaan huolta pitävät: 3 kpl
Ahneet ja epärehelliset: 10 kpl	Fyysisen uhan aiheuttajat: 8 kpl	

Taloudellisen vahingon aiheuttajat

”Tulonsiirtojen varassa elävien maahanmuuttajien määrä pitää erilaisilla toimenpiteillä saada laskemaan niin pieneksi, että heidät pystytään kohtuullisilla resursseilla kotouttamaan osaksi yhteiskuntaa. Lisäksi tällaiset maahanmuuttajat tulee hajasijoittaa eri puolille Suomea sinne, missä heidän asumisensa voidaan edullisemmin järjestää. Tällainen asutuspolitiikka ehkäisee tulijoiden kasautumista ja siten edistää heidän integroitumistaan.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 3.)

Ensimmäinen tekstiote kuvaa tulonsiirtojen varassa eläviä maahanmuuttajia. Kategoriaparina voi nähdä olevan itsenäisesti toimeentulevat suomalaiset, vaikka tämä ei vastaisikaan todellisuutta. Tekstiotteessa kategoriasidonnainen toiminta on näkymätöntä, sillä toimijuus on otettu maahanmuuttajilta pois passiivin avulla ja siirretty esimerkiksi virkamiehille tai poliitikoille. Tekstistä voi päätellä, että kategoriapiirteenä puolue näkee maahanmuuttajat yhteiskunnallisena rasitteena, joita voi hajasijoittaa ja näin jakaa rasitteesta johtuvaa taakkaa kuntien välillä. Passiivin avulla on piilotettu myös se, että maahanmuuttajat ovat kokonaisia ihmisiä omine haluineen ja mieltymyksineen. Asiaa tarkastellaan puhtaasti taloudellisesta näkökulmasta. Maahanmuuttajille ei anneta toimijuutta myöskään kotouttamisessa, vaan se määritellään ulkoapäin. Kotoutumisen voinee kuitenkin liittää maahanmuuttajien velvollisuuksiin. Selontekoa tapahtuu integroitumiseen vedoten, joka puolueen näkökulmasta

oikeuttaa lausunnon. Moraalista järjestystä kuvataan niin, että maahanmuuttajat pitää kotouttaa, mutta halvimmalla mahdollisella keinolla ja pienin mahdollinen määrä. Maahanmuuttajat leimataan selkeästi taloudelliseksi taakaksi, joiden määrä pitäisi saada pienentymään. Tekstissä tehdään myös selväksi se, että taakka ei saisi kasautua tiettyjen kuntien maksettavaksi, vaan se tulee jakaa useamman kunnan kesken. Näin poistetaan maahanmuuttajan autonomisuus valita oma kotipaikkakuntansa.

”Maahanmuuttotutkijat ja poliitikot ovat vakuutelleet, että perheenyhdistäminen edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Tästä ei kuitenkaan ole mitään näyttöä, sillä humanitaarisin perustein maahan tulleiden ihmisten integroituminen on epäonnistunut surkeasti myös niissä maissa, mm. Suomessa ja Ruotsissa, joissa on harrastettu sallivaa perheenyhdistämispolitiikkaa. Monissa Euroopan maissa, esimerkiksi Tanskassa, Hollannissa ja Britanniassa, on tehty viime vuosina perheenyhdistämislainsäädäntöön merkittäviä kiristyksiä, joilla ehkäistään maahanmuuttajien perheenjäsenten hakua ulkomailta sosiaalijärjestelmien elätettäväksi. Suomen tulee ottaa kyseisten maiden parhaista käytännöistä oppia, eikä kopioida Ruotsin avoimien ovien perheenyhdistämispolitiikkaa.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 2.)

Oheisessa tekstiotteessa kategorioita on monia. Maahanmuuttotutkijat ja poliitikot yhdistetään kategoriaan, joka näkee maahanmuuton myönteisenä asiana. Kategoriapiirteenä voisi olettaa heidän olevan myös suomalaisia. Mainitsemalla, että nämä ihmiset ”vakuuttelevat perheenyhdistämisen hyödyistä” ja samalla vähättelevät tuloksia he myös vähättelevät näiden ihmisten ammattitaitoa. Toinen kategoria on humanitäärisin perustein maahan tulevat, joihin liitetään ”surkea” integroituminen ja näin ollen se, että heistä ei ole hyötyä. Jälleen maahanmuuttajan toimijuus on häivytetty. Asiaa kuvataan niin, että maahanmuuttajat vain hakevat perheensäkin pohjoismaisen hyvinvointijärjestelmän elätettäväksi. Kolmas kategoria tai jopa kategoriakokoelma on Euroopan maat, joista on eroteltu Suomi ja Ruotsi vastakkain Hollannin, Britannian sekä Tanskan kanssa. Näin vihjataan eurooppalaiseen moraaliiin, hyvyyteen ja siihen, että Suomi tekee liikaa, silläärkevinä länsimaina pidetyt ja jopa Pohjoismaassa sijaitseva valtio toimivat eri tavoin, kuin Suomi ja Ruotsi. Selonteko kohdistuu vahvasti tähän ja tämän vuoksi myös suomalaisia perheenyhdistämisiä voidaan tiukentaa. Koska on koettu, että perheenyhdistämisen tiukentamista tulee perustella, puolue kuitenkin näyttää arvostavan perhettä instituutiona ja kokee, että perheen kuuluisi lähtökohtaisesti olla yhdessä. Voimakkaampaa on kuitenkin suomalaisten perheiden hyvinvointi ja se, että sosiaaliturvajärjestelmä ei ylikuormitu. Lisäksi perustelu siitä, että myös muualla länsimaissa on tehty näin, niin oikeuttaa tiukennettävien perheenyhdistämiskriteereiden laatimisen myös Suomessa. Viimeisenä otan esimerkin epärehellisten maahanmuuttajien kategoriasta.

”Koska Suomeen hakeutuu enenevässä määrin ns. spontaaneja turvapaikanhakijoita, on arvioitava, onko kiintiöpaikolaisjärjestelmän ylläpitäminen enää mielekästä.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 2.)

Kategoriana puhutaan turvapaikanhakijoista, joihin liitetään piirre ”spontaani”. Kategoriaparina lienee tarkkaan harkittu turvapaikanhaku. Sidonnaiseksi toiminnaksi voidaan liittää sen, että turvapaikanhakija on kuullut jostain, että Suomessa on hyvät sosiaaliturvaetuudet ja näin he päättävät lähteä seikkailuun, koska eivät halua elättää itse itseään. ”Spontaanit” turvapaikanhakijat ja kiintiöpakolaiset on tässä kuitenkin rinnastettu, vaikka kansainvälisissä sopimuksissa ja käytännöissä näillä on hyvin vähän yhteistä. Puolue pitää oikeutenaan päättää keitä otetaan Suomen rajojen sisälle, vai otetaanko ketään, huolimatta sopimuksista. Velvollisuutena pidetään sitä, että turvapaikanhakijat ja pakolaiset pidettäisiin poissa Suomesta. Selonteko on hieman epälooginen: koska Suomeen ei saa hyväksyä ”spontaaneja” turvapaikanhakijoita niin koko kiintiöpakolaisjärjestelmä voidaan poistaa. Määrittelemällä turvapaikanhakijat spontaaneiksi kyseenalaistetaan heidän oikea tarpeensa turvapaikalle. Samalla rinnastetaan valvottu kiintiöpakolaisjärjestelmä spontaaneiden turvapaikanhakijoiden kanssa, jolla saataisiin pienennettyä myös aidosti humanitäarisin syin hakeneiden henkilöiden määrää yhteiskunnassa. Sanavalinta ”spontaanit turvapaikanhakijat” asettavat kyseenalaiseksi koko järjestelmän oikeudenmukaisuuden.

Yhteiskunnallisen uhan aiheuttajat

”Eurooppa, etenkin Pohjois-Euroopan hyvinvointivaltiot, on avokätisine sosiaaliturvajärjestelmineen houkutteleva kohde myös sellaisille siirtolaisille, joilla ei ole työmarkkinoilla tarvittavia taitoja, tai jotka eivät uskonnollisista ja kulttuurisista syistä halua omaksua integraation kannalta tärkeitä eurooppalaisia käsityksiä esimerkiksi tasa-arvosta tai ilmaisunvapaudesta.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 1.)

Seuraavassa katkelmassa kategorisoidaan Euroopan ulkopuolelta tulevat siirtolaiset yhdeksi ryhmäksi. Heitä kuvaillaan työelämätaidottomiksi ja haluttomiksi noudattamaan tasa-arvon ja ilmaisunvapauden periaatteita. Tätä selitetään sillä, että näitä eurooppalaisia arvoja ei omaksuta heidän uskonnon tai kulttuurin vuoksi. Samalla asetetaan heidän ja meidän kulttuuri vastakkain, jossa meidän kulttuuri edustaa hyviä tasa-arvon periaatteita siinä missä heidän kulttuuri edustaa epätasa-arvoa ja muuta ”huonommaksi” luokiteltavissa olevaa. Tämä paljastaa assimilaation näkökulmaa maahanmuuttoon ja sitä, että saapuessa Suomeen tulee myös mukautua suomalaisiin arvoihin. Sosiaalisia ongelmia on kotoutumattomuus ja työttömyys. Ristiriitaa

tähän tuo seuraava katkelma, jossa vedotaan siihen, että maahanmuuttajat vievät suomalaisten työpaikat.

”Monet kunnat suosivat rekrytoinnissaan vähemmistöihin kuuluvia työnhakijoita. - - Etnisyyteen perustuva ”positiivinen” syrjintä on kestävä, sillä ei ole mitään näyttöä siitä, että vähemmistöjen kiintiöedustajat toisivat työyhteisöön lisäarvoa tai parantaisivat heidän edustamiensa vähemmistöryhmien yleistä asemaa.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 4.)

Ristiriitoja asetelmassa luo se, että aikaisemmin sosiaalisesti ongelmaksi viitattiin tuilla elämistä, mutta tässä kohdassa ongelmaksi esitetään työpaikkojen viemisen ja sen, että heitä suositaan työhaussa. Viimeisenä tämän kategorian osana maahanmuuttajia asetetaan fyysisen uhan aiheuttajiksi.

”Maahanmuutto muuttaa peruuttamattomasti kohdemaiden väestörakennetta, rikkoo yhteiskunnan sisäistä koheesiota, rasittaa kohtuuttomasti julkisia palveluita ja julkista taloutta, johtaa asuinalueiden ghettoutumiseen, edistää uskonnollista radikalismia ja sen lieveilmiöitä sekä ruokkii etnisiä konflikteja. Esimerkkeinä näistä ilmiöistä voidaan mainita useita Euroopan kaupunkeja viime vuosina riivanneet etniset mellakat ja lähinnä maahanmuuttajanuorista koostuneet väkivaltaiset jengit.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 1.)

Tässä katkelmassa selitetään sitä, että puolue on lähtökohtaisesti maahanmuuttoa vastaan muun muassa väestörakenteiden rikkomisen, julkisten palvelujen kuormittamisen, ghettoutumisen, uskonnollisen radikalismin sekä etnisten konfliktien vuoksi. Maahanmuuttoon liitetään siis monia sosiaalisia ongelmia. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajien ajatellaan rikkovan suomalaisen yhteiskunnan moraalista järjestystä lähes kaikilta osin.

Yhteiskunnan tasavertainen jäsen

Viimeinen kategorisointi liittyy viittauksiin, joissa maahanmuuttajat assimiloituu ja pitää huolen omasta toimeentulostaan.

”Ratkaisu vähemmistöjen työllistymisongelmiin on työelämävalmiuksien kehittäminen. Yhteiskunnan on tarjottava kaikille samat koulutusmahdollisuudet, mutta niiden hyödyntäminen on lähtökohtaisesti yksilön omalla vastuulla.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 4.)

Myös tässä viittauksessa maahanmuuttajien näkökulma on häivytetty taka-alalle ja puhutaan lähinnä yhteiskunnan vastuusta tarjota tasa-arvoinen koulutus. Yhteiskunnan velvollisuuteen ei kuitenkaan nähdä sitä, että ohjataan maahanmuuttajia hyödyntämään näitä mahdollisuuksia vaan maahanmuuttajien velvollisuus on hyödyntää mahdollisuudet. Maahanmuuttajien tulee

siis pärjätä samalla tavoin, kuin suomalaisten. Ohjelmassa samaan aikaan rakennetaan kuvaa parhaasta mahdollisesta maahanmuuttajasta, jonka tulon Suomeen voidaan hyväksyä. Siihen ei kuitenkaan ohjelmassa keskitytä, sillä vain pieni osa viittauksista kohdistui tähän luokkaan. Perussuomalaisten puolue kokee siis kuitenkin tarpeelliseksi mainita maahanmuuton hyviä puolia, vaikka eivät niihin ohjelmassa keskity tai tähtää:

”Suuri osa maahanmuuttajista tulee Suomeen töihin ja osallistuu panoksellaan yhteiskunnan rakentamiseen.” (Perussuomalaiset maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015, 1.)

6.5 Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue

Sosiaalidemokraattien ohjelma on keskustan ohjelman tavoin koostunut useasta faktatietolaatikosta, minkä vuoksi otin vain lopulliseen analyysiin päätyi vain pieni osa ohjelman kaikista viittauksista. Ohjelmasta nostin esille yhdeksän kategoriaa: heikoimpia oikeuksia omaavat maahanmuuttajat (4 kpl), hyväksikäytetyt (4 kpl), tietämättömät työntekijät (4 kpl), välinpitämättömät työnantajat (6 kpl), koulutetut turvapaikanhakijat (3 kpl), kieli- ja kulttuuritaitoiset ulkosuomalaiset (4 kpl), lasten kehitykseen vaikuttavat naiset (6 kpl) sekä lapset tulevaisuuden tekijöinä (8 kpl). Näistä muodostin kolme yleistävää teemaa: ei- suomalaiset työntekijät hyväksikäytön kohteena (18 kpl), halutut työntekijät (7 kpl) sekä erityishuomiota vaativat ryhmät (14 kpl).

Taulukko 13. Sosiaalidemokraattien maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi

EI-SUOMALAISET TYÖNTEKIJÄT HYVÄKSİKÄYTÖN KOHTEENA (18 kpl)	HALUTUT TYÖNTEKIJÄT (7 kpl)	ERITYISHUOMIOTA VAATIVAT RYHMÄT (14 kpl)
Heikommat oikeudet omaavat maahanmuuttajat (4 kpl)	Kieli- ja kulttuuritaitoiset ulkosuomalaiset (4 kpl)	Lasten kehitykseen vaikuttavat naiset (6 kpl)
Hyväksikäytetyt maahanmuuttajat (4 kpl)	Humanitäärisen maahanmuuton korkeasti koulutetut henkilöt (3 kpl)	Lapset tulevaisuuden tekijöinä (8 kpl)
Tietämättömät työntekijät (4 kpl)		
Välinpitämättömät työnantajat (6 kpl)		

Ei-suomalaiset työntekijät hyväksikäytön kohteena

Ensimmäinen yleistävä teema kuvaa maahanmuuttajia sellaisina henkilöinä, joiden oikeudet eivät ole samalla tasolla muiden suomalaisten kanssa. Tähän kategoriaan sisältyy suurin osa viittauksista. Erityistä huomioita saavat maahanmuuttajien heikot oikeudet.

”Erityisiä ongelmia on liittynyt ulkomaisen vuokratyövoiman käyttöön, kuten alipalkkausta, työaikakirjanpidon puutteita ja ylityökorvausten maksamatta jättämistä. Tällainen kehitys vääristää työmarkkinoita ja luo epätervettä kilpailua työehtojen kustannuksella.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 14.)

Ulkomainen vuokratyövoima nostetaan keskusteluun herättäen henkiin kategoriaparin suomalainen työvoima. Ulkomaiseen vuokratyövoimaan liitetään kategoriapiirteiksi esimerkiksi alipalkkauksen, työaikakirjanpidon puutteita ja ylityökorvausten maksamatta jättämistä. Nämä ovat piirteitä, joita tavallisesti ei tavata suomalaisessa työvoimassa ja määritellään näin ollen tiettyä ihmisryhmää koskevaksi sosiaalisesti ongelmaksi. Kaikilla työntekijöillä tulisi olla puolueen mukaan yhtäläiset oikeudet. Puolue kuvaa ulkomaisia työntekijöitä myös hyväksikäytetyksi.

”Työntekijöiden hyväksikäytön ja ihmiskaupan estäminen on koko yhteiskunnan etu. Yritykset, jotka eivät maksa veroja ja sosiaaliturvamaksuja eivätkä työehtosopimuksen mukaista palkkaa työntekijöille, vaikeuttavat rehellisesti toimivien yritysten ja yhteisöjen toimintaedellytyksiä.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 13.)

Tässä katkelmassa työntekijät nostetaan esille yhdessä yritysten kanssa. Huomionarvoista on, että työntekijöitä ei tässä kuvata heidän ulkomaalaisuuden kautta, vaan pikemminkin puolueen aatteen kautta, jonka mukaan kaikkien työläisten tulisi olla samanarvoisia. Lisäksi katkelmassa otetaan esille, että työntekijöitä hyväksikäytetään ja työvoimaa liikutetaan myös pimeillä markkinoilla. Yrityspuolella rehelliseksi yrityksiksi määritellään ne, jotka noudattavat yhteisiä pelisääntöjä ja voivat olla jopa vaikeuksissa sen takia, koska kaikki eivät niitä noudata. Ulkomaisilta työntekijöiltä otetaan myös vastuuta pois siirrettäessä sitä yrityksille.

”Oletus, että monesti kielitaidoton työntekijä oma-aloitteisesti ilmoittautuu veroimistöön ja maksaa veronsa, ei toimi.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 14.)

Mielenkiintoista on, että oletusarvon mukaan työntekijät ovat Suomessa vastuussa omien verojensa maksamisesta. Otteessa kuitenkin kuvataan, että ulkomaalaisten työntekijöiden kohdalla asia ei toimi niin, ja vastuuta otetaan jälleen pois työntekijöiltä selittämällä, että kielitaidoton ihminen ei voi välttämättä tuntea järjestelmää ja sen selvittäminen voi olla liian haastavaa. Näin ollen vastuuta siirretään työnantajille.

”Suomessa toimivat ulkomaiset työnantajat tulee myös velvoittaa rekisteröitymään Suomeen. Tämä helpottaisi viranomaisten valvontatehtävää ja ennaltaehkäisisi ulkomaisen työvoiman väärinkäyttöä.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 14.)

Viimeisessä teeman otteessa käsittelyyn otetaan ulkomaiset työnantajat. Näyttää siltä, että puolueen kategorisoinneissa ei aseteta pelkästään ulkomaalaisia ja suomalaisia vastakkain niin, kuin monessa muussa puolueessa, vaan suuri painotus on myös työnantajien ja työntekijöiden vastakkainasettelulla. Puolueen näkökulmasta työnantajilla on paljon vastuuta, jota ei voida siirtää työntekijöille. Ulkomaisten työnantajien tulisi toimia suomalaisten pelisääntöjen mukaisesti, jotta viranomaiset voisivat valvoa sitä, että työvoimaa käytetään oikein.

Halutut työntekijät

Yksi esiin nouseva yleistävä teema on ulkomaisen työvoiman hyödyllisyys ja se, että Suomi tarvitsee uusia työntekijöitä. Ensimmäiseksi esiin nostetaan ulkosuomalaiset ja heidän potentiaali työelämässä.

”Ulkosuomalaisten kielitaito ja valmiit siteet Suomeen edesauttaisivat työllistymisessä ja kotoutumisessa. Tilanteessa, jossa työvoimatarve on tiedossa, tulisi pyrkiä rekrytoimaan työntekijöitä tästä ryhmästä. Työelämän laatua ja ammatillisia koulutusmahdollisuuksia on parannettava, jotta paluu Suomeen työskentelemään tuntuisi houkuttelevalta.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 15.)

Ulkosuomalaiset voisi ajatella olevan välimuoto ulkomaalaisten ja suomalaisten kesken. Heidän hyödyiksi luetaan kielitaito ja siteet Suomeen. Näin ollen kotoutuminen ei vaatisi valtiolta niin paljon, kuin ulkomaalaisten kotoutuminen. Se, miksi suomalaiset ovat aikoinaan lähteneet Suomesta, yritetään korjata työelämän laatua ja ammatillisia koulutusmahdollisuuksia parantamalla. Näin ollen heidän alkuperäistä lähtöään perustellaan heikohkolla työelämämahdollisuuksilla esimerkiksi perhesiteiden sijaan. Ulkosuomalaiset eivät kuitenkaan ole ainoa ryhmä, joiden taitoja halutaan suomalaisen työn piiriin.

”Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden joukossa on myös pitkälle koulutettuja ihmisiä, jotka edustavat oman maansa älymystöä. Puutteellisen kielitaidon ja muodollisten pätevyysvaatimusten takia he eivät usein saa Suomesta koulutustaan ja osaamistaan vastaavaa työtä. Yhteiskunnalle on kallista pitää koulutetut maahanmuuttajat reservissä tai edellyttää heitä suorittamaan koko tutkinto uusiksi sillä perusteella, että täydennyskoulutusta ei ole tarjolla.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 30.)

Tässä kohdassa nostetaan esille humanitäärisistä syistä Suomeen saapuneet pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Heitä ei automaattisesti aseteta heikkoon ja alistettuun asemaan, vaan puolue liittää heihin korkeasti koulutetun ja maansa älykköjen kategoriapiirteeseen. Työttömyyttä

selitetään puutteellisen kielitaidon ja yleensä erilaisten tutkintorakenteiden vuoksi. Yhteiskuntajärjestykseen kuuluu, että aikuiset ihmiset tekevät töitä, joten etenkin korkeasti koulutettujen pitämistä työvoimareservissä pidetään kalliina.

Erityishuomiota vaativat ryhmät

Vaikka suuri osa puolueen ohjelmasta käytetään työvoiman käsittelyyn ja maahanmuuttajien voimavaroihin, huomioidaan myös erityistä huomiota vaativat ja heikompiosaiset maahanmuuttajat.

”Monet maahanmuuttajanaiset ovat kieli-, luku-, sekä kirjoitustaidottomia, mikä muodostuu suureksi ongelmaksi kun lapset menevät kouluun. Nämä äidit eivät voi auttaa läksyjen kanssa eivätkä he pysty osallistumaan kodin ulkopuoliseen elämään. Jos yhteiskunta jää aikuiselle vieraaksi, hän ei pysty tukemaan ja ohjaamaan lastensa kasvua yhteiskunnan jäseniksi.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 28.)

Suureksi erityishuomiota vaativaksi ryhmäksi nostetaan ”monet maahanmuuttajanaiset”, joille liitetään piirteiksi kieli-, luku- ja kirjoitustaidottomuus, mikä selitetään sosiaalisesti ongelmaksi pitkälti tulevien sukupolvien kannalta. Maahanmuuttajamiehet häivytetään taustalle, vaikka on kyse perheen kategoriakokoelmasta. Äidille asetetaan velvollisuuksia lapsen kasvattamisessa, muun muassa auttamisessa läksyjen teossa. Myös äidin yhteiskuntaan osallistumattomuus on lapselle vaaraksi, jos hän ei voi ohjata lapsiaan sinne. Lapsia ei ole eritelty sukupuolen mukaan. Äitien tukemista ei perustellaan siis puhtaasti siksi, että ihmisiä tulee tukea vaan tulevaisuuden sukupolvien kautta. Lapset ovat vahvasti esillä myös seuraavassa kategoriassa, jossa määritellään heikko koulumenestys maahanmuuttajataustaisten lasten sosiaalisesti ongelmaksi.

”Maahanmuuttajataustaiset lapset keskeyttävät myös oppivelvollisuuden suorittamisen kolme kertaa useammin kuin kantaväestöön kuuluvat. Heikoin yleinen koulumenestys on muista kuin EU-maista tulevilla ensimmäisen polven maahanmuuttajilla.” (SDP maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 28.)

Kategoriaparina otteessa voisi olla suomalaiset lapset – maahanmuuttajataustaiset lapset, sillä vertailua tehdään kantaväestöön kuuluvien lasten ja maahanmuuttajien välillä. Kategoriapareja voisi myös olla EU-maista tulleet lapset – EU:n ulkopuolelta tulleet lapset, jossa EU-maiden lapset pärjäävät ulkopuolelta tulleita lapsia paremmin. Kolmantena kategoriaparina voidaan nähdä ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajat, jossa toisen polven maahanmuuttajat pärjäävät jo paremmin. Suomalaisen yhteiskunnan peruspiirteitä on tasa-arvo, joten kyseinen epätasa-arvo on nostettu esille, jotta siihen voitaisiin kiinnittää huomioita ja korjata se.

6.6 Vasemmistoliitto

Vasemmistoliiton viittauksista muodostin viisi eniten esiin tulevaa kategoriata: maahanmuuttajat tasa-arvoisina yhteiskunnan jäseninä (22 kpl), toisistaan poikkeavat maahanmuuttajat (12 kpl), maahanmuuttajat, joilla on heikko koulutus (18 kpl), maahanmuuttajat, joilla on heikko terveys ja erityisesti seksuaalitietoisuus (17 kpl) sekä laittomuuksien uhreiksi joutuneet maahanmuuttajat (21 kpl). Näistä viidestä kategoriasta muodostin kaksi yleistävää teemaa: yksilölliset maahanmuuttajat (34 kpl) ja erityisiä ongelmia omaavat maahanmuuttajat (56 kpl).

Taulukko 14. Vasemmistoliiton maahanmuuttajapoliittisen ohjelman kategorisointi

YKSILÖLLISET MAAHANMUUTTAJAT (34 kpl)	ERITYISIÄ ONGELMIA OMAAVAT MAAHANMUUTTAJAT (56 kpl)
Tasa-arvoiset maahanmuuttajat (22 kpl)	Heikon koulutuksen omaavat maahanmuuttajat (18 kpl)
Toisistaan poikkeavat maahanmuuttajat (12 kpl)	Heikon terveyden ja seksuaalitiedon omaavat (17 kpl)
	Laittomuuksien uhrit (21 kpl)

Yksilölliset maahanmuuttajat

Vasemmistoliiton ohjelmatekstissä on hyvin yleistä korostaa maahanmuuttajien tasa-arvoa ja inhimillisyyttä.

”On luotava oppimisyhteisöjä, joihin kaikki oppilaat ja opettajat tuntevat kuuluvansa. Koulujen tulee uudistua niin, että ne tarjoavat oppijoilleen tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen huolimatta etnisestä, sosioekonomisesta tai kielellisestä taustasta.”
(Vasemmistoliitto maahanmuuttajapoliittinen ohjelma 2010, 4.)

Tekstiote sijoittuu kouluympäristöön, jossa toimijoina ovat muun muassa oppilaat ja opettajat. Oppilaiden velvollisuuksiin kuuluu opiskeleminen ja opettajien velvollisuuksiin opettaminen. Kaikilla on kuitenkin yhtäläiset oikeudet kokea kuuluvansa oppimisympäristöön ja kaikilla on oltava hyvä olla koulussa. Tekstissä on viittaus siihen, että etninen, sosioekonominen tai kielellinen tausta voi tällä hetkellä murtaa hyväksi koettua järjestystä. Tämä osoitetaan kuitenkin vääränlaiseksi toiminnaksi, josta pyritään päästä eroon. Tekstiä leimaa haluttomuus käyttää perinteisiä kategorioita, aivan kuten seuraavassa otteessakin.

”Onkin tarve kehittää ihmisten yksilöllistä kohtaamista, sitä että nähtäisiin itse ihminen eikä pelkästään hänen taustaansa. Ihmisten otsassa ei lue pakolainen tai maahanmuuttaja, eivätkä ihmiset vastaa aina mielikuviamme tai ennakkokäsityksiämme.

Yleensä ennakko-odotukset syntyvät tiedon puutteesta.” (Vasemmistoliitto maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 2.)

Tässä tekstipätkässä kategoriana kaikki, pakolaiset ja maahanmuuttajat, asetetaan samaan, ihmisen kategoriaan. Se tarkoittanee sitä, että kaikki ihmiset ovat samanlaisia, mutta samalla yhtä erilaisia toisistaan. Ihmistä ei määrittele pelkkä pakolaisuus tai maahanmuuttajuus. Kaikilla on oikeus toimia omana itsenään, eikä asettautua johonkin tiettyyn kategoriaan ja toteuttaa sitä. Puolue kuvaa, että yhteiskunnassa on olemassa ennakkokäsityksiä, jotka syntyvät heidän mukaansa kuitenkin tiedon puutteesta. Ennakkokäsitykset voinee olla kenellä tahansa meistä.

Erityisiä ongelmia omaavat maahanmuuttajat

Seuraava yleistävä teema keskittyy erityisiin ongelmiin, joita maahanmuuton tematiikassa kohdataan. Heikko koulutustaso on puolueen mukaan huomattava sosiaalinen ongelma.

”Maahanmuuttajat kohtaavat koulutuksen saamisessa ja muualla suoritetun koulutuksen hyväksymisessä erityisiä haasteita. Pakolaisista ja turvapaikanhakijoista sekä heidän perheenjäsenistään on moni kokonaan vailla koulutusta ja oman kielen luku- ja kirjoitustaitoa.” (Vasemmistoliitto maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 4.)

Kategoriana tässä katkelmassa erotellaan humanitäärinen maahanmuutto sekä muu maahanmuutto. Kaikilla maahanmuuttajilla kerrotaan olevan erityisiä haasteita koulutuksen kanssa ja muualla suoritetun koulutuksen hyväksymisessä. Humanitäärisen maahanmuuton osalta taas todetaan, että koulutus sekä luku- ja kirjoitustaito on heikko ja valtion tulisi eri toimenpitein pyrkiä tasa-arvoisempaan koulutukseen, mikä on suomalaisen yhteiskunnalle hyvin ominainen piirre. Koulutuksen lisäksi maahanmuuttajien heikkoon terveyteen sekä seksuaalietoisuuteen tulee puuttua.

”Enemmän vaiettu – mutta ehdottomasti toimenpiteitä vaativa – asia on se, että myös Suomessa koettu syrjintä ja väkivalta vaikuttavat maahanmuuttajien terveyteen, hyvinvointiin ja integroitumiseen. (Vasemmistoliitto maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 7.)

”Ympärileikkausasiassa on valistustyötä tuettava, sillä maahanmuuttajayhteisöjen sisäinen tiedonjako on tärkeässä asemassa vaikuttaessa ympärileikkauksiin liittyviin asenteisiin. Yhteisön avainhenkilöitä kouluttamalla saavutetaan maahanmuuttajia parhaiten ja voidaan vaikuttaa asenteisiin myös yhteisön sisällä.” (Vasemmistoliitto maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010 8.)

Tekstiotteessa ilmeneviä kategorioita ovat maahanmuuttajat ja suomalaiset. Tässä tapauksessa suomalaiset kohdistavat syrjintää ja väkivaltaa maahanmuuttajiin ja näin heikentävät heidän

terveyttään. Maahanmuuttajat siis uhriutetaan suhteessa suomalaisiin ja suomalaiset estävät toiminnallaan maahanmuuttajien integraatiota. Maahanmuuttajayhteisöt taas voidaan ajatella kategoriakokoelmana, joissa on yhteisöjen avainhenkilöitä ja seuraajia, joilla on kaikilla oma paikkansa ja eri roolit. Maahanmuuttajien yhteisöjä arvostetaan ja pidetään tärkeänä tiedonvälityskanavana. Puolueen mukaan näihin yhteisöihin päästään vaikuttamaan valtuuttamalla viranomaiset tekemään valistustyötä yhteisöjen avainhenkilöille. Yhteisöjä korostamalla hyväksytään, että yksilöillä ei välttämättä ole yhteisöissä avainhenkilöä lukuun ottamatta vapautta toimia itsenäisesti.

Viimeinen osio ongelmia korostavassa teemassa on ihmiset, jotka joutuvat laittomien toimien kohteeksi.

”Suomessakaan ei voida jättää lapsikauppaa huomiotta. Riskiryhmänä ovat erityisesti yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. On mahdollista, että myös Suomeen myydään lapsia seksuaalista hyväksikäyttöä varten.” (Vasemmistoliitto maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 9.)

Yksin tulleet turvapaikanhakijat erotetaan erityiseksi ryhmäksi puhuttaessa esimerkiksi lapsikaupasta. Pakeneminen yksin alaikäisenä esimerkiksi joltain sota-alueelta herättää perheen kategoriakokoelman. Valtioiden rajojen ylittäminen yksin, ilman täysi-ikäisiä vanhempia kertoo siitä, että vanhemmat eivät jostain syystä voineet pitää huolta lapsistaan. Lapset joutuvat siis liikkumaan ilman turvan antajaa ja huolen pitäjää. Tämä altistaa heidät vaarallisille henkilöille, jotka ovat valmiita hyväksikäyttämään heitä. Tämä myös rikkoo yhteiskuntien moraalista järjestystä, joissa ajatellaan lasten ansaitsevan hyvän alun elämilleen. Lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön Suomessa puolue viitanee sen vuoksi, että asiaa voitaisiin tutkia ja näin ollen tarttua toimeen päästääkseen siitä eroon.

6.7 Vihreä liitto

Vihreiden ohjelmasta muodostin seitsemän yleisintä kategoriaa: maahanmuuttajat syrjittyinä (3 kpl), erityistä huomioita vaativina (6 kpl), järjestelmän uhreina (9 kpl), työntekijöinä (2 kpl), yrittäjinä (2 kpl) sekä samat oikeudet (12 kpl) ja velvollisuudet (6 kpl) suomalaisten kanssa omaavina. Näistä muodostin kolme yleistä teemaa: ”ihmiset” (18 kpl), haavoittuvaiset maahanmuuttajat (9 kpl) sekä hyödylliset maahanmuuttajat (4 kpl).

Taulukko 15. Vihreiden maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi

"IHMISET" (18 kpl)	HAAVOITTUVAISET MAAHANMUUTTAJAT (18 kpl)	HYÖDYLLISET MAAHANMUUTTAJAT (4 kpl)
Samat oikeudet suomalaisten kanssa (12 kpl)	Syrjityt maahanmuuttajat (3 kpl)	Työntekijät (2 kpl)
Samat velvollisuudet suomalaisten kanssa (12 kpl)	Erytystä huomiota vaativat (6 kpl)	Yrittäjät (2 kpl)
	Järjestelmän uhrit (9 kpl)	

"Ihmiset"

Suurin osa vihreiden ohjelmasta keskittyi hieman vasemmistoliiton tavoin korostamaan maahanmuuttajien huomiointia kokonaisena ihmisenä ilman leimaavia kategorioita. Tässä korostettiin erityisesti samoja oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa suomalaisiin. Maahanmuuttajuutta kuvattiin normaalina toimintana esimerkiksi sanontojen *"ihmiset ovat aina lähteneet muille maille etsimään töitä"* tai *"ihmisten liikkuminen on luonteva osa nykypäivää"*. Tyyllillä vältetään vastakkainasettelua ja toisaalta korostetaan yhtä lailla maahanmuuttajien sekä suomalaisten sisäisiä erilaisuuksia ja monimuotoisuutta.

"Intialainen Nokian insinööri ja Ruandan pakolaisleiriltä saapunut lukutaidoton kiintiöpakolainen lienevät kaksi ääripäätä. Turhan usein sanalla "maahanmuuttaja" viitataan yhteen uskontokuntaan ja kansanryhmään. Tässä paperissa esiin nostetut haasteet ja toimenpiteet koskettavat hyvin eri tavalla erilaisista taustoista tulevia maahanmuuttajia. Tämä moninaisuus on syytä pitää mielessä." (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 3.)

Kategorisoidessaan maahanmuuttajia ehkä hieman populistisestikin puolue esittää maahanmuuttajien olevan hyvin moninainen ryhmä. Intialainen insinööri ja ruandalainen pakolainen asettavat vastakkain työperäisin ja humanitäärisin syin maahan saapuneet. Tällöin herkästi asetetaan vastakkain myös halutut ja taakaksi koituvat maahanmuuttajat. Vaikka se saattaa parantaa intialaisen insinöörin asemaa, se heikentää pakolaistaustaisen asemaa entisestään. Tekstiotteessa kuitenkin perustellaan minkä takia esimerkiksi maahanmuuttajien ongelmia ei välttämättä voida yleistää. Vihreiden ohjelmassa maahanmuuttajien oikeuksista puhuttiin usein samaan aikaan velvollisuuksien kanssa, joskin maahanmuuttajien oikeuksiin viitattiin puolet useammin.

"Suomessa eläminen edellyttää sitoutumista demokratian, ihmisoikeuksien ja lakien noudattamiseen. Näistä vaatimuksista ei poiketa kulttuuriin vetoamalla. Toisaalta maahanmuuttajalla tulee olla oikeus oman kulttuurinsa vaalimiseen ja esimerkiksi oman äidinkielen opetusta pitää myös tukea." (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 5.)

Ohessa suomalainen kulttuuri rinnastetaan maahanmuuttajan omaan kulttuuriin. Kulttuureita ei tässä tapauksessa aseteta paremmuus-asemaan, mutta moraaliseen järjestykseen kuuluu, että suomalaista demokratiaa, ihmisoikeuksia ja lakeja tulee noudattaa kaikkien, jota elävät Suomessa. Samaan aikaan painotetaan sitä, että maahanmuuttajilla on oikeus oman kulttuurinsa vaalimiseen.

Haavoittuvaiset maahanmuuttajat

Seuraavaksi yleisin yleistävä teema on maahanmuuttajien haavoittuvuuden korostaminen. Tähän lukeutuu sen toteaminen, että maahanmuuttajia syrjitään Suomessa. Lisäksi monet tietyt maahanmuuttajaryhmät tarvitsevat erityistä huomioita ja lisää resursseja esimerkiksi kotoutumisessa.

”Maahanmuuttoon ja etnisiin vähemmistöihin liittyy aina kysymys myös rasismista ja syrjinnästä. Maahanmuuttajista on viime aikoina haettu syntipukkia maata vaivaaviin ongelmiin ja rakennettu kuvaa suomalaiseen kulttuuriin kohdistuvasta uhasta. Maahanmuuttajat kohtaavat Suomessa niin viharikoksia kuin syrjintää esimerkiksi työ- ja asumomarkkinoilla.” (Vihreät maahanmuuttoliittinen ohjelma 2010, 5.)

Oheisessa otteessa kategoriapareja voi nähdä maahanmuuttajat – suomalaiset, joihin piirteinä liitetään syrjitty ja syrjijä. Näin ollen suomalaiset rakennetaan uhaksi maahanmuuttajille, sillä suomalaisten kategorioihin liittyväksi tekemiseksi nimetään viharikosten tekeminen ja syrjiminen esimerkiksi asumiseen ja rekrytoimiseen liittyvissä asioissa. Yhteiskunnan moraalinen järjestys on, että toisia ihmisiä ei saa syrjiä, mutta näin on kuitenkin tehty, sillä jotkut ovat syyttäneet maahanmuuttajia Suomen ongelmista. Rasismi nimetään siis sosiaalisesti ongelmaksi.

”Maahanmuuttajanaiset ovat monesti haavoittuvassa asemassa ja saattavat jäädä kokonaan esimerkiksi kielikoulutuksen ulkopuolelle. Maahanmuuttajaperheiden tyttäret ja muut naispuoliset jäsenet tarvitsevat erityistä tukea. Niin sanotun kunniaväkivallan, pakkoavioliittojen ja sukupuolielinten silpomisen kaltaisiin ilmiöihin pitää puuttua tehokkaasti. Myös moniavioisuuteen liittyviä ongelmia on tullut esiin. On huolehdittava, että maahanmuuttajien ihmis- ja perusoikeudet toteutuvat myös heidän omissa yhteisöissään.” (Vihreät maahanmuuttoliittinen ohjelma 2010, 7.)

Puolue nostaa erityisen huomion piiriin etenkin maahanmuuttajataustaiset naiset ja myös tyttäret. Tämän tekstipätkän perusteella muodostuu kuva maahanmuuttajataustaisesta naisesta, joka on kotona, mahdollisesti lasten kanssa, eikä pääse kodin ulkopuoliseen elämään mukaan puuttuvan kielitaidon vuoksi. Henkilö saattaa kokea myös moniavioisuutta, kunniaväkivaltaa, pakkoavioliittoja ja sukupuolielinten silpomista. Naiset tuodaan esille erityisen haavoittuvina,

eikä heidän voimavarojaan ole otettu huomioon. Kategoriakokoelman mukaan näkymättömänä toimijoina voidaan pitää esimerkiksi maahanmuuttajamiehiä ja maahanmuuttajien omia yhteisöjä, jotka nähdään näiden kaikkien epäinhimillisten toimien tekijöinä. Ongelman ratkaisijaksi on esitetty passiivissa mahdollisesti ympäröivää yhteiskuntaa sanonnoilla ”pitää puuttua tehokkaasti” ja ”on huolehdittava”. Ilmeisesti suomalaiset viranomaiset asetetaan tässä ongelman ratkaisijaksi toisaalta maahanmuuttajayhteisöjen avulla.

Suuri osa puolueohjelman viittauksista liittyy siihen, kuinka suomalainen järjestelmä ei pysty takaamaan kaikille hyvää kotoutumista. Tämän vuoksi monet jäävät sen ulkopuolelle. Kategoria sisältää yhteiskunnan heikosta kotoutumisesta kärsivät, byrokratian hitaudesta kärsivät sekä tiedon puutteesta kärsivät.

”Moni kotoutumiskoulutusta tai kielenopetusta tarvinnut on joutunut odottamaan jopa vuosia. – Kielenopetusta on syvennettävä ja sitä on pyrittävä tarjoamaan kaikille maahanmuuttajille.” (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 4.)

Otteessa nostetaan esille maahanmuuttajan kategorian, joka ei osaa kieltä ja tarvitsee kieliopetusta. Kielen osaamista voidaan pitää perusoikeutena, sillä sen kautta pääsee kaikkein tehokkaimmin mukaan yhteiskuntaan ja integroitumaan. Yhteiskunnan velvollisuutena voidaan nähdä sen tarjoaminen. Tämä viittaisi poliittisella skaalalla vasemmistoajatteluun, jossa valtion tulee luoda maahanmuuttajille positiivisia oikeuksia. Myös maahanmuuttajien tietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta olisi puolueen mukaan lisättävä.

”Monilla maahanmuuttajilla on paljon haluja ja voimavaroja yrittämiseen, työntekoon ja nopeaan kielenoppimiseen kunhan se on mahdollista. Ensisijaisesti on tuettava eriytettyjen ”maahanmuuttajapalveluiden” sijaan sitä, että jokainen tietää, miten kaikille tarkoitettuja peruspalveluita käytetään. Paras keino myös kaksien työmarkkinoiden syntyä vastaan on tukea ulkomaisten työntekijöiden mahdollisuuksia puolustaa itseään.” (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 2.)

Mielenkiintoinen osa otetta on se, että maahanmuuttajille ei haluta eriytettyjä palveluita. Edelliseen tekstiotteeseen verrattuna tämä viittaisi hieman assimilaatioon ja siihen, että maahanmuuttajille ei tarvitsisi olla erillisiä palveluita. Tarkoitus tässä lienee se, että tulevaisuudessa enää ei tarvitsisi tehdä erotteluja maahanmuuttajiin ja kantasuomalaisiin. Näkökulma tuo esille hieman oikeistolaisia piirteitä siinä mielessä, että valtion ei tulevaisuudessa tarvitsisi sekaantua erikseen maahanmuuttajien asioihin, kun he pärjäävät samoilla palveluilla kuin kantasuomalaisetkin. Koska monet maahanmuuttajat haluaisivat yrittää, valtion velvollisuus kuitenkin vielä on tehdä se mahdolliseksi. Viimeinen osio yhteiskunnan osallistumisen teemasta on byrokratian hitaus.

”Turvapaikanhakijan ei pidä joutua makaamaan vastaanottokeskuksessa odottamassa työllistymistä edistävään koulutukseen pääsyä.” (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 6.)

Byrokratian hitaudesta kärsivät erityisesti turvapaikanhakijat, jotka joutuvat odottamaan pitkään, ennen kuin voivat osallistua normaaleihin suomalaisen yhteiskunnan toimintoihin. Turvapaikanhakijoihin liitetään yhteiskuntajärjestyksen, jossa täysi-ikäiset tekevät töitä, kannalta huonoja asioita, kuten makaaminen. Vastuu tästä asetetaan kuitenkin valtiolle, sillä teksti on kirjoitettu niin, että turvapaikanhakijalla ei ole vaihtoehtoja. Tästä voi aiheutua vaikeuksia integroitua, jos ei heti pääse töihin.

Hyödylliset maahanmuuttajat

Puolueen viimeisessä teemassa maahanmuuttajat esitetään yhteiskunnalle hyödyllisenä lisänä työntekijöiden ja yrittäjien hahmoissa.

”Suomen väestö ikääntyy nopeasti, ja tarvitsemme maahanmuuttajia töihin Suomeen.” (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 4.)

”Useimmat maahanmuuttajat haluavat olla töissä, joten työllistymisen on oltava maahanmuuttopolitiikan keskiössä.” (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 6.)

Ensimmäisessä tekstiotteessa Suomen väestön esitetään olevan vaikeuksissa, johon tarvitaan avuksi ihmisiä ulkomailta. Koska Suomen työväestö ei tulevaisuudessa tule riittämään huoltosuhteen ylläpitämiseksi, työmarkkinoille tarvitaan myös maahanmuuttajia. Maahanmuuttajat kuvataan tällöin työntekijöiksi ja veronmaksajiksi. Selonteko maahanmuuttajien lisäämiseksi on tarpeeseen viittaava ja puhtaan taloudellinen. Toisessa otteessa maahanmuuttajat kuvataan ihmisiksi, jotka haluavat olla töissä. Työnteko on Suomessa kaikkien oikeus ja myös kaikkien kykenevien velvollisuus. Tällöin on myös valtion velvollisuus ottaa työllistyminen maahanmuuttopolitiikan keskiöön.

Maahanmuuttajien kynnys ryhtyä yrittäjiksi on merkittävästi kantasuomalaisia matalampi. Toisaalta heidän tietonsa esimerkiksi lainsäädännöstä saattavat olla hyvinkin heikot. Maahanmuuttajien suurta yrittäjäpotentiaalia on hyödynnettävä tarjoamalla erityisesti maahanmuuttajayrittäjille suunnattuja tukipalveluja ja koulutusta osana nykyisiä yrittäjien tukipalveluita. (Vihreät maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 6.)

Viimeinen tekstiote kategorisoi maahanmuuttajia yrittäjyyteen suuntautuvammiksi kuin suomalaisia. Suomessa yrittäjyyden kategoriipiirteeseen voi lukea muun muassa hyödyllisyyden, arvostuksen sekä rohkeuden. Otteessa luodaan hieman myös vertailuasemaa

siihen, että maahanmuuttajat voisivat olla suomalaisia rohkeampia lähteä yrittäjiksi, joka kategorisoidaan hyväksi asiaksi. Samalla todetaan myös se, että maahanmuuttaja tarvitsee Suomessa kantasuomalaista enemmän tukea. Kuten työllisyydessäkin, myös yrittäjyydessä kaikilla on oikeus yrittää ja on jälleen Suomen velvollisuus mahdollistaa ja käyttää tämä potentiaali. Maahanmuuttajuuteen liitetään arvostusta ja samalla rikotaan tiettyä käsitystä siitä, että Suomen valtio maksaisi maahanmuuttajien elämän.

6.8 Suomen ruotsalainen kansanpuolue

Ruotsalaisen kansanpuolueen ohjelmasta nostin esille neljä kategoriaa: tarpeelliset maahanmuuttajat (9 kpl), maahanmuuttajat omien asioidensa asiantuntijoina (26 kpl), kunnollisia oikeuksia ansaitsevat maahanmuuttajat (40 kpl) sekä kohtuuttomista rajoituksista kärsivät maahanmuuttajat (6 kpl). Jaottelin kategoriat kahteen yleistävään teemaan: hyödyllisiin maahanmuuttajiin (35 kpl) sekä oikeuksia omaaviin maahanmuuttajiin (53 kpl).

Taulukko 16. RKP:n maahanmuuttopoliittisen ohjelman kategorisointi

HYÖDYLLISET MAAHANMUUTTAJAT (35 kpl)	OIKEUKSIA OMAAVAT MAAHANMUUTTAJAT (53 kpl)
Tarpeelliset maahanmuuttajat(9 kpl)	Kunnollisia oikeuksia ansaitsevat maahanmuuttajat (40 kpl)
Maahanmuuttajat omien asioidensa asiantuntijoina (26 kpl)	Kohtuuttomista rajoituksista kärsivät maahanmuuttajat (6 kpl)

Hyödylliset maahanmuuttajat

Ruotsalaisen kansanpuolueen ohjelma keskittyi vahvasti käsittelemään tarvetta suojella humanitäärisin syin maahan saapuneita ja myös muiden syiden perusteella maahan muuttaneiden oikeuksien vahvistamista. Jos jokin nähdään huonona, niin se on suomalaisten osallistumattomuus integraatioon sekä virkamiesten hidas toiminta. Aloitan kuvaamalla kategorioita, joilla puolue perusteli maahanmuuton hyödyllisyyttä.

Under de följande tio åren behöver Finland minst hundratusen nya invandrare eftersom fler än hundratusen personer på grund av åldersstrukturen försvinner ur många av samhällets nyckelfunktioner. (SFP integrationspolitiskt program 2008, 2.)

Myös ruotsalainen kansanpuolue perustelee maahanmuuton lisäämistä huoltosuhteen parantamisen kautta. Maahanmuuttajat asetetaan mielenkiintoisesti kategoriapariiksi eläkeläisten kanssa. Näin maahanmuuttajien nähdään olevan ratkaisu suurten ikäluokkien siirtymiselle eläkkeelle ja sille, että yhteiskunnan avaintehtävistä lähtee suuri osa työvoimasta

pois. Toinen tärkeä ohjelmassa esitetty luokka on maahanmuuttajat, joiden tietotaitoa tulee käyttää hyväksi puhuttaessa maahanmuuttajien omista asioista ja sosiaalisista ongelmista.

”Invandrare ska vara delaktiga från starten i integrationsprocessen och kunna påverka utformningen av den. Invandrare vet bäst hur det är att vara invandrare i Finland.” (SFP integrationspolitiskt program 2008, 4.)

Maahanmuuttajat kategorisoidaan edellä mainitussa otteessa oman elämänsä asiantuntijoiksi. Puolue ehdottaa, että heidän osallisuudellaan voitaisiin ratkaista paremmin integraatioon liittyviä ongelmia. Ongelmaksi määritellään se, että suomalaiset eivät voi täysin tietää, mitä maahanmuuttajat ovat kokeneet ja mikä voisi olla ratkaisu ongelmille. Tämän vuoksi maahanmuuttajien valtuuttamisella voitaisiin saada parempia tuloksia. Yhteiskunnan velvollisuus on auttaa maahanmuuttajia kotoutumaan siinä missä maahanmuuttajan velvollisuus on kotoutua.

Kunnollisia oikeuksia ansaitsevat maahanmuuttajat

Huomattavasti suurin osa puolueen ohjelmaa keskittyi kuvailemaan sitä, että etenkin humanitäärisin perustein saapuvat maahanmuuttajat eivät ole lähteneet kodeistaan huvia vuoksi. Maahanmuuttajien rehtyteen ja oikeuksiin viitataan toistuvasti. Samalla kyseenalaistetaan suomalaista turvapaikkajärjestelmää.

Det här är möjligt bland annat om man anser att den asylsökandes hemland är ett så kallat säkert ursprungsland (tryggt land). Finland har inga listor på säkra ursprungsländer utan det avgörs individuellt från fall till fall. Själva begreppet om säkra ursprungsländer kan ifrågasättas. Sfp anser att man inte kan utgå ifrån att något som helst land alltid kan anses vara säkert för alla dess medborgare. (SFP integrationspolitiskt program 2008, 3.)

Tekstikatkelmassa kategoriana toimii turvapaikanhakija, joka on epäoikeudenmukaisesti lähetetty takaisin alkuperäismaahan. Suomalaisessa yhteiskunnassa on turvapaikanhakijan oikeus saada kunnollinen turvapaikkatutkinta ja näin ollen Suomi on velvollinen antamaan sen. Suomella ei ole listaa turvallisista valtioista, vaan jokainen tapaus tulee käsitellä yksilöllisesti. Silti virhearviointeja sattuu, mitkä ovat isoja asioita yksilöille. Ruotsalainen kansanpuolue näkee myös, että yksi maa ei voi olla turvallinen kaikille sen kansalaisille. Moraalinen järjestys on, että viranomaisien tulee tehdä kunnollista ja perusteellista työtä selvittäessään asioita. Ongelma ilmenee, jos ihminen lähetetään väärin perustein tai liian vähäisen tutkinnan vuoksi takaisin.

Maahanmuuttajille saatetaan asettaa hyvin korkeat Suomeen pääsykriteerit. Sen lisäksi myös maahanmuuttajien perheenyhdistäminen on vaikeaa.

”Denna så kallade försörjningsförutsättning anses uppfyllt om nettoinkomsterna är 900 euro per vuxen och 450 euro per barn per månad. Detta är ett betydligt högre krav jämfört med när man anser att en finländsk familj klarar sig utan stöd. Man kräver med andra ord mer av immigranter än av finländare.” (SFP integrationspolitiskt program 2008, 4.)

Ohessa kategoriapariksi asetetaan suomalainen perhe sekä maahanmuuttajaperhe. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa kaikilla perheillä tulisi kuitenkin olla samat oikeudet ja velvollisuudet. Todellisuudessa jos maahanmuuttaja haluaa tuoda perheensä Suomeen, hänellä tulee olla suuremmat tulot, kuin mitä todellisuudessa Suomessa asumiseen tarvitaan ilman valtion tukia. Puolue kritisoi tätä epätasa-arvoa. Rajoja on lisäksi muutettu korkeammiksi vuoden 2008 jälkeen. Maahanmuuttajilta vaaditaan siis Suomessa enemmän, kuin suomalaisilta.

7 SUOMEN MAAHANMUUTTOPOLIITTINEN KENTTÄ

7.1 Poliittisten ohjelmien yleisimmät teemat ja kategoriat vertailussa

Edellä olen analysoinut kaikkien eduskuntapuolueiden maaahanmuuttopoliittisia ohjelmia erikseen kategoria-analyysin tarjoamin välinein. Tässä kappaleessa vertailen puolueiden ohjelmista muodostamiani yleisimpiä teemoja toisiinsa. Tulee muistaa, että muodostin teemat pohjautuen niiden yleisyyteen kunkin puolueen ohjelmassa. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka jokin teema ei näy esimerkiksi ruotsalaisen kansanpuolueen yleisimmissä teemoissa, se ei tarkoita sitä, että teema ei olisi noussut esille ohjelmassa kertaakaan. Analyysini vertailu tässä vaiheessa perustuu siis teemojen yleisyydelle ja sille, mitä nämä yleisimmät teemat kertovat puolueiden eroista. Vertailussa olen ensiksi muodostanut kunkin puolueen yleisimmät teemat kuvioksi (ks. kuvio 6). Tämän jälkeen olen etsinyt teemoista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia toisten puolueiden teemojen kanssa. Esittelen seuraavaksi mielestäni puolueita yhdistäviä ja erottavia kokonaisuuksia.

Kristillisdemokraatit 1. Maahanmuuttaja perheensä jäsenenä 2. Apua tarvitsevat maahanmuuttajat 3. Yhteiskuntarauhaa rikkovat maahanmuuttajat	Kokoomus 1. Tiukempaa kontrollia tarvitsevat maahanmuuttajat 2. Lisähuomiota ansaitsevat maahanmuuttajat	Keskusta 1. Rehelliset ja epärehelliset maahanmuuttajat 2. Epätasa-arvoiset maahanmuuttajat	Perussuomalaiset 1. Yhteiskunnallisen uhan aiheuttajat 2. Yhteiskunnan tasavertaiset jäsenet 3. Taloudellisen vahingon aiheuttajat
SDP 1. Ei-suomalaiset työntekijät hyväksikäytön kohteena 2. Halutut työntekijät 3. Erytishuomiota vaativat ryhmät	Vasemmistoliitto 1. Yksilölliset maahanmuuttajat 2. Erytisiä ongelmia omaavat maahanmuuttajat	Vihreät 1. ”Ihmiset” 2. Haavoittuvaiset maahanmuuttajat 3. Hyödylliset maahanmuuttajat	RKP 1. Hyödylliset maahanmuuttajat 2. Oikeuksia omaavat maahanmuuttajat

Kuvio 6. Koonti puolueiden yleisimmistä teemoista

Perheen teema

Selvästi eniten perheeseen liittyviä arvoja ja moraaleja tuovat esille kristillisdemokraatit ”maahanmuuttaja perheensä jäsenenä” teemassa. Kristillisdemokraattien ohjelmassa käsiteltiin tarkemmin naisia, äitejä, lapsia, tyttäriä, iäkkäitä sekä sairaita ihmisiä. Huomionarvoista on, että perheen miesten ja isien rooleja tai ongelmia ei juurikaan käsitelty.

Samalla painotettiin sitä, että perheen naisilla on oikeuksia Suomessa, jotka tulee taata paremmin, kuin lähtömaissa. Kristillisdemokraateilla on hyvin vahvat käsitykset miehen ja naisen välisestä epätasa-arvosta toisissa kulttuureissa ja tämän perusteellinen selvittäminen ohjelmassa kertoo siitä, että puolue pitää ongelmallisena näistä kulttuureista tulevia maahanmuuttajia.

Myös perussuomalaiset nostavat perheen kategoriakokoelman esille ”taloudellisen vahingon aiheuttaja”- teeman ”perheenkokoaja” kategorialla. Tässä nähdään perhe kristillisdemokraatteihin verrattuna hieman eri näkökulmasta, sillä puolue ei niinkään painota perheen sisäistä eriarvoisuutta tai ongelmallisuutta vaan sitä, että maahanmuuttajien perheistä tulee taloudellinen taakkaa Suomelle. Näkökulma tuo esille ajattelutapaa, missä halutaan turvata juuri suomalaisten hyvinvointi. Sosiaalidemokraatit taas tuovat perheen kokoelman esille ”erityishuomiota vaativat ryhmät” teeman kategorioilla ja vihreät vastaavasti ”haavoittuvalaiset maahanmuuttajat” teeman kategorioilla. Molemmat ottavat esille naiset ja lapset erityishuomiota vaativana ryhmänä huolenaan naisten syrjäytyminen ja tätä kautta myös lasten heikko kiinnittyminen yhteiskuntaan. On mielenkiintoista, kuinka paljon puolueet antavat painoarvoa nimenomaan naisille ja äideille lasten kasvatuksessa. Miesten ja isien hyvinvointiin näissä puolueissa keskitytään yleisesti silloin, kun puhutaan kaikkien maahanmuuttajien hyvinvoinnista.

Maahanmuuttajat inhimillistä hätää kärsivänä

Maahanmuuttajien, tarkemmin pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden, aitoon hätään viitataan hyvin monessa ohjelmassa useasti. Näyttää siltä, että nostaessaan tämän teeman esille puolueet kokevat humanitäärisen maahanmuuton Suomeen hyväksymisen olevan asia, joka tulee perustella suomalaisille. Puolueiden näkökulmasta ei siis ole itsestäänselvyys, että Suomeen hyväksytään ihmisiä, joille usein tulee tarjota valtion taloudellinen tuki. Aitoon avun tarpeeseen viittaavat kristillisdemokraatit ”apua tarvitsevat maahanmuuttajat” teemalla, kokoomus ”lisähuomiota ansaitsevat maahanmuuttajat” teeman sisäisellä ”oikeutetut pakolaiset” kategorialla sekä keskusta ”rehellisten ja epärehellisten maahanmuuttajien” teeman sisäisellä ”aidosti apua tarvitsevien maahanmuuttajien” kategorialla. Mielestäni on merkittävää, että vain nämä, perinteisen oikeistolaiset puolueet, kokevat tarpeelliseksi aidon hädän korostamisen. Näyttää siltä, että koska muilla puolueilla toiset asiat nousivat esille useammin kuin hädän korostaminen, muut puolueet pitävät humanitääristä maahanmuuttoa enemmän asiana, jota ei tarvitse perustella.

Maahanmuuttajien poikkeava käyttäytyminen

Maahanmuuttajien suomalaisesta yhteiskunnasta poikkeavaan käyttäytymiseen viittaavat kristillidemokraatit ”yhteiskuntarauhaa rikkovat maahanmuuttajat” teemalla, kokoomus ”tiukempaa kontrollia ansaitsevien maahanmuuttajien” teeman sisältävällä kategoriolla ”valehtelevat maahanmuuttajat”, keskusta ”rehelliset ja epärehelliset maahanmuuttajat” teeman sisäisellä kategoriolla epärehellisistä maahanmuuttajista sekä perussuomalaiset ”yhteiskunnallisen uhan aiheuttajat” teemalla. Kristillidemokraatit viittaavat siihen, että jotkut maahanmuuttajat rikkovat yhteiskuntarauhaa toimimalla rikollisesti ja aiheuttamalla kulttuurisia konflikteja. Kokoomuksen piirissä poikkeavaan käyttäytymiseen viitataan osoittamalla, että osa maahanmuuttajista on epärehellisiä keinottelijoita. Myös keskustassa nostetaan esille jakoa rehellisiin ja epärehellisiin maahanmuuttajiin. Perussuomalaisten mukaan maahanmuuttajat nähdään lisäksi työpaikkojen viejinä sekä fyysisen ja taloudellisen uhan aiheuttajina. Myös maahanmuuttajien poikkeavaa käyttäytymistä kuvaavat pääasiassa oikeistolaiset puolueet. Tämän avulla pidetään yllä sitä näkökulmaa, että suinkaan kaikki ulkomaalaiset eivät ansaitse esimerkiksi turvaa tai sympatiaa Suomesta ja näin voidaan myös oikeuttaa kovatkin mielipiteet maahanmuuttoa kohtaan.

Maahanmuuttajat epätasa-arvoisina suomalaisiin nähden

Maahanmuuttajiin epätasa-arvoisina suomalaisiin nähden viittasivat keskusta ”epätasa-arvoiset maahanmuuttajat” teemalla, sosiaalidemokraatit ”ei-suomalaiset työntekijät hyväksikäytön kohteena” teemalla, vasemmistoliitto ”erityisiä ongelmia omaavat maahanmuuttajat” teemalla ja ruotsalainen kansanpuolue ”oikeuksia omaavat maahanmuuttajat” teemalla. Keskusta ja sosiaalidemokraatit toivat esille epätasa-arvoisen aseman etenkin työllistymiseen viittaavissa kysymyksissä. Nämä puolueet kokivat merkityksellisiksi siis maahanmuuttajien työmarkkina-aseman parantamisen. Vasemmistoliitto taas keskittyi terveyden ja koulutuksen kaltaisiin kysymyksiin. Ruotsalaisen kansanpuolueen näkökulma oikeuksiin oli hieman erilainen, sillä puolue piti tärkeänä, että maahanmuuttajien asioita hoitaisivat ihmiset, joilla on itsekkin maahanmuuttoon liittyvä tausta. Suomalaiset eivät puolueen mukaan välttämättä osaa säätää parhaita mahdollisia toimintamalleja maahanmuuttajien integraatiota varten.

Hyödylliset maahanmuuttajat

Kokoomus, sosiaalidemokraatit, vihreät ja ruotsalainen kansanpuolue viittasivat ohjelmissaan usein siihen, että maahanmuuttajat ovat hyödyllisiä Suomelle. Kokoomus viittasi

tähän ”lisähuomiota ansaitsevat maahanmuuttajat” teeman ”hyödylliset ja potentiaaliset työntekijät” kategoriolla, sosiaalidemokraatit ”halutut työntekijät” teemalla ja vihreät sekä ruotsalainen kansanpuolue ”hyödylliset maahanmuuttajat” teemoilla. Hyötynäkökulma on mielenkiintoinen siksi, että sen voi nähdä toisena perusteluna maahanmuuttajien hädän lisäksi sille, että maahanmuuttajia hyväksytään Suomeen. Jälleen on mielenkiintoista tarkastella sitä, mitkä puolueet eivät nostaneet asiaa esille. Kristillisdemokraatit ja keskusta keskittyivät perustelemaan maahanmuuttoa inhimillisen hädän vuoksi. Kokoomus perustelee maahanmuuttoa sekä inhimillisen hädän että hyödyn perusteella. Perussuomalaiset jättävät maahanmuuton perustelut luonnollisesti tekemättä, sillä puolueohjelman teemana on ollut maahanmuuton vastustaminen. Sosiaalidemokraattien ohjelmassa taas on vahva työllistymisen näkökulma, joten on luonnollista, että puolue ottaa maahanmuuttajat työntekijöinä huomioon. Huomionarvoista on erityisesti se, että vasemmistoliitto ei koe merkitykselliseksi maahanmuuton hyödyllisyyden esilletuomisen. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että vasemmistoliitto pitää itsestään selvyytenä sitä, että Suomessa on ja tulee olemaan maahanmuuttajia ottaen huomioon, että puolue toi kaikkein vähiten esille latautuneita eroja maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä.

Ihmiset ja yhteiskunnan tasavertaiset jäsenet

Vihreät ja vasemmistoliitto korostavat teemojen perusteella ihmisten yksilöllisyyttä. Vihreät tekevät tämän ”ihmiset” teemalla ja vasemmistoliitto ”yksilölliset maahanmuuttajat” teemalla. Nämä puolueet ovat herkkiä sekä suomalaisten että maahanmuuttajien eroille ja erityisyydelle. Myös perussuomalaisten ohjelmasta nostin esille teeman ”yhteiskunnan tasavertaiset jäsenet”, jossa maahanmuuttajilla nähdään olevan mahdollisuus toimia ja olla suomalaisen yhteiskunnan jäseniä. Painotukseltaan tämä on kuitenkin hieman erilainen, sillä vihreiden ja vasemmistoliiton asettaessa yhteiskunnalle vastuuta maahanmuuttajien tasavertaisuudesta perussuomalaiset asettavat tasavertaisen aseman takaamisen maahanmuuttajien itsensä vastuulle. Puolueen mukaan ihanteellinen maahanmuuttaja on sellainen, joka assimiloituu suomalaiseen yhteiskuntaan ja pitää omasta ja perheensä hyvinvoinnista huolta. Maahanmuuttajille ei tulisi siis antaa mitään erioikeuksia suomalaisiin nähden, kun taas vihreiden ja vasemmistoliiton mukaan valtion tulisi taata kaikille tasa-arvoinen asema. Näiden puolueiden näkökulmasta tasa-arvoinen asema tarkoittaa erityisen tilanteen huomioimista ja lisätuen antamista. Tässä näkyy selvästi myös jaottelu vasemmiston ja oikeiston välillä.

7.2 Puolueiden suhtautuminen maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen

Viimeinen tutkimuskysymykseni koskee sitä, kertovatko ohjelmissa käytetyt kategoriat puolueiden suhtautumisesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Erittelemällä yleisimmät kategoriat ja teemat puolueiden ohjelmista on mielestäni hyvä tapa erotella se, mitä puolueet oikeasti painottavat ohjelmassaan. Tämä on mielenkiintoinen näkökulma siksi, että monilla puolueilla on paljon toisiaan muistuttavia argumentteja puhuttaessa maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta. Puolueohjelmista muodostetut kategoriat maahanmuuttajista kertovat kuitenkin sen, mitä puolueet pitävät tärkeimpinä asioina maahanmuuttopoliittisissa kysymyksissä.

Poliittisella ohjelmalla voidaan painottaa sitä, mikä on huonosti ja tulee korjata tai sitä, mikä on hyvin. Valitut kategoriat kertovat vahvasti puolueen asenteesta maahanmuuttopoliittisiin kysymyksiin. Niiden avulla voidaan myös selvittää sitä, millaisena puolue näkee yhteiskunnan moraalijärjestyksen, eri tahojen oikeudet ja velvollisuudet sekä yhteiskunnan sosiaaliset ongelmat. Näistä voi päätellä puolueen ideologista suuntautumista. Esitän seuraavassa taulukossa suuntaa antavan kuvauksen siitä, millainen näkemys puolueella kategorioiden mukaan on monikulttuurisuudesta. Jaottelu perustuu ohjelmissa käytettyjen kategorioiden ja teemojen yleisyyteen, mikä tarkoittaa myös sitä, että seuraavat monikulttuurisuusideologiat esiintyvät useammin, kuin toiset. Yhdessä puolueohjelmassa voikin esiintyä useita monikulttuurisuusideologioita. Tähän voi vaikuttaa muun muassa se, että puolueiden sisällä voi olla paljon erilaisia mielipiteitä, joita pohditaan puolueohjelman laatimisen aikana. Näin ollen myös puolueohjelmat ovat muodostuneet puolueiden sisäisten kompromissien avulla.

Taulukko 17. Puolueiden näkemykset monikulttuurisuuteen teemojen ja kategorioiden perusteella

Puolue	Millainen näkemys monikulttuurisuudesta?
Kristillisdemokraatit	Konservatiivisen näkökulman piirteitä
Kokoomus	Multikulturalistisen ideologian piirteitä
Keskusta	Ei tarpeeksi näyttöä yleistykselle
Perussuomalaiset	Uusnationalistisia piirteitä
Sosiaalidemokraatit	Paternalistisen kollektivismiin piirteitä
Vasemmistoliitto	Monikulttuurisen individualismin piirteitä
Vihreät	Monikulttuurisen individualismin piirteitä
RKP	Monikulttuurisen individualismin piirteitä

Kristillisdemokraattien ohjelmassa korostetaan perheen tärkeyttä. Kategorioissa esiin tulevat naisten, lasten sekä iäkkäiden ja sairaiden heikko asema. Samalla miesten läsnäolo on jätetty

mainitsematta heikkoasemaisena. Tulkitsen tämän niin, että miehiä pidetään vastuussa muun perheen oloista. Yhtäältä miehet voivat olla syy perheen naisten huonoihin oloihin mutta toisaalta he ovat myös vastuussa perheensä hyvinvoinnista. Näkökulma on hyvin konservatiivinen ja patriarkaalista yhteiskuntaa mukaileva. Konservatiivista näkökulmaa vahvistaa myös sen esittäminen, että lapsien tulee pitää huolta iäkkäistä vanhemmistaan. Nylundin (2006, 29) mukaan konservatiivisessa näkökulmassa myös ”valkoisuus” asetetaan normiksi, jonka kautta muita etnisyyksiä arvioidaan. Tätä kristillisdemokraattien ohjelmassa on havaittavissa nostamalla maahanmuuttajat vastuullisiksi kulttuurisista konflikteista ja rikoksista asettaen maahanmuuttajat kantaväestöä alhaisempaan asemaan.

Kokoomuksen ohjelmaa hallitsee näkökulma siitä, että valehteleville- ja ”laittomille” maahanmuuttajille tulisi järjestää tiukempaa kontrollia. Usein Suomeen vailla tarvittavia dokumentteja saapuvat ihmiset ovat heitä, jotka ovat yhteiskunnallisesti hyvin heikossa asemassa. Näin ollen kokoomus haluaa rajata heikossa asemassa olevien ihmisten saapumista Suomeen. Toisaalta ohjelman kategorioissa esiintyy myös vahva vastakkainen ajatus siitä, että kaikille Suomeen saapuneille tulisi järjestää parempia integraatiotoimia. Kokoomuksen mukaan siis silloin, kun henkilö on saapunut Suomeen ”laillisin” keinoin, hänellä on oikeus myös suomalaisiin etuihin. Tämä näkökulma sulkee pois muun muassa oikeistolaisen libretarismen, joka vastustaa kaikkea valtion sekaantumista maahanmuuttoasioissa. Koska ohjelma on kuitenkin niin paljon hallitsematonta humanitääristä maahanmuuttoa vastaan, oletan, että puolue pohjimmiltaan haluaa osallistua vain tarpeellisen määrän maahanmuuttokysymykseen. Tämä tarpeellinen määrä määritellään muun muassa eurooppalaisissa sopimuksissa. Toisaalta puolue näkee myös sen, että ilman kunnan integraatiotoimenpiteitä, maahanmuuttajista ei välttämättä tule yhteiskunnan kannalta tuottoisia. Kategorioiden pohjalta näyttää siltä, että puolueella ei ole kuitenkaan mitään monikulttuurisuutta ja monikulttuurisia yhteisöjä vastaan. Näin ollen kokoomuksen kategoriat ilmentäisivät eniten multikulturalismin piirteitä, jonka mukaan kulttuurinen monimuotoisuus on tärkeää, mutta yhteiskunta kuitenkin asettaa yhteisöille länsimaiset toiminnan rajoitukset (Saukkonen 2007, 162–164).

Keskustan ohjelman monikulttuurisuussuuntausta on hankala sijoittaa, sillä ohjelmassa esitetään muihin puolueisiin verrattuna vähän mielipiteitä. Ohjelmassa on lähes yhtä paljon viittauksia niihin maahanmuuttajiin, jotka tarvitsevat oikeasti turvapaikan, kuin heihin, jotka yrittävät käyttää systeemiä hyväkseen. Toisaalta puolue toi esille maahanmuuttajien epätasa-

arvoisen aseman Suomessa. Tämä viittaa siihen, että valtion toimia maahanmuuttajien aseman parantamiseksi voitaisiin hyväksyä. Monikulttuurisuuden suhteen puolueen ohjelma antaa kuitenkin heikointa pohjaa analyysille, sillä suuri osa ohjelmasta on kirjoitettu ranskalaisin viivoin faktamuodossa. Keskustaa on tässä kysymyksessä vaikea asettaa liberaalien monikulttuurisuusideologioiden oikeisto–vasemmisto- akselille ja yksilöllisyys–yhteisöllisyys- akselille. Puolueohjelma ei myöskään ole mainittavan kriittinen. Tästä voi päätellä, että keskusta on todennäköisesti joustava maahanmuuttopolitiikassa.

Perussuomalaisten ohjelman kategorioissa painotetaan paljon näkökulmaa, jossa maahanmuuttajat aiheuttavat vahinkoa suomalaiselle yhteiskunnalle. Yhtäältä maahanmuuttajat keinottelevat itselleen ja perheelleen yhteiskunnan tuet, toisaalta he vievät suomalaisilta työpaikat. Ohjelman näkökulman voi sanoa olevan uusnationalistinen. Tätä vahvistaa käsitys siitä, että maahanmuuttajat ovat vain silloin jollain tasolla hyväksyttäviä, kun he assimiloituvat suomalaiseen yhteiskuntaan sosiaalisella, poliittisella ja kulttuurisella kentällä. Tällöin suomalaisella kulttuurilla on johtava rooli, johon maahanmuuttajien tulee sopeutua.

Sosiaalidemokraattien puolueohjelman kategorioissa painottuu eniten työn näkökulma, mikä sopii työntekijöiden puolueen imagoon myös maahanmuuttopoliittisella tasolla. Puolue on huolissaan segmentoituneiden työmarkkinoiden syntymisestä, minkä vuoksi maahanmuuttoon liittyvässä näkökulmassa on myös historiallis-strukturalististen maahanmuuttoteorioiden piirteitä. Kategorioissa maahanmuuttajat esitetään hyvin usein uhreina, mutta toisaalta myös osaavina työntekijöinä kaikilla yhteiskunnan alueilla. Kategorioissa on mukana siis uhri- ja hyötynäkökulma. Silloin, kun maahanmuuttaja nähdään uhrina, toivotaan valtiolta aktiivista toimijuutta. Puolueen kategoriat viittaavat paternalistiseen kollektivismiin, sillä suuntauksen mukaan valtion tulee luoda positiivisia oikeuksia ja lisätä ihmisten hyvinvointia huomioimalla eri ryhmien epätasa-arvo ja olemassaolo (Saukkonen 2007, 162–164).

Vasemmistoliiton puolueohjelmasta esiin nostamissani kategorioissa näkyy monikulttuurisen individualismin piirteitä. Suuntauksen mukainen valtion aktiivisuus näkyy erityisesti kategorioissa, joissa korostetaan heikon koulutustason ja terveyden omaavia maahanmuuttajia, sillä ohjelmassa näiden ongelmien ratkaiseminen asetetaan valtion tehtäväksi. Toisaalta yksilöiden korostaminen näkyy ”tasa-arvoiset maahanmuuttajat” ja ”toisistaan poikkeavat maahanmuuttajat” kategorioissa. Tässä on selkeä ero edellä mainittuun sosiaalidemokraattien paternalistisen kollektivismiin, sillä SDP:n näkökulma ei ole samalla tavalla yksilöä korostava.

Sosiaalidemokraattien ohjelmassa maahanmuuttajien oikeuksia pyritään parantamaan melko perinteisen näkökulman mukaisesti esimerkiksi ammattiliittojen avulla. Näin ollen sosiaalidemokraatit korostavat ohjelmassaan yhteisöjä vasemmistoliittoa enemmän.

Vihreiden ohjelman yleisimmät kategoriat kertovat tasa-arvon ja inhimillisyyden korostamisesta, mikä viittaa siihen, että puolue hyväksyy monikulttuurisuuden. Vihreiden puolueohjelma ei lukeudu perinteisen oikeisto–vasemmisto- akselin piiriin (ks. Kuvio 2), mutta ohjelmasta nostamissani kategorioissa näyttäisi olevan enemmän viittauksia yksilöllisyyteen kuin yhteisöllisyyteen, mikä osoittaa multikulturalismin ja paternalistisen kollektivismiin näkökulmien sopimattomuuden. Analyysissä esille tuomani kategoriat kuitenkin painottavat valtion vahvaa osallistumista, mikä jättää vain monikulttuurisen individualismin näkökulman mahdollisuuden. Valtion vastuuseen lisätä positiivisia oikeuksia viittaa se, että suomalaista järjestelmää moititaan heikosta kotouttamisesta ja byrokratian hitaudesta. Myös uhrinäkökulman esiin nostaminen ja heidän asemansa parantaminen viittaa samaan luokkaan.

Ruotsalaisen kansanpuolueen puolueohjelmasta esiin nostetuissa kategorioissa näkyy eniten monikulttuurisen individualismin piirteitä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että puolue näkee valtion aktiivisena ja yksilöt itsenäisinä toimijoina (Saukkonen 2007, 164–165). Valtion aktiivisuuteen viittaavia kategorioita on esimerkiksi ”kunnollisia oikeuksia ansaitsevat maahanmuuttajat” ja ”kohtuuttomista rajoituksista kärsivät maahanmuuttajat”. Valtion tulee näiden kategorioiden mukaan toimia aktiivisesti, jotta maahanmuuttajien oikeudet toteutuisivat ja heidän elämiinsä kohdistuvat kohtuuttomat rajoitukset poistuisivat. Yksilöiden itsenäiseen toimintaan viittaa erityisen hyvin kategoria ”maahanmuuttajat omien asioidensa asiantuntijoina”, jossa vastuutetaan maahanmuuttajia yksilöinä toimimaan oman etunsa mukaisesti.

On mielenkiintoista, että yleisimpien kategorioiden avulla tekemäni katsaus monikulttuurisuusideologioihin antaa puolueille melko vaihtelevia ideologioita. Saukkosen (2007, 164, 170) mukaan Suomessa suurin osa yhteiskunnallisesta keskustelusta kuuluu kuitenkin monikulttuurisen individualismin piiriin. Syyksi hän esittää sen, että keskustelu monikulttuurisuudesta on vielä niin nuorta, että selvän ideologisen käsittelyn sijaan yksittäiset tapaukset ja ilmiöt, kuten esimerkiksi kristillisen suvivirren esittäminen koulujen kevätjuhliissa, muodostavat keskustelun ytimen. Tästä johtuen politiikassa saatetaan tehdä jopa kauaskantoisia päätöksiä, joita voi olla vaikea sovittaa yhteen tulevaisuudessa. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat Saukkosen (mt.) väitettä, sillä monikulttuurisen individualismin piirteitä voi löytää

vasemmistoliiton, vihreiden ja ruotsalaisen kansanpuolueen ohjelmien kategorioissa. Muita suuntauksia oli korkeintaan vain yhden puolueen kategorioissa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pro gradu -tutkimukseni tavoitteena on ollut osallistua maahanmuuttopoliittiseen keskusteluun selvittämällä miltä Suomen maahanmuuttopoliittinen kenttä näyttää puolueiden ohjelmatekstien näkökulmasta. Tarkemmin tutkin sitä, mitkä ovat yleisimpiä teemoja puolueiden ohjelmateksteissä ja selvitin, millaisia kategorioita puolueet käyttävät maahanmuuttajista puolueohjelmien yleisimmissä teemoissa. Lopuksi pohdin, mitä käytetyt kategoriat kertovat puolueiden suhtautumisesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen.

Tutkimukseni mukaan kokonaisuudessaan suurin osa Suomen eduskuntapuolueista kokee jollain tavalla tarpeelliseksi perustella maahanmuuttoa joko inhimillisillä perusoikeuksilla, kansainvälisten sopimusten kautta tai maahanmuuton hyödyllisyyden tai tarpeellisuuden perusteella. Toisaalta monet myös kuljettavat jopa samaan aikaan mukana uhkakuvia, joita maahanmuutto tai maahanmuuttajat aiheuttavat suomalaiselle yhteiskunnalle. Yleistä on tuoda esille myös se, että maahanmuuttajat ovat Suomessa epätasa-arvoisessa asemassa. Lisäksi useat puolueet asettavat maahanmuuttajia uhrikategoriaan. Toisaalta puolueet myös toivat esille maahanmuuttajien moninaisuuden ja esittivät, että maahanmuuttajien joukkoon mahtuu hyvin paljon erilaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia ja tilanteita.

Poliittisissa teksteissä esitettyjä kategorioita on tärkeä pohtia, sillä myös hyvin tarkoituksellisesti asetetut kategoriat saattavat jossain vaiheessa kääntyä käyttäjänsä vastaan (mm. Saukkonen 2007). On hyödyllistä, että kansalaisille kerrotaan esimerkiksi humanitäärisin syin maahan tulleiden tilanteesta ja siitä, että nämä ihmiset eivät ole saapuneet Suomeen käyttäkseen järjestelmäänsä hyväksi. Toisaalta jos korostetaan liikaa uhrinäkökulmaa, saatetaan samalla vähätellä esimerkiksi yhden ihmisryhmän voimavaroja. Näin ollen esimerkiksi leima pakolaisesta uhrina saattaa seurata ihmistä pitkään, mikä voi hankaloittaa tämän leiman tuomien piirteiden eroon pääsystä arjessa. Suppeiden ja mustavalkoisten kategorioiden avulla voi olla myös vaikeaa hahmottaa maahanmuuttajien monipuolista ja yksilöllistä potentiaalia. Maahanmuuttajia kategorisoidessa olisikin tärkeää välttää tarkkojen määritelmien muodostamista erityisesti puolueohjelmien tasolla, jotta yksilöillä olisi mahdollisimman paljon varaa neuvotella omista kategorioistaan arkielämän tilanteissa.

Suomalaisten eduskuntapuolueiden on pitkään syytetty olevan liian toistensa kaltaisia niiden harjoittaman konsensuspolitiikan vuoksi (mm. Saukkonen 2012). Päällisin puolin kaikki puolueet näyttäisivätkin hyväksyvän sekä humanitäärisen että työperäisen maahanmuuton

perussuomalaisia lukuun ottamatta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että maahanmuuttopoliittisiin asioihin ei esitettäisi kritiikkiä myös muiden puolueiden toimesta. Perussuomalaisten lisäksi myös kristillisdemokraattien, kokoomuksen ja keskustan puolueohjelmista löytyi kriittisiä kategorioita kyseenalaistaen esimerkiksi turvapaikanhakijoiden todellisen avun tarpeen. Matti Välimäen (2012, 278) vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksen mukaan yleensä vain tiettyjen puolueiden edustajien lausunnoissa korostuu etiikka, ihmisoikeudet tai kansainvälisten sopimusten merkitys puhuttaessa maahanmuutosta. Hänen mukaansa nämä puolueet olivat kristillisdemokraatit, ruotsalainen kansanpuolue, sosiaalidemokraattinen puolue, vasemmistoliitto sekä vihreät. Myös tämän tutkimuksen mukaan perussuomalaiset, kokoomus ja keskusta eivät painota puheissaan sitä, minkä vuoksi maahanmuuttajia tulisi hyväksyä. Tutkimus on toteutettu eri tavalla kuin tämä tutkimus, mutta tulokset näyttäisivät tukevan toisiaan.

Kategoria-analyysin avulla saadaan esille myös mielenkiintoisia periaatteellisia eroja puolueiden välillä erityisesti suhtautumisessa humanitääriiseen maahanmuuttoon. Perustelut näyttäisivät jakautuvan ydinperiaatteisiin siitä, tulisiko lähtökohtaisesti kunnioittaa inhimillisiä oikeuksia vai kansainvälisiä sopimuksia. Kansainvälisten sopimusten ensisijainen kunnioittaminen näyttää liittyvän siihen, että puolueet haluavat pysyä länsimaisten oikeusvaltioiden kanssa samassa lokerossa. Tähän voi yhdistää esimerkiksi ilmaisun siitä, että halutaan saada maahanmuuttajien asiat ”eurooppalaiselle tasolle”. Eurooppalaisuus korostaakin mielikuvissa usein jotain hyvää ja tavoiteltavaa. Todellisuudessa eurooppalaisen tason tavoittelemisen tarkoittaa monissa asioissa Suomessa asuvien maahanmuuttajien olojen heikentämistä nykyisestä tasosta. Tämä kertoo siitä, että osa etenkin oikeistolaisista puolueista hyväksyy humanitäärisen maahanmuuton lähinnä kansainvälisten sopimusten vuoksi. Tyypillistä sopimusten kunnioittamisessa on myös jako laillisiin ja laittomiin maahanmuuttajiin ja laittomasti maahan saapuneiden henkilöiden syyllistäminen kansainvälisten sopimusten rikkomisesta.

Kansainvälisten sopimusten kunnioittamisen näkökulmaa vahvistaa myös puolueiden vihjailu siitä, että kaikki humanitäärisin perustein maahan saapuneet ihmiset eivät ole rehellisiä ja yrittävät järjestelmää hyväksikäyttämällä keinotella itselleen helpon elämän. Tämä on sosiaalityön näkökulmasta hyvin ongelmallista. On varmasti totta, että pieni osa ihmisistä käyttää suomalaista järjestelmää hyväkseen, eikä näiden ihmisten tarkoituksenaan ole pärjätä täysin itsenäisesti. Tämä on kuitenkin totta myös suomalaisten joukossa, mutta hyväksymme

sen, koska arvostamme hyvinvointivaltiota ja tiedämme sen olevan elintärkeä useille ihmisille. Maahanmuuttajien leimaaminen epärehellisiksi valehtelijoina on haitallista, koska se herkästi leviää ihmisten mielissä edustamaan suurta osaa maahanmuuttajaryhmästä, vaikka järjestelmän väärinkäyttäjää olisi huomattavasti pienempi osa. Ensisijaisesti kansainvälisiä sopimuksia kannattavia puolueita humanitäärisen maahanmuuton perusteena ovat kokoomus ja osittain myös keskusta. Perussuomalaiset tätä vastoin vastustavat humanitääristä maahanmuuttoa. Näiden kolmen puolueen viittaukset siihen, että ihmiset ovat itsenäisesti ja laskelmoivasti tehneet päätöksensä muuttaa Suomeen tai hakea Suomesta turvapaikkaa tukevat myös funktionalistisia maahanmuuttoteorioita.

Toinen puolueohjelmissa esiintynyt ydinperiaate, jota useat puolueet kannattivat, ovat *inhimilliset perusoikeudet*. Tässä en viittaa ihmisoikeuksiin, jotka ovat periaatteessa ihmisten luomia konsepteja perustuen sopimuksiin ja jotka kuvaavat yleisesti hyväksyttyä ihmisoikeuksien minimitasoa. Inhimillisiin oikeuksiin viitatessani tarkoitan sitä, että puolueilla on omat näkemyksensä siitä, mitkä ovat ihmisten oikeuksien vähimmäistaso suomalaisesta näkökulmasta. Tämän näkökulman ensisijaisuutta paljasti esimerkiksi resurssinäkökulman poissaolo ohjelmissa. Inhimilliset oikeudet ovat näiden näkemysten mukaan olemassa siis taloudellisesta näkökulmasta huolimatta. Näitä kannattivat esimerkiksi kristillisdemokraatit pitäessä perheen oikeutta olla yhdessä tärkeämpänä, kuin sitä, onko se taloudellisesti kannattavaa. Näkökulmaa edustivat myös sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, vihreät ja ruotsalainen kansanpuolue. Inhimillisiä oikeuksia kannattavat puolueet huomioivat myös helpommin humanitäärisen maahanmuuton taustalla olevat globaalit ja yhteiskunnalliset syyt, mikä viittaa historiallis-funktionalistisiin maahanmuuttoteorioihin.

Monikulttuurisuuteen suhtautumisessa voidaan nähdä, että poliittiset puolueet jakautuvat vielä ainakin suuntaa antavasti perinteiselle oikeisto–vasemmisto- akselille (esim. Wiberg 2006). Näyttää siltä, että kristillisdemokraatit, kokoomus, keskusta ja perussuomalaiset kallistuvat kritisoimaan maahanmuuttoa liittyviä teemoja enemmän kuin sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, vihreät ja ruotsalainen kansanpuolue. Vasemmalle kallistuvien puolueiden kritiikki kohdistuu enemmän suomalaista järjestelmää, kuin yksittäisiä maahanmuuttajia kohtaan. Puoluepolitiikan tutkimus on merkityksellistä sosiaalityölle muun muassa sen vuoksi, että Suomessa on edustuksellinen demokratia, jonka avulla valitsemme valtaan pääsevät puolueet. Nämä puolueet ja kansanedustajat päättävät lainsäädännöstä, joka vaikuttaa sekä asiakkaisiin että sosiaalityöntekijöihin. Puolueet myös kohdentavat resursseja poliitikkojen määräämiin kohteisiin (Paloheimo & Wiberg 1997, 340). Yhteiskuntapolitiikan tasolta luodaan merkityksiä

tuottavia määritelmiä siitä, miten maahan muuttaneet ihmiset nähdään ja mitä ominaisuuksia heihin liitetään. Nämä kuvat luovat pohjan eduskunnan lainsäädäntötyölle ja näiden ominaisuuksien perusteella luodaan kaikkia maahan muuttaneita koskevia politiikkoja. Tämä tarkoittaa, että sillä, mitkä poliittiset puolueet ovat vallassa, on suuri merkitys. Esimerkiksi nykyisessä Sipilän hallituksessa (2015–2019) lainsäädäntötyötä johtaa keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten näkemykset maahan muuttaneiden ominaisuuksista, monikulttuurisuudesta ja maahanmuutosta. Hallituksen maahanmuuttopoliittisia tavoitteita on muun muassa heikentää vastaanottorahan tasoa, neuvotella uusia palautussopimuksia sekä tiukentaa perheenyhdistämisen kriteereitä eurooppalaiselle tasolle (Valtioneuvosto 2015). Sosiaalityön ja etenkin sosiaalityön etiikan näkökulmasta näilläkin päätöksillä on paljon vaikutuksia. Vastaanottorahan pieneneminen vaikuttaa vastaanottokeskusten arkeen. Palautussopimukset turvattomille alueille, joissa Maahanmuuttovirasto ei voi tehdä edes tutkimusyhteistyötä Suomen konsulaatin kanssa turvapaikkapäätöstä tehtäessä, on väistämättä vähintäänkin kyseenalaista. Perheenyhdistämisen tiukentaminen taas vaikuttaa kuntien sosiaalityössä kotoutumiseen, jos asiakkaat eivät saa perheitään Suomeen.

Puolueohjelmat eivät anna syvällisiä vastauksia sille, miten Suomessa muuttoliikkeet nähdään yleisesti. Puolueohjelmista yksikään ei ota kantaa sinänsä globaaliin muuttoliikkeiden järjestelmään, jossa ne voidaan nähdä esimerkiksi epätasa-arvoisuutta ylläpitävinä tai tasa-arvoa parantavana asiana (ks. de Haas 2012). Tämä johtunee siitä, että maahanmuuttokysymys on vielä Suomessa suhteellisen tuore ja maahanmuuttoon liittyvien akuuttien poliittisten kysymysten ratkaiseminen on suomalaisen yhteiskunnan kannalta tällä hetkellä tärkeämpää. Nämä akuutit poliittiset kysymykset ovat myös suomalaisen sosiaalityön kannalta yleisiä muuttoliikkeitä tärkeämpiä tutkimuksen kohteita, sillä niiden ratkaisemisella on merkittävät vaikutukset sosiaalityön asiakkaisiin.

Tällä tutkimuksella toin esille sitä, kuinka paljon erilaisia kategorioita poliittinen teksti pitää sisällään ja miten näillä kategorioilla oikeutetaan puolueen omia näkemyksiä oikeista politiikkatoimista. Maahanmuuttotilanteen kehittyessä on kiinnostavaa seurata, muuttuvatko puolueiden käyttämät kategoriat kielteisempään suuntaan, pysyvätkö ne samana vai muuttuuko niiden sävy hyväksyvämmäksi. Maahanmuuttopoliittiset linjapaperit ovat laajoja kokonaisuuksia ja niiden analysoimiseksi voidaan käyttää monia erilaisia menetelmiä. Jatkotutkimuksen osalta diskurssianalyysi antaisi varmasti mielenkiintoista lisänäkökulmaa esimerkiksi siihen, miten puolueet perustelevat omia maahanmuuttopoliittisia näkemyksiään.

Toisaalta mielenkiintoista olisi myös suunnata katsaus siihen, miten eri puolueet vastuuttavat suomalaisia maahanmuuttajien integraatioon osallistumisessa.

Lähdeluettelo

- Aarnio, E. (2004) Ohjelmatutkimus ja poliittisesti lukemisen muutos. Teoksessa: Hänninen, S. K., Palonen. Lue poliittisesti. Profiileja politiikan tutkimukseen. Minerva Kustannus Oy, Helsinki.
- Alcock, A. (2000) A History of the protection of Regional Cultural Minorities in Europe: From the Edict of Nantes to the Present Day. Macmillian, Houndmills.
- Al-Haj, M. (2002) Multiculturalism in deeply divided societies: the Israeli case *International Journal of Intercultural Relations* 26, 169–183.
- Banks, M. & Gingrich, A. (2006) Neo-nationalism in Europe and Beyond – Perspectives from Social Anthropology. Berghahn Books, New York, Oxford.
- Berndtson, E. (1995) *Politiikka tieteenä: johdatus valtio-opilliseen ajatteluun*. Valtionhallinnon kehittämiskeskus & Painatuskeskus, Helsinki.
- Borg, O. (1995) Ohjelmatutkimuksen ja ohjelmakirjoituksen perinteestä ja muutoksesta. Teoksessa: Aarnio, E. J. Kanerva. Puolueohjelmatutkimuksen nykysuunnat. Jyväskylän yliopiston julkaisu: Jyväskylä. 4 – 23.
- Byström, M. & Fronhert, P. (2013) Reaching a state of hope: refugees, immigrants and the Swedish welfare state, 1930–2000. Nordic Academic Press, Lund.
- Caro, E. (2015) Understanding Global Migration. Lecture, University of Jyväskylä. (23.3.2015)
- Caro, E. (2015) Migration Theories. Lecture, University of Jyväskylä. (13.4.2015)
- Carrera, S. (2009) In Search for the Perfect Citizen? The Intersection between Integration, Immigration and Nationality in the EU. *Immigration and Asylum Law and Policy in Europe*. Volume 17. Martinus Nijhoff Publishers. Leiden, Boston.
- Castles, S. de Haas, H. Miller, M. J. (2013) *The age of migration: International population movements in the modern world*. Fifth edition. The Guilford Press, London, New York.
- de Haas, H. (2007) *Migration and Development: A Theoretical Perspective*. COMCAD, Bielefeld.
- de Haas, H. (2012) The Migration and Development Pendulum: A Critical View on Research and Policy. *International migration* 50(3), 8–25.
- Dryzek, J. Honig, B. Phillips, A. (2006) *The Oxford Handbook of Political Theory*. Oxford University Press, Oxford.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Forsander, A. Ekholm, E. Hautaniemi P. Ali, A. Alitolppa-Niitamo, A. Kyntäjä, E. Cuong, NQ. (2001) *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Palmenia-kustannus, Helsinki.

- Forsander, A. (2004) Maahanmuuton merkitys väestökehityksen kannalta. Teoksessa: Kautto, M (toim.). Väestökehitykseen vaikuttaminen – tulisiko syntyvyyttä ja maahanmuuttoa lisätä? Tulevaisuusselonteon liiteraportti 3. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki. 59–107.
- Giordani, P. & Ruta, M. (2009) The Immigration Policy Puzzle. MPRA Paper 2010(6). 1–22.
- Habermas, J. (1995) Address: Multiculturalism and the Liberal State. *Stanford Law Review*, 47(5), 849 – 853.
- Hagen-Zanker, J. (2008) Why do people migrate? Maastricht Graduate School of Governance, Maastricht.
- Hammar, T. (1990) Citizenship: Membership of a nation and of a state. *International migration* 24(4), 735–746.
- Heritage, J. (1984) Harold Garfinkel ja etnometodologia. Gaudeamus, Helsinki.
- IDMC. (2011) Internal Displacement: Global overview of trends and development in 2010. Internal displacement monitoring center, Geneva.
- Jayyusi, L. (1984) Categorization and the Moral Order. Routledge and Kegan Paul, London.
- Jokinen, A. Juhila, K. Suoninen, E. (2012) Kategoriat, kulttuuri & moraali. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, A. (2012) Kategoriat, instituutiot ja sosiaalisen järjestyksen tuottaminen. Teoksessa: Jokinen, A. K. Juhila, E. Suoninen. Kategoriat, kulttuuri & moraali. Vastapaino, Tampere. 227–267.
- Juhila, K. Jokinen, A. Suoninen, E. (2012a) Katégoria-analyysin juuret. Teoksessa: Jokinen, A. K. Juhila, E. Suoninen. Kategoriat, kulttuuri & moraali. Vastapaino, Tampere. 17 – 44.
- Juhila, K. Jokinen, A. Suoninen, E. (2012b) Katégoria-analyysin teesit. Teoksessa: Jokinen, A. K. Juhila, E. Suoninen. Kategoriat, kulttuuri & moraali. Vastapaino, Tampere. 45 – 89.
- Juhila, K. (2012a) Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat. Teoksessa: Jokinen, A. K. Juhila, E. Suoninen. Kategoriat, kulttuuri & moraali. Vastapaino, Tampere. 131–174.
- Juhila, K. (2012b) Poikkeavan kategorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen. Teoksessa: Jokinen, A. K. Juhila, E. Suoninen. Kategoriat, kulttuuri & moraali. Vastapaino, Tampere. 175–226.
- Juhila, K. (2004) Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. *JANUS* 12(2), 155–183.
- Järviluoma, H. & Roivanen, I. (2003) Gender in membership categorization analysis. Teoksessa: Järviluoma, H. P. Moisala, A. Vilkkö. *Gender and Qualitative Methods. Introducing qualitative methods*. Sage, London. 69–83.
- Järviluoma, H. Moisala, P. Vilkkö, A. (2003) *Gender and qualitative methods. Introducing qualitative methods*. Sage, London.

Järviluoma, H. & Roivanen, I. (1997) Jäsenkategorisoinnin analyysi kulttuurisena metodina. *Sociologia* 34(1), 15 – 25.

Karisto, A. Takala, P. Haapola, I. (2009) Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Sanoma Pro, Helsinki.

Kautto, M (toim.). (2004) Väestökehitykseen vaikuttaminen – tulisiko syntyvyyttä ja maahanmuuttoa lisätä? Tulevaisuusselonteon liiteraportti 3. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.

Kirk, J. & Miller, M. (1986) Reliability and validity in qualitative research. Beverly Hills: Sage.

Korkiasaari, J. (2003) Suomalaiset maailmalla. Katsaus Suomen siirtolaisuuteen kautta aikain. Siirtolaisinstituutti, Turku.

Lappalainen, P. (2006) Puolueohjelmien merkitys. Teoksessa: Paastela J. & H. Paloheimo. Suomen puolueiden periaateohjelmat. Tampereen yliopiston Poliittikan tutkimuksen laitos, Tampere. 259–271.

Lee, E. S. (1966) A Theory of Migration. *Demography, Population Association of America* 3(1), 47–57.

Lepola, O. (2000) Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansallisuus ja suomalaisuus 1990- luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Lepper, G. (Ed.). (2000) *Categories in Text and Talk*. Sage, London.

Makkonen, T. & Koskenniemi, E. (2013) Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa: Martikainen, T. P. Saukkonen, M. Säävälä. *Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus, Helsinki. 55–100.

Malin, M. (2011) Maahanmuuttajien terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 76(2), 201–213.

Martikainen, T. Saukkonen, P. Säävälä, M. (2013) *Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus, Helsinki.

Martikainen, T., Saari, M. Korkiasaari, J. (2013) Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa: Martikainen, T. P. Saukkonen, M. Säävälä. *Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus, Helsinki. 23–54.

Massey, DS., Arango, J. Hugo, A. Kouaouci, A. Pellegrino, A. Taylor, J. (1993) Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review* 19(3), 431 – 466.

Mickelsson, R. (2012) Suomalaiset puolueet kertomuksina. Teoksessa: Paakkunainen, K. Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 1, Helsinki. 99–113.

- Mickelsson, R. (2007) Suomen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä. Vastapaino, Tampere.
- Murphy, C. (2013) Immigration, Integration and the Law – The Intersection of Domestic, EU and International Legal Regimes. Law and Migration. Routledge, London.
- Nikander, P. (2010) Jäsenkategoria-analyysi ja haastattelun kulttuuriset jäsenyykset. Teoksessa: Ruusuvoori, J. P. Nikander, M, Hyvärinen. Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.
- Niskanen, P. (2008) Puolueet luokkaetujen vaalijoina Suomen eduskunnassa 1960-luvulta 1990-luvulle. Tampere University Press, Tampere.
- Nykänen, E. (2013) Pakolaisten ja muiden ulkomaalaisten ihmisoikeudet. Teoksessa: Koivurova, T. E. Pirtajanniemi. (toim.) Ihmisoikeuksien käsikirja. Tietosanoma, Helsinki.
- Nylund, D. (2006) Critical Multiculturalism, Whiteness and Social Work: Towards a More Radical View of Cultural Competence. Journal of Progressive Human Services 17(2), 27–42.
- Paakkunainen, K. (2012) Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 1, Helsinki.
- Paloheimo, H. & Wiberg, M. (1997) Poliitiikan perusteet. WSOY, Helsinki.
- Palonen, K. (1995) Poliittiset kielet ja käsitteet ohjelmateksteissä. Teoksessa: Aarnio, E. & J. Kanerva. Puolueohjelmattutkimuksen nykysuunnat. Jyväskylän yliopiston julkaisu: Jyväskylä. 36 – 55.
- Papagianni, G. (2006) Institutional and Policy Dynamics of EU Migration Law. Immigration and Asylum Law and Policy in Europe. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden.
- Pernaa, V & Railo, E. (2012) Jyty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus. Kirja-Aurora, Turku.
- Peräkylä, A. (2005) Analysing talk and text. Teoksessa: N. Denzin & Y. Lincoln (eds.) Handbook of Qualitative Research. Third Edition. Sage, London. 869–886.
- Sacks, H. (1992) Lectures on conversation. Edited by Gail Jefferson, 2 volumes. Basil Blackwell, Oxford.
- Saukkonen, P. (2013) Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa: Martikainen, T. P. Saukkonen, M. Säävälä. 2013. Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki. 81 – 100.
- Saukkonen, P. (2012) Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen kulttuuri. Teoksessa: Paakkunainen, K. Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 2012:1, Helsinki.
- Saukkonen, P. (2007) Poliitiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassamme. WSOY, Helsinki.
- Saukkonen, P. (2003) The Political Organization of Difference. Finnish Yearbook of Political Thought 7(1), 113–138.

Sippola, M. (2015) Labor Migration and Posted Workers. Lecture, University of Jyväskylä. 7.4.2015.

Sjaastad, L. (1962) The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy* 70(5), 80–93.

Spinner-Halev, J. (2006) Multiculturalism and its critics. Teoksessa: Dryzek, J. B. Honig, A. Phillips. *The Oxford Handbook of Political Theory*. Oxford University Press, Oxford. 546–563.

Stark, O. (1991) *The Migration of Labor*. Blackwell: Cambridge and Oxford.

Sundberg, J. (2012) Puolueet yhteiskunnan ohjaajina ja ohjattuina. Teoksessa: Paakkunainen, K. *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Helsingin yliopisto, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 1, Helsinki. 115–136.

Taylor, C. (2008) Trafficking in Facts. *Writing Practices in Social Work*. *Qualitative Social Work* 7(1), 25 – 42.

Tuomi, J., Sarajarvi, A. (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

United Nations General Assembly. (1965) *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, 21, United Nations, Treaty Series, vol. 660.

United Nations General Assembly. (1966a) *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16, United Nations, Treaty Series, vol. 999.

United Nations General Assembly. (1966b) *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16, United Nations, Treaty Series, vol. 993.

UNHCR. (1951) *The 1951 Refugee Convention*. UNHCR, Geneva.

Välimaa, O. (2011) *Kategoriat ongelman selontekoina. Pitkääikaistyöttömyydestä neuvottelemisen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa*. Tampere University Press, Tampere.

Välimäki, M. (2012) *Maahanmuutto – politiikan arka aihe*. Teoksessa: Pernaa, V & Railo, E. *Jyty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, Turku. 264–294.

Welsh, J.F. (2008) *After Multiculturalism: The Politics of Race and the Dialectics of Liberty*. Lexington Books, Lanham.

Wiberg, M. (2006) *Poliittikka Suomessa*. WSOY, Helsinki.

Wood, W. B. (1994) Forced migration: Local conflicts and international dilemmas. *Annals Of The Association Of American Geographers*, 84(4), 607–634.

Xanthaki, A. (2010) Multiculturalism and International Law: Discussing International Standards, 32(1) *Human Rights Quarterly*. 21 – 48.

Internet-lähteet

Annan, K. (2004) Secretary-General's address to the European Parliament upon receipt of the Andrei Sakharov Prize for Freedom of Thought. Brussels, Belgium.

<http://www.un.org/sg/STATEMENTS/index.asp?nid=757> Viitattu: 24.4.2015.

Chateau, C. (2015) Maahanmuuttopolitiikka. Euroopan parlamentti.

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fi/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.3.html

Viitattu: 12.3.2016.

Maahanmuuttovirasto: kiintiöpakolaiset. (2015a)

http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/kiintiopakolaiset Viitattu: 21.5.2015.

Maahanmuuttovirasto: koko viraston yhteinen tilastokooste. (2015b)

http://www.migri.fi/download/57700_2014_tilastograafit.pdf?125ce9b7b8a7d288

Viitattu 2.11.2015.

Maahanmuuttovirasto: Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuuden saaneet 2015. (2016a) http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot

Viitattu: 26.7.2016.

Maahanmuuttovirasto: muulla perusteella Suomeen. (2015c)

http://www.migri.fi/muulla_perusteella_suomeen Viitattu: 2.11.2015.

Maahanmuuttovirasto: Oleskelulupa. (2016b)

http://www.migri.fi/asiointi/usein_kysyttya/oleskeluluvat/lupatyypit Viitattu: 18.6.2016.

Maahanmuuttovirasto: Perhe (2016c)

http://www.migri.fi/asiointi/usein_kysyttya/oleskeluluvat/perhe Viitattu: 18.6.2016.

Maahanmuuttovirasto: Turvapaikka- ja pakolaistilastot 2015. (2016d)

http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka- ja_pakolaistilastot Viitattu

27.3.2016.

Maahanmuuttovirasto: Turvapaikka- ja pakolaistilastot 2010 (2011)

http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka- ja_pakolaistilastot

Viitattu: 27.3.2016.

National Geographic. (2005) What is human migration? National Geographic Society.

<http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g68/migrationguidestudent.pdf>

Viitattu: 17.05.2015.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> Viitattu: 09.08.2106.

Suomen virallinen tilasto: Ulkomaiden kansalaiset. (2015a)

http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset

Viitattu: 2.11.2015.

Suomen virallinen tilasto: Muuttoliike. (2015b)

<http://www.stat.fi/til/muutl/index.html> Viitattu: 2.11.2015.

Nuorten eduskunta. Hallitus esittää tai kansanedustaja tekee lakialoitteen. (2016)

<http://www.ungdomensriksdag.fi/fi/laki/hallitus-esitt%C3%A4%C3%A4-tai-kansanedustaja-tekee-lakialoitteen> Viitattu 17.6.2016.

Sisäministeriö. Perheenyhdistämisen edellytysten tiukentaminen. (2016)

<http://www.intermin.fi/fi/lainvalmistelu/perheenyhdistaminen> Viitattu 18.6.2016.

Suomi.fi-toimitus. Lakien säätäminen ja julkaiseminen. (2016)

https://www.suomi.fi/suomifi/suomi/palvelut_aiheittain/laki_ja_okeusturva/lait_ja_asetukset/lakien_saataminen_ja_julkaiseminen/index.html Viitattu 17.6.2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Kansainvälinen pakolaissopimus. (2016)

http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/pakolaisten_vastaanotto/suojelun_taatat/geneven_sopimus Viitattu 17.6.2016.

Ulkoasiainministeriö. Euroopan neuvoston voimassa olevat ihmissopimukset. (2015d)

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=31372&contentlan=1&culture=fi-FI>

Viitattu 29.10.2015.

Ulkoasiainministeriö. Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (1965). (2015c)

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=67849&nodeid=31460&contentlan=1&culture=fi-FI> Viitattu 27.10.2015.

Ulkoasiainministeriö. Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja siihen liittyvä valinnainen pöytäkirja yksilövalituksista (1966). (2015a)

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=67713> Viitattu 27.10.2015.

Ulkoasiainministeriö. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966) (TSS-sopimus). (2015b)

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=67747&nodeid=31460&contentlan=1&culture=fi-FI> Viitattu 27.10.2015.

Ulkoasiainministeriö. Ulkomaalaislaki 2013/668, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L9P149>

Viitattu: 21.05.2015

Unicef. (2011) Suomen UNICEFin lausunto: Lausuntopyyntö HELM543-60/14/600/2011.

<https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/lausunnot-ja-kannanotot/01122011/> Viitattu: 12.04.2016.

United Nations High Commissioner for Refugees. Asylum trends 2014. Levels and trends in industrial countries. (2015) Geneva, Switzerland.

<http://www.unhcr.org/551128679.html> Viitattu: 13.5.2015

United Nations High Commissioner for Refugees. War's human cost. Global trends 2013. (2014) Geneva, Switzerland.

<http://www.unhcr.org/5399a14f9.html> Viitattu: 13.5.2015

United Nations High Commissioner for Refugees. Convention and protocol relating to the status of refugees. (2011) Geneva, Switzerland.

<http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf> Viitattu: 14.5.2015

Valtioneuvosto. Hallituksen maahanmuuttopoliittiset toimenpiteet. (2015)

http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallituksen-maahanmuuttopoliittiset-toimenpiteet-listattu?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616 Viitattu 18.7.2016.

Yhdistyneet kansakunnat. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. (1948)

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> Viitattu: 26.07.2016